

7-8 | rodna gruda

julij — avgust 1972

revija za Slovence po svetu

Slovenija

S »Kmečke ohceti '72«. Foto: ing. Igor Bervar

Naročnina: letno za posamezne države: Anglija 1,25 Lstg, Avstrija 80,00 Sch, Belgija 150,00 Bfr, Danska 21,00 Dkr, Finska 10 Fm, Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr, Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit, Nemčija 12,00 DM, Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr, Švica 13,00 Sfr; prekmorske države — ZDA, Kanada, Avstralija, Argentina in druge 5,00 US dolarjev ali enakovrednost v drugi valuti oziroma dinarjih

Če varčujete — potem varčujte pri Jugobanki

ZAKAJ?

Zato, ker je JUGOBANKA:

- najstarejša specializirana jugoslovanska banka,
- na prvem mestu po višini skupnih deviznih vlog in banka z največjim poprečjem deviznega in dinarskega varčevanja v Jugoslaviji,
- banka, ki ima 90 poslovnih enot na območju vse Jugoslavije, v vseh republikah in pokrajinah,
- banka, ki poslovno sodeluje s 1.100 bankami v 116 državah,
- znana po dobrem poslovanju in ekspanzivnosti ter vedno izpolnjuje svoje obveznosti.

JUGOBANKA DAJE:

- na vse hranilne vloge najvišje možne obrestne mere.

Poleg tega JUGOBANKA:

- zavaruje varčevalce vezanih vlog pri zavarovalnicah v Jugoslaviji,
- omogoča sodelovanje pri loteriji za varčevalce,
- daje varčevalcem potrošniška posojila in kredite za stanovanje in komunalno gradnjo.

Vse nam zaupane bančne posle bomo izvršili z vso pozornostjo!

rodna gruda 7-8

LETO XIX — JULIJ—AVGUST 1972

REVILJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD

REVUE POUR LES SLOVÈNES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Novice od vsepovsod	6
Zunanja politika v samoupravni družbi	8
Tone Krašovec: Vroče gospodarsko poletje	9
Drago Kralj: Slovenski prometni vozli	10
M. K.: Bledica nič ne boli	12
Ivan Virnik: Desetletja ob mlinskem kamnu	13
Janez Zrnc: Pozabljena Planinska jama	14
Breda Kovič: Stari zidovi, freske, lovske trofeje	16
Janez Kajzer: Kolikor krajev, toliko običajev	18
Osma Kmečka ohcet je za nami	20
Herman Vogel: Delo z žlahtno slovensko besedo	22
Albina Podbevšek: Starodavni grad na pragu Ljubljane	24
Ančka Tomšič: Planinski stanovi pod Triglavom	33
dr. Niko Kuret: Kose se bliskajo, cepci pojo	34
P. Breščak: Jubilej bojov za staro pravdo	35
Albina Podbevšek: Grajska slikarka	36
Tone Škruba: Sreča mojih mladih dni	37
Slovenščina na clevelandski univerzi	38
Naši po svetu	39
Z jadrnico v Ameriko	41
Azra Kristančič: Težka izbira življenjskega tovariša	42
Za poletje — meso na žaru	43
Andrej Triler: Obrti, ki jih jutri ne bo več	44
Otroci berite	46
Smiljan Rozman: Popoldan	48
Miha Matè: Široka usta	50
Marička Žnidaršič: Vaški zvonik	51
Pavel Golia: Izseljenci	51
Mariola Kobal: Dvom, Slovo brez slovesa	51
Filatelija	52
Vaš kotiček, humor	53

Revijo »Rodna gruda« izdaja Slovenska izseljenska matica • Uredništvo in uprava: 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, poštni predal 169, Jugoslavija • Telefon uredništva: 23-102, telefon uprave: 21-234

Glavni urednik: Drago Seliger • Odgovorni urednik: Jože Prešeren • Urednica: Ina Slokan — Uredniški odbor: Dragan Flisar, Anton Ingolič, Branka Jurca, Janez Kajzer, Tone Krašovec, Zvone Kržišnik, Stane Lenardič, Ersten Petrin, Boštjan Pirc, Anton Rupnik, Mila Šenk, France Vurnik

Prevajalci: Milena Milojevič (angleščina), Viktor Jesenik (francoščina), Albert Gregorič (španščina) • Revija izhaja mesečno — 7. in 8. številka izideta skupno • Rokopisov uredništvo ne vrača

Plačilo naročnine: za dinarje tekoči račun 501-8-51, devizni račun št. 501-620-7-32002-10-575 pri Ljubljanski banki, po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočenem pismu • Tisk: Kočevski tisk, Kočevje

Nepozaben obisk

Hitro se odmika čas obiska predstavnikov Slovenske izseljenske matice s Slavkovim ansamblom. Lepo je bilo, da smo se osebno spoznali s predsednikom naše Matice ter z nekaterimi ostalimi člani. Pomenek je bil kratek, ker je primanjkovalo časa, a upam, da se bomo v avgustu, ko pridemo za nekaj tednov na dopust, več pogovorili.

Tu v Wollongongu in okolici je kar lepo število Slovencev, to se je videlo tudi na koncertu ansambla Lojzeta Slaka in fantov iz Praprotna. Mestna dvorana, ki je ena najlepših in največjih, je bila polna do zadnjega kotička. Za uvod je tukajšnji rojak Andrej Oblesčak pozdravil goste ter ostale zbrane rojake. Za njim nam je predsednik Matice s toplo besedo sporočil pozdrave iz domovine, prelepe Slovenije.

Predsednik Matice Drago Seliger je dejal, da nam v bodoče ne bo treba več desetletja čakati, da nas obiščejo predstavniki Matice in ansambel iz domovine. Ob zaključku nam je zaželel veliko sreče v novi domovini Avstraliji. Zatem pa so nam zapeli fantje s Praprotna prelepe slovenske pesmi ob spremljavi tria Lojzeta Slaka. Program je z lepimi recitacijami in šaljivimi vložki povezovala Jana Osojnikova.

Prireditvi je sledil ples, kjer so spet pevci in Slavkovi muzikanti skrbeli, da smo se pridno vrteli ob domačih zvokih.

Ob tej priliki se želim zahvaliti za obisk, kakor tudi tukajšnjemu odboru slovenskega kulturnega kluba Planica Wollongong. Posebej pa še Slavku Vavpotiču in Tonetu Obermanu, ki sta si najbolj prizadevala pri organiziranju nastopa Slavkovega ansambla pri nas v Wollongongu. Prav tako topla zahvala vsem ostalim, ki so kakorkoli pomagali pri organizaciji prireditve in s tem pripomogli, da je tako lepo uspela.

Janko Groznik,
odbornik Slovenskega kluba Planica Wollongong

Strašna bolezen silikoza

Ko bom imela urejeno pokojnino za pokojnim možem, pridem na mali oddih in se oglasim tudi pri vas. Ne morem pozabiti te strašne bolezni silikoze, ki je mojemu možu prizadejala toliko mučeniških dni. Kdor ni preživel dni s takšnim bolnikom, ta ne more verjeti kakšen velik revež je rudar v poznejših letih, če boleha za to hudo boleznijo. Če bi ljudje to vedeli vnaprej, ne bi bilo nobenega rudarja na svetu. Mož je bil rojen leta 1900, poročil se je 9. oktobra, umrl pa je 9. novembra 1971. Tako je številka devet precej odločala v njegovem življenju. Te številke ni imel rad.

Julijana Borlak
Francija

Ne bi rad pozabil slovenščine

Prosim, pošljite mi Rodno grudo še za nekaj mesecev nazaj, če je mogoče. Naročam tudi Izseljenski koledar. Veliko sem slišal o vaših publikacijah. Tudi videl sem jih in bral, ko sem bil pri prijatelju Stanku Drolcu, ki zdaj živi v Oregonu. Res sta zanimivi in polni lepih slik, da so mi solze lile po licih, ko sem gledal spet nekaj iz domovine. Minilo je že triindvajset let, odkar sem zapustil domačo deželo. Star sem 36 let in ne bi rad pozabil slovenščine. Oženjen še nisem, ker čakam na Slovenko. V tej deželi se pa Slovenci bolj redko srečujemo.

Franc Grosell,
Denver, Colorado

Od tam, kjer sem doma

Dragi mi srčno pozdravljeni. Že celo Slovenijo ste poslikali. Od tam, kjer sem jaz doma, pa v Rodni grudi že dolgo nisem videl slik. To so lepi primorski kraji: Ilirska Bistrica, Postojna in Pivka na Krasu. Saj pridejo na vrsto, kajne?

John Shine,
Masantown, Pa.

Novi naročnik z Azurne obale

Oglašam se iz najlepšega kraja Francije: Cote de Azur. Slučajno sem bral vašo revijo Rodno grudo, pa se mi zelo dopade. Že enajst let živim v Franciji. Tu v lepi Nici nas je blizu petsto Slovencev. Vašo lepo revijo Rodno grudo pa bolj malo poznamo. Od danes naprej sem jaz vaš novi naročnik. Škoda za naše tukajšnje Slovence, da Rodne grude še ne poznajo, saj bi jim ta ljubezniv košček slovenskega papirja olajšal domotožje, ki je včasih kar hudo. Lepo vas pozdravlja vaš novi naročnik.

Adolf Babnik,
Nica, Francija

Pridem na dopust

Sem v Kassel prihaja veliko Jugoslovancev na delo, večidel Hrvatov. Delo v tovarni je drugačno, kakor pa je bilo doma na kmetijah. Biti moraš točen na minuto, sicer stroj stoji in čaka. Tu je velika tovarna VW Wolfsburg. V Kasslu ima VW osem tovarn. Jaz sem že v letih in pridno delam. V splošnem so Slovenci pridni. Nekateri pa bi najraje en teden delali, tri pa počivali. Pa se izgovarjajo: hčerka se je poročila, sin se ženi itd. In to gre teden za tednom. Upam, da pridem letos na dopust in vas osebno obiščem. Veseli smo vaše Rodne grude. Naši jo radi berejo, še Nemci so je veseli, če jo vidijo.

Josip Bah
Baunatal, Nemčija

Slovensko rojstvo v Venezueli

V decembru smo dobili še enega člana družine, to je punčka Marija-Elizabet. Drugače vse po starem. Da le ne bi bilo tukaj tako vroče, pa bi kar nekako živeli. No pa nekaj časa bomo še vzdržali, potem pa se vrnemo v našo tako lepo domovino. Najlepša hvala vsem, ki se trudite, da nismo tako čisto pozabljeni daleč od doma. Z možem vsak mesec zelo nestrpno pričakujemo našo priljubljeno revijo Rodno grudo. Posebno še jaz, ki imam veliko domotožje. Saj sem komaj dve leti tako daleč v tujini. Zato še nestrpneje čakam vsake novice od doma. Naročena sem tudi na Našo ženo in Dolenjski list, tega sva posebej vesela, čeprav ga dobiva z enomesečno zamudo. Oba z možem sva doma z Dolenjskega, iz okolice Sevnice, zato vas prosiva, če boste imeli kaj zanimivega iz tega kraja ali iz okolice Krškega, da objavite v Rodni grudi, za kar vam bova iz srca hvaležna.

Zelo sem bila tudi vesela Izseljenskega koledarja, ki ste nam ga poslali. Lep pozdrav vsem v uredništvu in tudi vsem izseljencem po svetu, posebej pa še moji sestri, ki živi daleč v Avstraliji. Pozdravlja vas zvesta bralka Marija, mož Justin ter sinko Avguštin in mala Marija Elizabet.

Marija Žibert
Maracaibo, Venezuela

Draga Marija in Justin! Toplo čestitamo k rojstvu male Marije Elizabet. Vam in njej želimo vso srečo in kmalu na svidenje v domovini. Vaše želje glede novic in slik iz okolice Sevnice in Krškega pa vam bomo čimprej izpolnili. Tople pozdrave! Uredništvo.

Spomin na počitnice

Zahvaljujem se za redno pošiljanje Rodne grude, s katero sem zelo zadovoljna. Saj nam je neštetim živa vez z domovino. Naj bo človek še tako dolgo v tujini, mu ob branju Rodne grude tu in tam kane solza domotožja. V Rodni grudi sem videla sliko Poldeta Porleta iz Švice. Poznala sem ga tudi jaz. Leta 1969 smo bili Slovenci iz Švice v Franciji na izletu. Bil je velik veseljak in zelo družaben človek. Kolikokrat sem se rada spomnila našega potovanja in se nasmehnila ob spominih, tokrat pa mi je vesel spomin prekrila žalost. Tudi tokrat bi vam rada nekaj napisala. Zdaj, ko nešteto ur mislimo in se pripravljamo na dopust, bo moja zgodba morda komu v opozorilo.

Prvi dnevi avgusta so bili takrat kot naša prelepi. Sonce je sijalo in se zrcalilo v Blejskem jezeru. Kolikokrat sem si želela prebiti dopust v naročju naših gora, kolikokrat so moje misli zaplavale tja daleč domov. Saj se mi zdi, da sije tam sonce topleje kot kje drugje na svetu.

Dnevi dopusta beže hitreje kot vsi drugi v letu, vsaj zdi se nam tako. V lepem poletnem jutru sva se s Heinzem sprehajala ob Blejskem jezeru. Rada bi še ostala, a želela sva še malo na morje. V Opatiji sva imela že rezervirano. Popoldne sva vzela kopalno opremo in se odpravila na gornji del jezera. Vroče sonce naju je kmalu zvabilo v jezero. Ker sva oba slaba plavalca, sva se sprehajala v vodi. Mehki pesek v plitvini nama je dajal občutek varnosti. Zaplavala sva: Heinz naprej, jaz za njim. Nenadoma pa je Heinz pred menoj izginil v vodi in se zatem nedaleč spet prikazal. Ponudila sem mu roko in se hotela upreti z nogami na dno, a tudi pod menoj je bila naenkrat sama globina. Prestrašena sem zaplavala k bregu in klicala na pomoč. A tam je stalo le nekaj radovednežev. Le fantič, star blizu deset let, nama je s svojim čolničem prihitel pomagat. Nisem verjela, da mu bo uspelo, pa mu je. Še dolgo potem so mi kolena trepetala od strahu in Heinz je bil ves blede.

Naslednji dan sva odpotovala v Opatijo, kamor sva prispela pozno zvečer. Kot kristal so se zrcalile luči v morju. V hotelu sva slonela ob oknu in občudovala lepoto morja. V srcu pa naju je stiskalo ob spominu na prejšnji dan. Morje, jezero, koliko lepote, a kako usodno lahko postane včasih za neprevidne plavalce.

Otilija Krištof,
Pirmasens, Nemčija

Spomini na mladost

Revija Rodna gruda nam v srcih budi spomine na mladost. Posebej vesela sem bila številke, ki je imela na naslovni strani krasno barvno sliko sv. Jakoba nad Katarino. Ta griček in cerkvico sem jaz gledala skoz okno rojstne hiše. Moja rojstna vas je Žlebe, Preska pri Medvodah. Čestitam Slovenski izseljenski matiči k 20-letnici.

Anna Mlekuž, Pgh, Pennsilvanyja

Tudi za bralce v domovini

Vaša revija je zelo lepo oblikovana, zato ni primerna samo za nas izseljence, ampak tudi za bralce v domovini. Do zdaj še nisem našel nobene slabe strani v reviji, preberem pa jo skrbno od prve do zadnje strani.

Še vnaprej vam želim, da bi tako vestno in zvesto izdajali to revijo. Po poštni nakaznici sem na vaš devizni račun nakazal naročnino, kar je več naj bo za tiskovni sklad. Sprejmite prav tople pozdrave iz hladne tujine.

Aleksander Gergar
Basel, Švica

Želja večine

V prvi vrsti se želim najtopleje zahvaliti v imenu cele moje družine za lep, nepozaben večer, katerega je Slovenska izse-

ljenska matica omogočila s koncertom Slakov v Wollongongu. Meni in mnogim drugim Slovencem je naša pesem in beseda prebudila našo spečo narodno zavest. Po dolgem času smo imeli spet priložnost biti za en večer res doma. Moji občutki so bili nepopisni. Dolgoletno bivanje v tujini me ni spremenilo: v bistvu sem ostal to, za kar in kjer sem bil rojen. Upam, da so delegati Matice in Slaki dobili dober vtis ob svojem obisku. S turnejo Slakov je Matica ustregla želji večine Slovencev v Avstraliji in ta večina želi, da bi Matica vključila naš kontinent v svoj bodoč programiranju za gostovanja ansamblov. Topel pozdrav vsem sodelavcem Matice.

Andrej Oblesčak in družina
Caringbah, Avstralija

Krasni spomini

Predragi vsi na Matici. Krasne spomine imava na vas vse in se o tem velikokrat pogovarjava in gledava naše filme iz prelepe Slovenije. Posebno še posnetke s Kmečke ohceti, ki sva jih posnela z okna vaše pisarne. Imava res prekrasne posnetke. Hvala vam! Sedaj sva spet doma in večkrat sanjava o Sloveniji. A doma je tudi lepo biti. Rodno grudo z veseljem prebirava od prve do zadnje strani.

Anica in John Judnich,
San Francisco, Kalifornija

Lepo je tukaj, a najlepše je doma

Sprejmite lepe pozdrave od vaše zveste bralke Rodne grude. To revijo listam že celi dve leti in moram priznati, da mi je edina tolažba v tem kraju. Saj tukaj ne vidiš drugega kakor samo gorovje. Le tu in tam je kakšna majhna kmetija ter vidiš kmečko družino, pridno pri kmečkih opravilih. Včasih bi jim najraje šla pomagat, saj sem sama preživela svoja najlepša leta na mali kmetiji. Tudi hribov sem vajena, saj sem v Halozah rojena in to v Rodnem vrhu pri Podlehniku. Res, lepo je tukaj po svoje, a verjemite mi, da je najlepše le doma.

Delam v tekstilni tovarni. Tu sem se učila za šiviljo, saj sem sem prišla brez vsakega poklica. Sprva je bilo zelo težko, nisem bila vajena, da, nisem znala sploh nič šivati. Zdaj pa že gre za silo. V tovarni smo samo tri Slovenke, druge so pa iz Srbije. Tudi delodajalec je z nami zadovoljen, saj ima pri strojih same Jugoslovanke, domačink je zelo malo. To je tovarna trikotažnih izdelkov za športnike. Tukaj v Vorarlbergu imamo tudi večkrat slovensko srečanje z recitacijami, petjem in kakor po navadi seveda tudi plesa ne manjka, saj Mariborski fantje kar lepo igrajo. Imamo tudi mini pevski zbor, ampak zapojemo pa maksí. Tako vsaj pravi ob vsaki prireditvi organizator slovenskih prireditev dr. Reger iz Bregence.

Dne 23. marca smo imeli tudi krajši izlet v Nemčijo. Ogledali smo si največji cerkveni stolp na svetu v Ulmu, nato pa smo se popeljali v Stuttgart. Tam smo si ogledali stari del mesta in se zatem odpeljali v Tübingen, kjer so tisti dan odkrili spominsko ploščo Primožu Trubarju. Pevci smo tam zapeli tri pesmi pod vodstvom Alojza Lorenčiča. Slovenci iz tamkajšnje okolice so nas zelo lepo sprejeli. V četrtek 1. junija pa organiziramo manjši izlet v Švico. Lep pozdrav vsem.

Elizabeta Pulko
Altach-Vorarlberg, Avstrija

Naša mladina je poštena

V Rodni grudi sem se že večkrat oglasila. Naj danes malo spregovorim o ameriški mladini. Ta ima zelo malo vpogleda v življenje in poznavanje ljudi. Jaz danes ne grem dosti med ljudi, ker sem hudo bolehná, prej pa sem morala trdo delati za svoje štiri otroke. Največ sem bila zaposlena pri hišnih delih pri ameriških gospodinjah. Marsikatera od teh je vprašala, če sem ameriška državljanica in hotela vedeti, koga bom volila. Ko sem jim povedala, da Mr. Roosewelta, so mi delo odpovedale. To je bilo v času depresije l. 1938. Zame, ki sem bila vdova s štirimi otroki, je bilo to zelo hudo. A moj ponos mi nikoli ni dal, da bi komu pete lizala in jim pokazala, kako mi je hudo. Čeprav smo skromno živeli, lahko rečem, da sem svoje otroke — dva fanta in dve dekleti — dobro vzgojila. Dala sem jim čisti dom, radi so hodili v šole, tako da imajo danes vsi svoje domove in lepo urejene družine. Jaz živim pri hčerki Leoni, njen mož je sodnik. V sosesčini je dvanajst hiš, kjer so vedno novi stanovalci, samo mladi in največ ločenci predvsem matere z enim ali dvema otrokoma. Smilijo se mi otroci, ki nimajo urejenega družinskega življenja. Pozdravljam vas in želim, da bi Rodna gruda še dolgo izhajala.

Barbara Slanovec,
San Bernardino, Kalifornija

Barbara Slanovec

Sproščene cene industrijskih izdelkov

Zvezni izvršni svet je 15. junija s posebnim odlokom sprostil cene izdelkom 13 industrijskih panog, ki so v pristojnosti federacije. Učinek sprostitve teh cen, kar pomeni v večini primerov podražitev, v glavnem ne bo vplivala na podražitev končnih izdelkov.

Nov računalnik

V republiškem računskem centru v Ljubljani je pred kratkim začel delovati elektronski računalnik »Cyber 72-24«, ki je bil izdelan v ameriški tovarni CDC. Stal je 2,5 milijona dolarjev in se bo predvidoma amortiziral v sedmih letih. To je največji računalnik v Jugoslaviji in v vsem vzhodnem delu Evrope.

Znižanje carinskih stopenj

Sredi junija je začela veljati zvezna uredba o znižanju carinskih stopenj za nekaj tisoč izdelkov. Gre predvsem za pocenitev uvoza nekaterih izdelkov kovinske in elektro-industrije, med katerimi naj posebej omenimo, znižanje carinskih stopenj za uvoz traktorjev (ki se jim je carina znižala od 20 na 16 odstotkov za močnejše traktorje in od 22 na 18 odstotkov za druge), za tovornjake in za osebne avtomobile (od 40 na 30 odstotkov) ter za druge predmete. Ta ukrep naj bi vplival na umiritev cen tistih izdelkov pri nas, v katerih je večji delež uvoženega reprodukcijskega materiala.

Župančičeve nagrade

Tradicionalne Župančičeve nagrade, ki jih podeljuje ljubljanska mestna skupščina za pomembne umetniške dosežke, so letos prejeli naslednji ustvarjalci: pisatelj Lojze Kovačič za knjigo »Sporočila v spanju — Resničnost«, pevska Eva Novšak-Houška za pevske poustvaritve slovenskih koncertnih del, slikar Kiar Meško za izredno razstavno dejavnost v minulem letu, Eksperimentalno gledališče »Glej« za uprizoritev predstave »Spomenik G« in oblikovalska skupina ing. arh. Peter Skalar, akademski slikar Matjaž Vipotnik, ing. arh. Judita Skalar (nekaj časa je oblikovala tudi našo revijo) in ing. arh. Janez Suhadolc za oblikovanje Ljubljanske banke.

Letošnjo poletno sezono obiskov naših rojakov so začeli rojaki iz Pennsylvanije, ZDA. »Kmečko ohcet« v Ljubljani si je ogledalo okrog 180 naših Američanov, priredili so izlete po Sloveniji, nekaj časa pa je ostalo tudi za obiske sorodnikov. Obljubljajo pa že, da si jih bo prihodnjo »Kmečko ohcet« ogledalo še več.

V Ljubljanski banki porast hranilnih vlog

Denarnemu varčevanju posveča Ljubljanska banka že vrsto let posebno pozornost. Z uvajanjem sodobnejših oblik varčevanja si želi približati čimbolj varčevalcem in njihovim potrebam. Zato dinamična rast hranilnih vlog prebivalstva, ki jo ugotavljamo zdaj, ni naključje, temveč rezultat dolgoletnih prizadevanj banke za kvalitetno, hitro in zanesljivo poslovanje z občani.

Kljub raznim negativnim vplivom v prvih mesecih letošnjega leta (posebno prenos garancije za hranilne vloge od zveze na narodne banke in poslovne banke) je Ljubljanska banka uspela povečati hranilne vloge od 31. 12. 1971 do konca aprila letos za 22 %, devizne pa za 33 %.

Po podatkih Narodne banke Jugoslavije za prve tri mesece letošnjega leta znašajo privarčevane vsote na deviznih računih v Jugoslaviji okrog 550 milijonov dolarjev, od tega odpade na Ljubljansko banko nad 126 milijonov dolarjev teh naložb.

Radgona varna pred Muro

Stalna jugoslovansko-avstrijska komisija za Muro je pred nedavnim podpisala sporazum o graditvi obsežnega obrambnega sistema, ki bo obvaroval pred poplavi našo in avstrijsko Radgono. Dela bodo začeli že avgusta. Prihodnje leto bo naša Radgona že varna pred vodami Mure.

Kisla voda v izvoz

Jugoslavijo so na nedavnem kongresu proizvajalcev mineralnih vod v Aix-en-Provence v Franciji sprejeli kot enakovredno članico. Jugoslavija je tako enajsta članica tega evropskega združenja. Po velikosti proizvodnje je na četrtem mestu, takoj za Francijo, Italijo in Zahodno Nemčijo. Jugoslovansko kislo vodo pa lahko kupimo tudi v Avstriji, Italiji, Zvezni republiki Nemčiji in še v nekaterih tudi bolj oddaljenih državah, tudi v Avstraliji.

Šola v Cerknem zgrajena

Dela pri izgradnji šole, spomenika narodnoosvobodilne borbe, v Cerknem gredo h koncu. Sredstva za gradnjo te šole so zbrali po vsej Sloveniji.

Slovesna otvoritev nove šole bo predvidoma 17. septembra, ob tej priložnosti pa bodo domačini pripravili bogat spored, saj bo ta slovesnost združena s proslavo 25-letnice priključitve Slovenskega primorja k matični domovini.

Prvi potniški vlak v Kopru

V juniju je začel voziti v Koper prvi potniški vlak na novi progi, ki je bila doslej izkoriščena izključno za prevoz tovora. Za prevoze do Kopra skrbi železniško

transportno podjetje Ljubljana, od koprške železniške postaje naprej pa prevažajo potnike turistično podjetje Slavniki.

Predsednik »Exim banke« v Jugoslaviji

V naši državi se je v juniju mudil predsednik »Exim-banke« Henry Kearns, ki se je pogovarjal predvsem o možnostih gospodarskega sodelovanja med ameriški in jugoslovanskimi podjetji. Hkrati s predsednikom »Exim-banke« se je v Jugoslaviji mudila tudi druga skupina ameriških gospodarstvenikov iz držav Tennessee, Mississippi in Alabame, ki se je prav tako pogovarjala o gospodarskem sodelovanju z Jugoslavijo.

Ustanovitev zadružne zveze

V juliju bo ustanovni občni zbor slovenske zadružne zveze, ki bo po vojni prva organizacija slovenskega zasebnega kmetijstva in katere osnovni namen bo zadovoljevanje gospodarskih in družbenih potreb kmetov v naši družbi. V zvezi bodo sodelovale vse organizacije, ki združujejo kmete v kmetijstvu in gozdarstvu, vključene pa bodo tudi vse organizacije, ki se ukvarjajo s pospeševanjem kmetijstva. V upravnih in nadzornih organih zveze bodo predvsem kmetje iz vseh slovenskih območij.

Milijonti varčevalec Ljubljanske banke

Ljubljanska banka je 19. julija podelila zlato hranilno knjižico svojemu milijonemu varčevalcu. Ta sreča je doletela Antona Spendova iz Most pri Zirovnici na Gorenjskem, ki varčuje v jeseniški enoti Ljubljanske banke. Dvanajst varčevalcev, ki so začeli varčevati pri Ljubljanski banki v približno istem času, je prejelo srebrne hranilne knjižice.

Barvni televizorji »Iskra«

»Iskra« iz Kranja je pred kratkim podpisala kooperacijsko pogodbo z angleško tvrdko BRC, na podlagi katere bo izvažala elektronske elemente za proizvodnjo televizijskih in drugih elektronskih aparatov, uvažala pa sklope za izdelovanje barvnih televizijskih sprejemnikov.

Slovenija — prva v Evropi

V juniju je bil na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani 10. mednarodni lesni sejem, na katerem je razstavljalo 248 raz-

stavljavcev iz Jugoslavije in 12 evropskih držav. Jugoslovanska podjetja so razstavila bogat izbor strojev za obdelovanje lesa idr.

Lesni sejem v Sloveniji prav gotovo ni naključje, saj pomeni lesna industrija pri nas drugo najpomembnejšo gospodarsko panogo, takoj za kovinsko. Po izvozu pohištva pa zavzema Jugoslavija sedmo mesto v Evropi, medtem ko je Slovenija lani izvozila za 11,66 dolarja pohištva na prebivalca. Slovencem tako pripada v tem pogledu prvo mesto v Evropi.

Železničar — nogometni prvak Jugoslavije

Sarajevski nogometni klub Železničar obstaja že več kot petdeset let, prvenstvo države pa mu je uspelo osvojiti šele letos. V vsej sezoni je bil ta klub med najresnejšimi tekmeči za osvojitev tega naslova, vendar pa si ga je zagotovil šele v zadnjem kolu, ko je v Beogradu pred 30.000 gledalci premagal prav tako slovito moštvo Partizana.

Slovenska prvoligaša — Maribor in Olimpija iz Ljubljane — sta žela letos le polovičen uspeh. Maribor je izpadel iz družbe najboljših, Olimpija pa je bila ob koncu prvenstva v sredini lestvice.

V juniju je praznovala sedemdesetletnico znana ljubljanska Američanka Tončka Erdeckova. Doma je iz Beričevega pri Ljubljani, kjer so imeli starši v najemu gostilno. Kot mlado dekle je šla v ZDA. V Chicagu je bila tovarniška delavka, vedno vnetja za vse napredno. Ves čas je bila članica Progresivnih Slovencev Amerike in SNPJ, kjer je za petdesetletnico članstva prejela jubilejni zlati gumb. Zdaj že vrsto let živi med nami, zadnja leta stanuje v domu upokojencev na Taboru v Ljubljani. Vedra, družabna Tončka je povsod, kamor pride, zelo priljubljena. Ni izseljenske prireditve, ki se je ne bi udeležila vsa živahna, vselej na šalo pripravljena. Tudi slika, ki jo objavljamo, je z izseljenskega srečanja v Kamniku. Draga Tončka, še na mnoga, mnoga leta!

Ameriški par na »Kmečki ohceti«

Mednarodna otroška vas v Velenju

Mednarodna ustanova Združenih narodov za pomoč otrokom (UNICEF) že dvajset let organizira tako imenovano mednarodno otroško vas. To je srečanje enajstletnih otrok iz različnih držav, različnih jezikov in različnih barv kože, ki se zberejo v posebnem kraju in preživijo skupaj nekaj tednov. Letos bo takšna mednarodna otroška vas prvič v Jugoslaviji in to v Velenju, kjer se bodo otroci iz raznih strani sveta zbrali 11. julija in ostali do 8. avgusta. V ta namen so zanje v Velenju zgradili pravo otroško vas, ki obsega pet manjših hišic.

»Cvetje v jeseni« na televiziji

Ljubljanska televizija namerava posneti znano Tavčarjevo povest »Cvetje v jeseni«, ki je pred leti izhajala tudi v Rodni grudi. Televizijski film po Tavčarjevi povesti bo pripravil Matjaž Klopčič in bo posnet v barvah. Po imenih ustvarjalcev smemo sklepati, da bo film lepo uspel in dobro predstavil današnjemu svetu idilično Tavčarjevo povest Cvetje v jeseni.

Znani filmski režiser France Štiglic pa pripravlja televizijsko nadaljevanko po Ingoličevi povesti Mladost na stopnicah.

● KOBARID

Novi proizvodni prostori

Tovarna igel v Kobaridu je danes z blizu 440 zaposlenimi največji delovni kolektiv na Tolminskem. Zdaj so se odločili za gradnjo novih prostorov s skupno površino 1500 kvadratnih metrov. Nabavili bodo tudi nove stroje, kar bo proizvodnjo znatno povečalo in omogočilo nove zaposlitve delavcev.

● NOVA GORICA

Tekmovanje mladih fizikov

V gimnaziji v Novi Gorici so tekmovali mladi fiziki srednješolci iz vse države. Med 46 tekmovalci je osvojil prvo nagrado Milan Miklavčič iz Ljubljane.

● LJUBLJANA

Zbor pionirjev

Ob 30-letnici Zveze pionirjev Jugoslavije in zaključku »kurirčkove pošte« je bil v Ljubljani zbor sedem tisoč slovenskih pionirjev. Ob tej priložnosti so v ljubljanskem Muzeju revolucije odprli tudi razstavo »Otroci v osvobodilnem boju in izgradnji domovine«.

● BEGUNJE NA GORENJSKEM

Stoletna vinska klet

Zavod za spomeniško varstvo iz Kranja že vrsto let raziskuje in restavrira znameniti grad Kamen pri Begunjah. Za obzidjem so izkopali različno orožje in viteško opravo. Nadvse zanimivo odkritje pa je stara grajska vinska klet, kjer so dobro vidna znamenja, kjer so označevali, koliko vina so iztočili iz sodov. Letos bodo obnovili severozahodni grajski stolp v katerem bodo uredili muzej in odprli prodajalno spominkov.

● JESENICE

Nov obrat v Breznici

Podjetje Planika iz Kranja je preuredilo v svoj obrat poslopje nekdanje šole v Breznici. V njem bodo izdelovali gornje dele čevljev. Zaposlili bodo lahko precejšnje število žensk, ki so doslej na Jesenicah, kjer je največji obrat železarna, težko dobile zaposlitev.

● TRBOVLJE

Modernizacija cementarne

Na občinski praznik je začela v Trbovljah poskusno obratovati nova tisočtonska peč za proizvodnjo klinkerja v

tovarni cementa. Z redno proizvodnjo cementa pa so začeli 4. julija, ko je začel delati tudi novi mlin za cement. Do konca leta bodo izdelali blizu 400 tisoč ton cementa, to je 180 tisoč ton več, kakor je znašala dosedanja celoletna proizvodnja.

● BEOGRAD

Stroški zaradi črnih koz

Po ocenah strokovnjakov smo letos za preprečitev širjenja črnih koz (za cepljenje, karantene in zdravljenje) porabili v vsej državi okrog 350 milijonov dinarjev.

● LJUBLJANA

Nove opeke

Ljubljanske opekarne bodo verjetno začele prihodnje leto izdelovati opeko, ki pomeni svetovno novost. Zid iz te opeke bo le 22 cm širok, imel pa bo

Novice od vsepovsod

boljše izolacijske lastnosti kot normalen. Ljubljanske opekarne se dogovarjajo z gradbeniki, da bi v bližini mesta postavili iz te nove opeke poskusni objekt.

● BEOGRAD

Četrti boeing 707

Jugoslovanski aerotransport je najel še eno štirimotorno reaktivno letalo tipa boeing 707. Letalo bo z oznakami JAT charterske družbe »Air Jugoslavija« letelo na medcelinskih progah iz Jugoslavije v Avstralijo, Kanado in ZDA. Med sezono bodo to potniško letalo s 180 sedeži uporabljali tudi na domačih progah. To in še eno takšno letalo si je JAT sposodil za tri leta pri pakistanski letalski družbi.

● NOVO MESTO

Tovarna v Afriki

Novomeška tovarna zdravil Krka je prejela od kenijske vlade naročilo za dobavo zdravil v vrednosti 320.000 dolarjev. V teku so tudi dogovori med tovarno Krka in kenijskimi partnerji, da bi v Keniji zgradili prvo tovarno zdravil. Gradnja bi veljala milijon dolarjev.

● TRZIŠČE

Splošna vodna skupnost Dolenjske je začela graditi nov most čez Mirno pri Trzišču. Gradnja je zelo potrebna, saj je bilo nosilno ogrodje sedanjega mostu čisto trhlo.

● ORMOŽ

Zaposleni delavci

V začetku letošnjega leta je bilo v občini zaposlenih v gospodarstvu in drugih strokah 2021 delavcev. Največ možnosti za nove zaposlitve so pri lepo napredujočih podjetjih: tovarni Jože Kerenčič, elektrokovinskem podjetju Kran in gradbenem podjetju Ograd.

● POLJANSKA DOLINA V BELI KRAJINI

Prvi industrijski obrat

Dne 4. junija na krajevni praznik, so v Poljanski dolini slovesno odprli industrijski obrat podjetja Komet, ki je prvi industrijski obrat v tem predelu. Obrat so domačini zgradili s prostovoljnimi delom, prispevali so tudi les in drugo za gradnjo. Seveda je pomagala tudi občinska skupščina Črnomelj in podjetje Komet iz Metlike. Najprej bodo zaposlili dvajset delavk, čez nekaj mesecev pa, računajo, bo zaposlenih v tem obratu vseh 80 žensk, ki so se prijavile za delo.

● NOVO MESTO

Dobrodelna akcija

Nad dva tisoč ljudi se je odzvalo pozivu Dolenjskega lista in darovalo nad sedem milijonov dinarjev za zdravljenje težko bolne (skleroza multiplex) Jelke Lavričeve. Jelka se zdaj zdravi v zasebni kliniki dr. Hansa Selzerja v Schwarwaldu v ZR Nemčiji. Zdravljenje vidno napreduje, čeprav je primer Jelkine bolezni zelo težak.

● KOMENDA

Vseslovenski čebelarški tabor

Slovenski čebelarji bodo 2. julija proslavili 250-letnico rojstva Petra Pavla Glavarja, naprednega gospodarstvenika, ki je prvi pisal o čebelah in čebelarjenju v slovenskem jeziku. V Komendi pri Kamniku bo ob tej priložnosti velika spominska svečanost združena z vseslovenskim čebelarškim taborom, ki ga je organizirala Zveza čebelarških društev Slovenije.

V prvih dneh junija je bil v Ljubljani tradicionalni mednarodni festival »Slovenska popevka 72«. Festival je bil slovenski, saj so na njem peli samo slovenske pesmi, mednarodni pa je bil zato, ker so sodelovali tudi številni tuji pevci, ki so slovenske pesmi zapeli v svojih, tujih jezikih. Sodelovali so številni znani tuji pevci, med njimi Dana iz Irske, Barry Ryan iz Velike Britanije, Robert Young, Avstralka Samantha Sang, Italijan Maurizio, Angleža Baskin and Copperfield in drugi. Sodelovala sta tudi znana ansambla The Brotherhood of Man in The Sweet. Seveda niso manjkali tudi skoraj vsi slovenski pevci, ki kaj pomenijo. In nagrade? Naj vam navedemo le zmagovalce: prvo nagrado občinstva si je priborila popevka »Mati, bodiva prijatelj«, ki jo je zapel lanski zmagovalec Oto Pestner (na sliki zgoraj levo), prvo nagrado (mednarodne) strokovne žirije pa je dobila pesem »Med iskrenimi ljudmi«, ki jo je zapela Majda Sepe. Na sliki zgoraj desno: mlada slovenska pevka Meta Malus.

● PODNANOS

Spominska plošča skladatelju

V Podnanosu, nekdanjem Šentvidu pri Vipavi, so prvo junijsko nedeljo na njegovi rojstni hiši odkrili spominsko ploščo znanemu slovenskemu skladatelju Stanku Premrlu. Akcijo je prevzel in izpeljal Klub starih goriških študentov. Ta klub je v zadnjih šestih letih odkril kar štirinajst spominskih plošč našim pomembnim možem.

● NOVO MESTO

Krepka korenina

Junija je praznoval 90-letnico znani naprednjak, upokojeni učitelj Anton Lamut, oče pred nekaj leti umrlega dolenjskega slikarja Vladimirja Lamuta. Med vojno je bil partizanski borec in je prejel več odlikovanj.

● DOBLIČE

Nov gasilski dom

Nov gasilski dom v Dobličah je dograjen. Pri gradnji so pridno pomagali domačini s prostovoljnim delom. Poleg gasilcev bodo v novem domu imele svoje prostore tudi vaške družbene organizacije.

● PREKMURJE

Rečnih mlinov na Muri ni več

Pokrajinski muzej v Soboti si je prizadeval, da se ohrani vsaj en rečni mlin na Muri. Izbran je bil Vučkov

mlin pri Gornji Bistrici in izročen v varstvo muzeju. Lendavska občina je plačevala čuvaja mlina in prispevala za popravilo. Ker pa je bil mlin zaradi pregloboke vode v nevarnosti, da se potopi, so ga potegnili na plitvino. Mlin pa je bil zaradi dotrajanosti potreben velikih popravil, ki bi znesla deset milijonov starih dinarjev, zato so mlin samo razstavili. Nekaj delov (notranji kolesi, dva mlinska kamna, vevnik in gredel) bodo shranili v lendavskem gradu za bodočo muzejsko zbirko. Letos februarja pa se je potopil še mlin pri vasi Kot, ki je bil poslednji rečni mlin na Muri.

● GANČANI

Dobili so vodovod

Vaščani Gančan so priredili veliko slavlje ob otvoritvi vaškega vodovoda. Zamisel o gradnji vaškega vodovoda je stara že nekaj let, praktično so jo pa začeli uresničevati lani. Vsako izmed 135 gospodinjstev je za vodovod prispevalo po 2800 dinarjev in opravilo izkop jarkov v dolžini petdeset metrov.

Srečanje bratstva in prijateljstva

Letos je minilo enaintrideset let od dneva, ko je okupator izgnal in odpeljal iz Brestanice prvo skupino Slovencev v Arandelovac v Srbijo. Kasneje je bilo v Srbijo pregnanih še na tisoče Slovencev, ki so jih domačini sprejeli toplo in gostoljubno kot svoje brate. V tistih hudih dnevih je bilo porojeno prijateljstvo med našimi izgnanci in

srbskimi gostitelji, prijateljstvo, ki se je po starših prelilo tudi v mlajši rod. Vsakoletne »Karavane prijateljstva«, na katerih Slovenci obiskujejo svoje nekdanje srbske gostitelje, oni pa prihajajo na obisk k nam, so živ pečat teh pristrskih vezi. Tudi letos v prvem junijskem tednu je poseben Vlak bratstva in prijateljstva pripeljal okrog osemsto prebivalcev iz devetnajstih srbskih občin na štiridnevni obisk k svojim prijateljem v Slovenijo (slika spodaj).

Zunanja politika v samoupravnih družbi

dr. France Hočevar

»Jugoslavija je zainteresirana za mir, razvija veliko mednarodno aktivnost v korist miru ter vlaga velike napore, da se odprta vprašanja rešujejo na miroljubni poti. Ona je ena izmed najuglednejših in najaktivnejših predstavnic politike neuvrščenosti.« Tako je med drugim poudaril podpredsednik slovenskega izvršnega sveta dr. France Hočevar na skupni seji republiškega in gospodarskega zbora slovenske skupščine, ko so sredi maja razpravljali o zunanje-politični dejavnosti Jugoslavije in o prispevku Slovenije pri ustvarjanju te politike. V slovenski skupščini so razpravljali predvsem o odnosih z našimi sosednimi državami — Italijo, Avstrijo in Madžarsko, kjer živi del slovenskega naroda.

Lani sprejeti spreminjevalni predlogi jugoslovanske ustave določajo, da spada zunanja politika med tista področja, ki so skupnega pomena za vse republike in avtonomni pokrajini v Jugoslaviji in ki se zato urejajo in določajo v federaciji. Seveda pa tega ne smemo razumeti tako, da je ustvarjanje zunanje politike predvsem stvar nekega zveznega organa. Tudi zunanja politika mora nastajati in rasti iz celotnega sistema samoupravne demokracije in federativne ureditve. Zato je zunanja politika, ki nastaja v federaciji, le sinteza vseh tistih interesov in teženj delovnih ljudi, narodov in narodnosti v Jugoslaviji, ki so skupnega pomena. Biti mora odsev interesov delovnih ljudi, narodov in narodnosti vseh jugoslovanskih republik in pokrajin.

Pri ustvarjanju jugoslovanske zunanje politike mora zato nenehno sodelovati tudi Slovenija. Zunanja politika mora postati sestavni del delovanja vseh demokratičnih ustanov v republiki, kjer naj se oblikujejo pogledi, stališča in predlogi glede vseh vprašanj s področja zunanje-politične dejavnosti, posebej pa še glede tistih, ki so neposredno povezana z interesi slovenskega naroda.

Nedavna razprava v slovenski skupščini je bila posvečena predvsem odnosom s sosedi in položaju slovenske narodnostne skupnosti v zamejstvu.

Pomoč matičnega naroda Slovcem v zamejstvu

Med Jugoslavijo in Italijo obstajajo odnosi dobrega sosedstva, razvitega vsestranskega sodelovanja, ki se razvija prek odprte meje, to pa je v korist obema sosedoma in predstavlja pomemben faktor miru in stabilnih odnosov v Evropi. Odsev teh odnosov je tudi delno izboljšanje položaja slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, predvsem na Tržaškem, medtem ko je še vedno nezadovoljivo rešeno vprašanje položaja naših ljudi v Videmski pokrajini in deloma tudi na Goriškem. Prepočasi se popravlja predvsem fašistična zakonodaja, ki je prizadejala slovenskemu prebivalstvu veliko gorja in škode. Slovenska manjšina v Italiji še nima zadovoljivih pogojev za gospodarsko in kulturno življenje.

Reševanje nerešenih vprašanj slovenske manjšine je tudi eden izmed najpomembnejših ciljev slovenskih narodnostnih organizacij v Italiji, ki jih preveva visoka narodnostna zavest in kažejo visoko politično zrelost in sposobnost. Slovenska narodnostna skupnost v Italiji pa lahko računa tudi na največjo pomoč matičnega slovenskega naroda. Matični narod se lahko pri tem sklicuje tudi na določbe mednarodnih sporazumov, ki varujejo narodnostne skupine pred asimilacijo ter jim zagotavljajo jezikovne in kulturne stike z matičnim narodom.

Neposredno sodelovanje med Slovenijo in avtonomno pokrajino Furlanijo-Juljsko krajino je dalo že veliko dobrih rezultatov. Naša republika pa je vedno pripravljena pogovarjati se o vseh odprtih vprašanjih ter podpira pobude, da se neposredno povezujejo posamezne sorodne ustanove v obeh sosednih deželah.

Odpraviti krivice preteklosti

Nevtralni položaj, urejen s tako imenovano Državno pogodbo, skupna zemljepisna lega in sosedstvo je podlaga za podobna ali enaka stališča glede mednarodnih

vprašanj, ki jih imata Jugoslavija in Avstrija. Odnosi med obema državama so resnično prijateljski, kar med drugim dokazujejo tudi obojestranski obiski na najvišji ravni.

Naša republika pripisuje največji pomen položaju slovenske narodnostne skupnosti v Avstriji. Ta del slovenskega naroda je bil med drugo svetovno vojno izpostavljen najhujšemu preganjanju in zatiranju. Posledice prejšnjega stanja se po vojni prepočasi odpravljajo, prepočasi pa se urejajo celo vprašanja, ki so posebej navedena v avstrijski Državni pogodbi. Celotno izpolnjevanje 7. člena Državne pogodbe pa je življenjskega pomena za obstoj slovenske manjšine na Koroškem, zato bosta Slovenija in Jugoslavija dosledno vztrajali na spoštovanju in uresničevanju omenjenega člena. Avstrijske oblasti bi morale bolj kot doslej finančno podpirati gospodarsko in kulturno življenje manjšine. Prav tako ni zadovoljivo rešeno vprašanje uporabe slovenskega kot drugega uradnega jezika v sodstvu in v upravi; veliko upravičenega razburjenja povzroča vprašanje postavitve dvojezičnih, torej tudi slovenskih krajevnih imen na območju, kjer živi slovenska manjšina. Slovenske narodnostne organizacije na Koroškem v zadnjem času vedno bolj usklajujejo svojo dejavnost in dosegajo akcijsko enotnost ne glede na politične in svetovnonazorske razlike med njimi, kadar gre za vprašanja, ki so pomembna za življenje manjšine.

Slovenska narodnostna skupnost na Madžarskem ni številna, vendar tudi njen položaj še ni zadovoljivo urejen, posebno še, kadar ga primerjamo z urejenim položajem madžarske narodnostne skupine v Sloveniji. Šele v zadnjem času začnajo madžarske oblasti poklanjati določeno pozornost Slovcem v Porabju.

Dr. France Hočevar je v zaključku svojega referata pred slovensko skupščino med drugim dejal: »Položaj Slovencev v zamejstvu ne more biti rezultat trenutne emocije ali občasnih manifestacij, niti ne more biti predmet politikantskega licitiranja in maksimalističnega pretiravanja, kar ni v nobeni zvezi z resničnimi interesi našega naroda, ampak je samo stvar organiziranja družbe, ki je sposobna zrelo, organizirano in odgovorno delovati in ki lahko angažira politične in strokovne potenciale. Vsak drugačen pristop ne more pomeniti pomoči manjšini, ampak naša lahko samo zmedo, posebej še, če ne upošteva, da je manjšina sama nosilec svojih pravic in boja, ki pri tem izhaja iz prilik, v katerih živi, iz ustavnih možnosti tiste dežele, iz njene politične strukture ter je zato sama poklicana graditi politiko in taktiko svojega boja.«

Vroče gospodarsko poletje

Če poskušamo prikazati spremembe v pisani paleti našega gospodarstva v letošnjem letu, nam meseci, ki so že pretekli, omogočajo kratko ugotovitev: veliko novih, svetlejših barv in še vedno nekaj zaskrbljujočih temnih prog.

Predvsem moramo poudariti, da različne težave niso zavrle gospodarskega poleta. Proizvodnja tako v Jugoslaviji kot v Sloveniji naglo narašča. V prvem tromesečju je bila za desetino višja kot v istem obdobju lani in tudi njen nekoliko rahlejši utrip z zadnjih mesecih ni zaskrbljujoč. Ob nekaterih težavah na domačem tržišču, predvsem ob znatni medsebojni zadolženosti delovnih organizacij, postaja izvoz vedno bolj pomemben dejavnik gospodarske rasti. To še posebej velja za Slovenijo. Naše delovne organizacije so uspele letos za okrog tretjino povečati prodajo na svetovnem trgu, v Jugoslaviji

osebnih dohodkih. Naša republika jih je sklenila prva v Jugoslaviji. Računamo lahko, da bo letos povprečna plača v Sloveniji okrog 180 starih tisočakov. Ljudje dokaj marljivo varčujejo in na začetku maja je bilo v Jugoslaviji na hranilnih knjižicah nad 2.200 milijard starih dinarjev. Številka, ki je nekako taka kot jugoslovanski zvezni proračun. V kakšno pomoč je ta denar našemu gospodarskemu razvoju ni treba posebej poudarjati. Naj omenimo le, da bi bil lahko še koristnejši, če bi se odločili za ustrezne neposredne oblike, za pritegnitev teh sredstev v podjetja. O tem sicer že dolgo razpravljamo, v praksi pa še nismo naredili prvih korakov. Naravnost skokovito pa naraščajo devizna sredstva ljudi v bankah, v glavnem naših zdomcev iz Zahodne Evrope. Nekateri spremljevalci finančnih tokov trdijo, da ocena o 1 milijardi dolarjev na deviznih računih in deviznih hranilnih knjižicah za Jugoslavijo ob koncu letošnjega leta nikakor ni preveč optimistična ampak povsem realna. In seveda, omeniti moramo tudi občutno znižanje primanjkljaja v državni plačilni bilanci ter okrepitev državnih deviznih rezerv, ki so že pred meseci presegle dolgo željeno mejo pol milijarde dolarjev. Ni čudno, da je jugoslovanski finančni minister Janko Smole, ki je bil vedno realist in v svojih ocenah temu primerno zadržan, sredi maja prvič v skupščinski razpravi v Beogradu omenjal prve korake h konvertibilnosti dinarja. In še kratek prehod po temnih progah podobe naših gospodarskih dogajanj, ki smo jih omenili na začetku. Mislimo, da moramo omeniti predvsem dvoje težav. Najprej visoko medsebojno zadolženost gospodarskih organizacij. Dejstvo je, da je devalvacija dinarja zelo podražila uvožene proizvodne materiale in nakup strojne opreme v tujini. Ker so doma cene zamrznjene in se le izjemoma zvišujejo, morajo podjetja v glavnem to breme podražitev sama prevzeti na svoja pleča. Seveda moramo omeniti, da je tu in tam ekonomska politika z znižanjem raznih družbenih dajatev gospodarstvu le priskočila na pomoč in da so podobne poteze še v načrtu. Vendar — končni cilj za letos je le, da se smeje cene dvigniti le za dobrih 5%. V tem položaju podjetja iščejo izhod v naglem povečanju proizvodnje in izvoza, kar smo s podatki že prikazali. Vendar pa jim za ta razmah primanjkuje denarja. Skratka, gospodarstvu manjka sredstev, da bi bolj globoko zadihalo. Denarni obtok je krvni obtok go-

spodarstva in ta je močen, saj je v maju svet guvernerjev jugoslovanske narodne banke moral celo potegniti iz obtoka 85 starih milijard. To pomeni, da ta krvni obtok ne oskrbuje dobro vseh udov, predvsem pa ne gospodarstva. Nujno je torej vztrajati pri tem, da se več denarja usmeri v gospodarstvo in da ga imajo manj na razpolago drugi porabniki. Potem bodo šele ugasnile na ustrezno mero medsebojne zadolžitve gospodarstva. Zato tudi ne smemo biti razočarani, če prva runda medsebojnega pobotanja terjatev in dolgov ni uspela tako, kot smo pričakovali, saj so predvidene še tri take akcije.

Številni gostje z aktovkami pod pazduho, ki so se ob koncu maja v Portorožu za dva dni pomešali v lepem vremenu med lepo rdeče opečene zahodnoevropske in skandinavske turiste — najuglednejši jugoslovanski ekonomisti — pa so v dvorani Jadran razpravljali še o eni zelo pereči težavi našega gospodarskega razvoja, o inflaciji. Ob tej priložnosti se je v dvodnevem navzkrižnem ognju argumentiranih stališč pokazalo, da tudi za jugoslovansko inflacijo še zdaleč ne velja šolska ugotovitev, da je nastala zaradi tega, ker se je velika vsota denarja podala na lov za majhno količino blaga. Vzroki so še druge. Večje stroške v proizvodnji smo že omenili in pristihi jim moramo tudi zvišanje osebnih dohodkov, ki marsikje, predvsem zunaj naše republike, ni v skladu z doseženimi gospodarskimi rezultati. Razen tega vse republike ne prispevajo redno svojega deleža za pokrivanje starih dolgov federacije, ki je zato bila letos do zdaj prisiljena natiskati več denarja kot smo za ta čas predvideli. Vsekakor gre za bolezen, ki spremlja celotno svetovno gospodarstvo, zato si tudi ne moremo delati utvar, da bomo živeli brez inflacije. Nujno pa je, da jo utesnimo v normalne sprejemljive okvire. Take, kot jih poznajo razvita zahodna tržišča, s katerimi smo gospodarsko iz leta v leto tesneje povezani. Jugoslovanski ekonomisti so nakazali nekaj koristnih predlogov, kako kreniti po tej poti in vlada mora o njih razmisliti. Izrazili pa so prepričanje, da imamo dovolj sposobnih ljudi in pridnih delovnih rok, da naredimo v boju proti inflaciji odločnejše korake.

Ob pestri na kratko podani gospodarski podobi bo vroče poletje, ki je že tu, terjalo obilo trdega prizadevanja in znoja, da bomo lahko ob koncu leta pri reševanju najzahtevnejših težav pobrali zaželene sadove.

Kaj je novega v slovenskem gospodarstvu

pa za dobro petino. Ob tem pa se je uvoz celo nekoliko zmanjšal. Ena lastovka še ne prinese pomladi, vendar jih lahko letos preštejemo še nekaj.

Nagla rast proizvodnje omogoča hitro zaposlovanje novih delavcev in kot kaže bo pričakovano število na novo zaposlenih za letošnje leto — 11.000 ljudi — občutno preseženo. Zlasti je razveseljivo, da je med novimi zaposlenimi več ljudi s srednjo, višjo in visoko izobrazbo. Tako imajo neredka podjetja zaradi velikih potreb že težave, kako zagotoviti potrebne delavce. Da gospodarstvo potrebuje več ljudi, dokazuje tudi za okrog pet odstotkov večja delovna storilnost, ki ne dovoljuje ocene, češ da je gospodarska rast le posledica večjega števila delovnih rok. Proizvodni postopki se namreč stalno izboljšujejo, vedno več je najsodobnejših strojev in delo je vedno bolj organizirano. Za marljivo delo so ljudje dobili tudi solidnejše plačilo, ki pa žal ne zaleže povsem tako, kot bi lahko, kar so se nekatere življenjske potrebe podražile. Med vsemi republikami so letos v Sloveniji osebni dohodki še najbolj zvesto spremljali delovne rezultate, kar je prav gotovo posledica razsodno uveljavljene volje delovnih organizacij v samoupravnih sporazumih o

Slovenski prometni vozli

Če pogledamo zemljevid Evrope, lahko že na prvi pogled opazimo, da Slovenija leži sredi celine; če potegnemo črte naravnost na vse strani neba in jih izmerimo, zlahka ugotovimo, da je Slovenija približno enako oddaljena od Atlantika kakor od Črnega morja, ter približno enako od Baltiških obal in središčne točke Sredozemskega morja. Nihče ne more in tudi ne zanika, da je Slovenija eno izmed najpomembnejših prometnih križišč naše celine.

Na ljubljanskih cestah se srečujejo avtomobili, ki peljejo iz Anglije ali Skandinavije proti Grčiji, z onimi, ki prihajajo iz vzhodne Evrope in odhajajo proti Italiji. Na ljubljanski železniški postaji se vagon Moskva—Rim sreča z vagonom London—Istanbul. Mnogo evropskih betonskih in železnih cest se križa prav na ozemlju Slovenije. Slovenske ceste že dolgo niso več zgolj slovenske, temveč predvsem evropske; isto velja tudi za železnice.

Slovenski cestni križ

Dvojno hrbtenico slovenskega cestnega omrežja imenujemo po domače in po pravici »slovenski cestni križ«. In križ je ne le zaradi pravega križanja in podobne oblike, temveč tudi simbolično, če naj drži, da vsakdo nosi svoj križ. Nedvomno so prav ceste (in prometne zveze nasploh) glavni in najtežji, a ne edini križ, ki ga Slovenija danes nosi. Ceste pa so težak križ ne le zaradi pomanjkanja denarja in njegovega neurejenega dotoka, temveč tudi zaradi skoraj že kronične neenotnosti, ki vedno bolj hromi učinkovitost »cestnih posegov«.

Načrte za gradnjo modernih cest, navadnih in avtomobilskih, imamo; manjka le denar in pa — ne nazadnje — enotnost, kaj graditi prej in kaj je važnejše ter nujnejše.

Po tem načrtu (1971—1985) naj bi zgradili moderne ceste na obeh glavnih slovenskih smereh, ki ju imenujemo »Slovenika« in »Ilirika«; prva teče v smeri Štajerska—Primorska, druga pa Gorenjska—Dolenjska. Razen teh dveh pa bi prišle v poštev za modernizacijo še mnoge druge slovenske ceste; tako na primer dobra zveza med Ljubljano in Zgornjim Posočjem (po Selški dolini in Baški grapi), cesti iz Maribora proti Zagrebu in ob Kolpi, Kočevska ter Cerkljska cesta — obe do Delnic, Severna magistrala od Lendave do Mežiške doline itd.

Težave pa nastajajo okrog tako imenovane dinamike: kaj in kako graditi prej? Načrti za cesto od Sentilja do Nove Gorice so v glavnem že narejeni; gradnja ceste med Vrhniko in Postojno vendarle napreduje, med Postojno in Razdrtim pa vztrajno merijo; medtem ko med Celjem in Mariborom (odsek Hoče—Levec) križjo gozdove...

Tiha in glasna nesoglasja pa je slišati na račun smeri, ki naj bi prva prišla v poštev iz Razdrtega na zahod. V Novo Gorico? V Sežano? V Koper? Strokovnjaki menijo, da so vse tri smeri enakovredne, da pa ne bo mogoče graditi vseh treh hkrati.

Hkrati pa je nastalo tudi nesoglasje, ali je pomembnejša cesta iz Ljubljane v Maribor ali pa Gorenjska cesta iz Ljubljane do Korenskega sedla. Nobenega dvoma ni, da je slednja cesta pomembnejša, seveda pa tudi nobenega dvoma, da je sedanja povezava obeh največjih slovenskih mest, predvsem na odseku med Celjem in Mariborom, popolnoma neustrezna. Spet smo tam: obe cesti sta prepotrebni in nujni.

Tudi pri teh dveh cestah se postavlja samo po sebi vprašanje povezave z avstrijsko mrežo avtocest. Gradnja ceste med Dunajem, Gradcem in Beljakom razmeroma naglo napreduje in tu se nam ponuja povezava, ki ni kar tako. Hkrati pa so lani začeli Avstrijci graditi Turško avtocesto iz Salzburga pod Katschbergom do Beljaka; to bo ena najpomembnejših alpskih cest.

Beljak bo postal veliko cestno križišče, saj se bo Turška avtocesta tu srečala z avtocesto, ki bo prišla z Dunaja ter avtocesto Videm—Beljak, ki bo pomembna zveza med italijanskim in avstrijskim omrežjem. Slovenija pa bo od tega križišča oddaljena komaj deset kilometrov! Gotovo je, da naša cesta, taka kakršna je, čez Korensko sedlo ne more pomeniti zveze s tem križiščem.

Predor pod Karavankami

V načrtu je (in ti načrti so v glavnem že narejeni) gradnja cestnega predora pod Karavankami pri Martuljku. Dolg naj bi bil okrog 5 kilometrov, od tega bi ga bilo nekaj več kot polovica na jugoslovanski strani karavanške gorske verige. Ta predor bi pomenil dokončno odprtje ne le Slovenije, temveč vse Jugoslavije in večine Balkana. Za Jugoslavijo je gradnja Karavanškega predora enako pomembna, kakor je bila za Italijo gradnja Montblanskega predora.

Nedvomno bodo, ne glede na ocene, začeli prej graditi štajersko cesto kakor pa gorenjsko, toda spet je nastal prepir, ali naj bo ta cesta kar navadna moderna pot ali pa dvopasovnica z opravljenimi zemeljskimi deli za štiripasovnico. Seveda je slednja možnost edina pravilna, kajti štiripasovnica bo tu potrebna že čez deset let in zakaj bi ne izkopali vsega, kar se da že sedaj, da bo potem lažje in predvsem ceneje.

K sreči nam pri gradnji avtocest pomaga Mednarodna banka, ki ima pri vsem tem zelo preizkušena merila in vsi naši domači spori na njene odločitve bolj malo vplivajo.

Cestno obkoljevanje Slovenije

Ko je beseda o cestah, se veliko, včasih tudi preveč, govori o »cestnem obkoljevanju Slovenije«. Tu imamo predvsem v mislih gradnjo avtoceste Zagreb—Karlovac—Reka—Kozina—Trst. Na odseku med Zagrebom in Karlovcem ter na območju Reke gradnja že teče; med Karlovcem in Reko pa cesto trasirajo.

Ta cesta, predvsem če bo (in najbrž bo) zgrajena prej kakor naša, bo odtegnila Sloveniji veliko tranzitnega prometa med Italijo in Balkanom, ne pa prometa iz Srednje Evrope, ki bo še vedno bolj usmerjena na Turško cesto in Karavanški predor. V bodočnosti, saj bo promet še naraščal, pa bo ta hrvaška cesta (Trst—Reka—Zagreb) pomenila le uspelo razbremenitev prometa v Sloveniji in skozi njo.

Druga »obkoljevalna cesta« naj bi bila tista, ki bi šla iz Maribora v Zagreb. Ta cesta, katere zadnje odseke med Ptujem in Krapino sedaj gradijo, je prepotrebna in bo nujna zveza med Hrvaško in Avstrijo ter Srednjo Evropo, navezovala se bo neposredno na avtoceste proti Reki, Beogradu in Splitu. Mar naj bi silili potnike,

Bledica nič ne boli

Ko se na oknih rumeno prepleskanih in najvišjih dveh stavb v Šentvidu pri Stični odpro živordeče oči pelargonij in se iz ozelenega parka pred njim razlega otroški živžav, kar ne moreš verjeti obcestni tabli pred vhodom: Zavod za revmatične in srčne rekonvalescente za mladino.

Teh otrok nič ne boli, le bledica na njihovih suhljatih licih in prosojna koža kažeta sledove bolezni, ki bi se ob ponovni infekciji morda v še hujši obliki ponovila v izčrpanih telesih.

Obisk v Šentvidu pri Stični

V dvajsetih letih, odkar so nekdanji dvorec preuredili v mladinski zavod, je nudil streho že več tisočem slovenskih otrok. Sprva samo slabotnim in podhranjenim, od 1957. leta pa je institucija namenjena rekonvalescenci mladine, ki jo pošiljajo semkaj bolnišnice z vseh koncev Slovenije.

Mnogo teh otrok je medtem že odraslo, se poročilo, vendar jih lepi spomini še vedno zablajo nazaj, na kratek obisk.

Rodetova Pavlica, no, zdaj je že Pavla, se je onidan s svojim sinom oglasila v upravi in se našobila od užaljenosti, ker je niso takoj spoznali. Deset let je bila stara, ko je tu prebolevala srčno revmo, zdaj jih ima dvajset...

»Najbrž sem se res spremenila,« je rekla potem, ko je bil led prebit, »spremenil pa se je tudi tale dom.«

Pa se je res.

Zmeraj na toplem

Otroci, ki jim najmanjši piš lahko škoduje, morajo biti vedno na toplem. Seveda je to lažje reči kakor uresničiti. Šele predlani so končno podrli lončene peči in jih nadomestili z radiatorji. Ko je bilo tople vode na pretek, so seveda modernizirali še umivalnice in kopalnice ter z zaprtim hodnikom povezali obe stavbi, ki sta življenjsko neločljivi. V eni so spalnice, bivalni prostori in jedilnica, v drugi ambulante, laboratoriji, izolirnice in seveda miniaturna, vendar prava osnovna šola posebej za rekonvalescente.

Vezni hodnik je ves v zimzelenem rastlinju. Vmes so mize z udobnimi naslanjači, kjer se otroci lahko učijo in pišejo domače naloge.

Bolnišnica, hotel in šola

Prof. dr. Leo Matajca, ki vodi strog zdravstveni nadzor nad šentviškimi rekonvalescenti, redno pa je zaposlen na ljubljanski pediatrični kliniki, opaza spremembe tudi v otroški patologiji.

»Sklepni in srčni revmatizem upadata pri otrocih,« nam je dejal, »pač pa se število virusnih in bakterijskih ledvičnih vnetij, ki lahko trajajo tudi več let, ne zmanjšuje. Razen tega se je z razvojem medicinske znanosti povečalo število kirurških posegov v srce. Prirojene srčne napake poskušamo odstraniti že otrokom. Vse to seveda vpliva tudi na strukturo otrok v šentviškem zavodu, ki je pravzaprav naša depandansa. Nekateri otroci ostanejo tam več mesecev v postelji, v tamkajšnjih laboratorijih jim redno pregledujejo kri, urin, če gre za srčne bolnike, pa s kardiogrami kontrolirajo srce. In temu ustrezno prilagajamo terapijo, kakor v bolnišnicah. In seveda tudi prehrano.«

Živijo kakor v hotelu. Pet obrokov na dan. Veliko beljakovin, se pravi jajc in mesa, pa sadja in zelenjave. Nad približno sedemdesetimi otroki bedi poleg prof. dr. Matajca še hišna zdravnica in sedem višjih in srednjih medicinskih sester, dve pa še štipendirajo, tehnično medicinsko osebje, posebni učitelji, da zavoljo bolezni otroci ne bi izgubili šolskega leta...

Vse to je zastonj, oziroma na račun socialnega zavarovanja. Mariborska, ptujska in koprška regija naravnost vzorno skrbijo za socialno šibke rekonvalescente in za mladino iz neurejenih družin.

Dobri ljudje

Zavod je v odročnem kraju, vendar obiskovalcev ne manjka. Nekateri starši vsak teden razveselijo svoje bolničke, nekateri ne pridejo nikoli. Bič zakonskih brodolomov, razbrzdanosti in brezčutnosti ne prizanašata niti bolnim otrokom.

Zvonko, ki je že ob rojstvu izgubil mamico, je po dolgih mesecih vendarle dočakal obisk. In še kako imenitnega. Rokoval se je z igralci kulturno-umetniškega društva France Prešeren iz Ljubljane, ki so prišli v zavod zastonj uprizoriti očarljivo igrico »Mokre vrtnice za princesko«. Zvonka niso obiskali praznih rok.

Za takšne zapuščene otroke je bil tudi nastop harmonikarjev iz ljubljanske srednje glasbene šole nepozabno doživetje. Mali Drago, lačen ljubezni, za katero ga živa mama prikrajšuje, poboža vsakogar, ki se mu približa in mu izkaže pozornost.

Sedemdeset otrok in prav toliko različnih usod.

M. K.

Desetletja ob mlinskem kamnu

»Že s ceste boste videli stezo,« nas je potolažil Lovšinov oče, ki po upokojitvi najraje brska s samokolnico in lopato po domačem dvorišču. »Ko boste mimo obeh hiš ob poti, ne morete zgrešiti... Samo močno potrkajte na vrata, saj sta oba bolj naglušna...«

Dvakrat nam ni bilo treba reči. S korakom za dva, smo jo mahnili proti Zajčevi hiši, kjer živi, verjeli ali ne, najstarejši mlinar na Slovenskem. Francetu Zajcu, posebnežu, da mu ni para, je bilo letos januarja že 94 let, a je kljub častitljivi starosti še ves »od muh«. Mlin ob bližnjem potoku čaka hudega naliva, da bi pognal Francetovega »prijatelja«. Starosta slovenskih mlinarjev si je našel svoj dom v mlinu v Goriči vasi pri Ribnici na Dolenjskem. Zgodovina tega mlina sega na začetek našega stoletja in še nazaj v polpreteklo dobo!

Dandanašnji mlinska kolesa ob Zajčevi domačiji, ki komajda nasiti dvoje ust, ne pojo več tako lepo kot njega dni. Le kdaj pa kdaj se France še zasuče okoli jermenika, da bi zmlel nekaj meric ali koruze. Čas je opravil svoje.

Postaral se je ribniški hudomušnež in tudi mlinske spojnice so že doslužile. A vendar se v hiši, kjer so nekaj desetletij mleli dan in noč, ni prav nič spremenilo. S sestro Ano, ki mu streže kot najboljša žena, se France ne loči od svojega mlina. Kaj šele, da bi jo kdaj mahnil do sosednje Hrovače. Le k nedeljski maši gre, najsi z neba še tako grozi in potlej je z znanci »opravil« za ves teden.

Vse življenje je Zajčev France preživel v očetovem mlinu. »Spominjam se, da sem moral tam okoli štirinajstega leta še na italijansko fronto,« nam je pripovedoval najstarejši slovenski mlinar. »No, nekaj manj kot devetdeset jih bo, kar sem pod streho našega mlina... Odšteti moramo leta, ki sem jih prebil v prvi vojni. Odtlej se nisem premaknil iz mlina!«

Krepko se je bil postavil Zajčev ata, ko nam je dejal, da je zdrav kot dren

Zajčev ata iz Goriče vasi pri Ribnici v svojem mlinu

in da bo v mlinu skoraj zanesljivo dočkal svojo stoletnico!

»Poglejte: kaditi sem nehal, ko mi je bilo 55 let, zadnjič pa sem se napil ob koncu prve vojne, ko smo se veselili, da nam fronta ni pobrala glav, vračali na svoje domove. Največ dam na domače »arcnije«... Te so prave... Kaj bi se človek mučil s tobakom, alkoholom in — ženskami. Čez samski stan ga ni!«

Od številne družine, ki je s svojim mlinom še pred leti slovela daleč po Dolenjski, sta ostala samo France in Ana. Danes živita bolj zase, ne da bi se zmenila za sosede, a vendar srečna kot malokdo v vasi. Čeprav so mlinska kolesa že zdavnaj utihnili, pravita, da jima dela nikoli ne zmanjka. Skrbeti je treba za kravico, prinesiti iz

bližnjega gozda naročje dračja, pokositi okoli hiše... Dela je vedno dovolj. France ni bil v življenju spreten le v mlinu, ampak tudi okoli deklet. Toda, na moč nam je zatrjeval, da je z ženskami »ena sama izguba«, zato se je tudi odločil za samski stan. Če se ni nikoli resneje zmenil za punce, je zato toliko raje kakšno zapel. Pa, kakšen pevec je Zajčev ata, vam povem! Zdaj, ko ni več blizu prijateljev iz mladih let, kdaj pa kdaj, kar sam zapoje. In okoli hišnih vogalov je bilo tudi ob našem obisku slišati prešerno požvižgovanje...

»Kar pridite na mojo stoletnico. Zatrđno me boste našli v tem mlinu. Pridite, le pridite... Le, če z vami ne bo kaj narobe, seveda...« nas je povabil ob slovesu.

Pozabljena Planinska jama

Ob cesti, ki vodi skozi naselje Planina, opozarja tabla turistov na Planinsko jamo, kraško zanimivost, ki je zaradi bližine Postojnske jame žal le slabo obiskana. Malokdo zavije na stransko cesto, navzdol do kioska, kjer ima svoj »urad« Janko Katern, prvi vodnik v jami. Od tod do vhoda je le še pet minut hoda po stezi, ki se spusti na dno, s prek sto metrov visokimi skalnimi stenami obdane dolinice. Spodaj je danes turbinska žaga, nekdanj pa je dvanajst mlinskih kamnov mlelo pšenico grajskim gospodom in okoliškim kmetom. Na eni strani zapira dolino mogočna stena, izpod katere pridre na dan reka Unec. Pravzaprav je to ime nekoliko sporno. Nekateri trdijo, da se voda pri izviru iz Planinske jame imenuje še Pivka in da postane Unec šele, ko priteče vanjo potok iz Malnov in iz jame Škratovke. Naj bo kakorkoli. Ta Unec se potem leno odvijuga prek Planinskega polja, dokler ne izgine v požiralnikih na severni strani polja. Ob reki je pod obojkom prostor tudi za stezico, zadaj v temi pa se skriva še približno šest kilometrov podzemskih rovov. Jama ni elektrificirana, obstajali so načrti, pa so žal ostali na papirju.

Vilhar in Levstik sta bila grešnika

Pred več kot sto leti je jamo raziskoval Anton Urbas, vanjo pa sta zahajala tudi Fran Levstik in Miroslav Vilhar, planinski rojak. Prav ta dva sta tudi opogumila ostale, ki si dotelj niso upali v temne prostore. Med ljudmi je bila namreč zakoreninjena misel, da bo vsakega, ki bi v jami zažvižgal, vzel hudič. No, in če Levstika in Vilharja, ki sta med ljudmi veljala za huda grešnika, zlodej ni hotel pobrati, potem tudi drugim bogaboječim vaščanom ne bo storil nič žalega. Ta sklep je odprl jamo za takratni turizem.

Urbas je prodril pol kilometra daleč od vhoda in opazil, da se jama deli v dva rova in, da iz vsakega priteče reka, Pivka in Rak. Z raziskavami so nadaljevali, ko so gradili južno železnico in so za njeno traso, skušali izkoristiti naravne podzemeljske prostore. Načrt za ta predor je sicer propadel, raziskovanje pa je prineslo mnogo pomembnih izsledkov. Prvi

popolnejši načrt jame je izdelal Ivan Rudolf, ki je skupaj z znanim raziskovalcem Schmidlom leta 1850 prodiral ob vodnem toku navzgor. Takrat so napravili tudi zasilno pot od vhoda pa do Sotočja, kjer je danes končna točka turistične poti. Pred in med obema vojnama so obstajali fantastični vojaški načrti, da bi napravili skozi jamo podzemeljske poti. Avstrijci so nameravali napraviti orjaške umetne rove iz Planinske jame tja nekam v Trnovski gozd. S propadom monarhije so propadli tudi načrti. Ista misel se je porodila še enkrat pod italijansko okupacijo med obema vojnama. Italijani so nameravali jamo povezati s Postojnsko jamo, da bi lahko izvršili premik vojaških čet na mejo neopazno, pod zemljo. Toda vojna jih je prehitela in načrti so šli v arhiv.

Vhodna dvorana je razsvetljena od svetlobe, ki prihaja skozi orjaški vhod. Spo-

se pne nad vodo. Vse naokrog je neznana tema, v kateri se izgublja jamsko sonce, acetilenka vodnika. Vsakemu se oko ozre nazaj prek jezera, v katerem se zrcalijo od dnevne svetlobe osvetljene stene, to je tudi fotografski posnetek, ki ga lahko napravijo fotografi brez posebne opreme. Smo na drugi strani, na dobro grajeni poti, ki se vzpenja na skalnat podor. Svetloba acetilenke se izgublja pod obojkom, izpod katerega teče voda. Poslovimo se od reke in se vzpenjamo na podor v Dvorani velikanov. S stropa enakomerno kaplja pronicajoča voda in odlaga rjavkasto sigo na skalnate bloke. V tej dvorani je domovanje netopirjev, vrh podora je pokrit z njihovimi iztrebki. Na desni so v steno vklesane stopnice, ki vodijo v opuščeni in z ilovico zapolnjen vodni rov Tihe jame. Iz tega rova, ki je dobil ime zaradi tišine, ki vlada v njem, se cedi le pronicajoča voda, dokler ne doseže reke na dnu dvorane.

Malo pred Sotočjem se rov zniža. Tu je voda naletela na kamenino imenovano breča, ki je manj topljiva kot apnenec in ji voda ni mogla do živega v taki meri kot apnencu. Pot je vklesana v steno, tik pod stropom dvorane, nekje spodaj v temi bobni reka. Naenkrat se znajdemo pred umetnim, v skalo zvrzanim rovom, ki pripelje obiskovalce v dvorano pri sotočju. Iz tega rova se odcepi pet metrov dolg rov, ki se slepo konča. Vsakdo pomisli, da je nastal zaradi napake v načrtih, a so ga napravili namerno, kajti na tem mestu je mina raztrgala delavca, kateremu v spomin so napravili kapelico. V njej je bila lurška Mati božja, ki pa je med vojno neznankam izginila.

Duša jame

Vsakomur, ki obiše jamo, ostane v spominu bradati vodnik, ki s svojim slikovitim pripovedovanjem prikaže turistom to, česar ne morejo videti ob slabotni luči karbidovke. Kljub sedemdesetletim letom je Janko Katern mladosten in rad vzgaja mlade jamarje jamarskega kluba Planina, ki so našli v njem svojega učitelja. Turiste vodi v jamo že trinajsto leto, odkar je jama odprta za javnost. Vodnik je postal zaradi znanja jezikov

Grajski stolp v Planini — edini ostanek nekdanj mogočnega gradu

daj pod njo leži navidezno jezero, obiskovalec ne opazi rahlega pretakanja vode. Železna vrata zaškripljejo, koraki zabobnijo po ozkem železnem mostu, ki

in zaradi poznavanja jame, saj je bil rojen v Planini in od mladih let zahaja v jamo.

»Prilagoditi se moram starosti in zanimanju obiskovalcev, jami moram dati dušo s svojo pripovedjo, sicer ostane turistom v spominu le tema«, je dejal.

Seveda je njegov poklic jamskega vodiča pester, z mnogimi drobnimi doživljaji. Zaradi svoje požrtvovalnosti je dobil simpatije obiskovalcev z vsega sveta. Ti mu potem, ko se vrnejo domov, pošiljajo slike.

Posebna zanimivost je bil njegov pes Lisa, ki ga je žal povozil kamion, saj ga je vedno spremljal v jamo.

»Mogoče sem bil v jami brez njega le trikrat«, je dejal vodnik.

Od vseh jamskih doživetij je vodniku najbolj ostalo v spominu reševanje tega psa, ki je nekoč padel prek strme stene v vodo. Tri dni je bil na skali sredi de-roče reke, dokler ni vodnik v družbi italijanskega novinarja pričel z reševanjem. Spustil se je do vode, nato pa se je na traktorski pnevmatiki, privezani na vrvi, pripeljal do skale s psom. Kot veslo mu služila lopata.

Drugič se mu je pes oddolžil. Ko je vodil po jami starejšega turista, se mu je pokvarila luč, rezervne pa ni imel s seboj. Bil je na vrhu skalnega podora v Pivškem rokavu, turist pa ga je brez luči čakal spodaj na poti. Ker je bobnela voda, mu ni mogel dopovedati, kaj se je zgodilo. Takrat pa je začutil ob svojih nogah psa, ki ga je korak za korakom vodil nazaj na pot.

»Za pot, ki jo drugače prehodim v desetih minutah, sem potreboval tri ure.«

Ostal je samo stolp

Kdor se pelje po cesti skozi Planino, opazi okrogel stolp, vse, kar je ostalo od nekdanj mogočnega gradu baronov Plankensteinov, Ravbarjev, ki spadajo med kranjsko praplemstvo. Kdaj je bil grad zgrajen, nihče ne ve, bil pa je tam že v rimskih časih. V okolici so našli rimske in hunske puščice. Seveda je grad v srednjem veku dobil drugačno obliko. Bil je nezavzeten, o čemer so se nekajkrat prepričali Turki, ki so ga oblegali, zadovoljiti pa so se morali s tem, da so požgali vas Planino. Zadnji štirje gospodarji gradu Andrej, Adam, Nikola in Gašper so bili tudi župani Trsta. Gašper je tudi premagal Erazma Predjamskega. S tega gradu izhaja tudi drugi ljubljanski škof Krištof Ravbar. Propad gradu se je pričel s smrtjo zadnjega gospodarja Gašperja, ki se je po izročilu ponesrečil, ko je preganjal dekle, ki je neslo moko iz mlina. Dekletu je padel z rame meh z moko

Izpod mogočne stene pridrvi na dan reka Unec

naravnost pod konja, ki se je spotaknil, jezdec pa se je nabodel na lastno bodalo. Kot piše na spomeniku, se je to zgodilo ob pol treh popoldne, 12. julija 1492. leta. Rodbina je obubožala in se preselila z gradu v Petkovškovo hišo v Planini, nekaj pa na gradova Krumperk in Krko. Grad je razpadel, njegov konec je prinesla

francoska okupacija, ko so porabili kamenje z gradu za cesto. Ostal je edinole stolp, ki so ga prvi restavrirali Windischgraetzi, ki so se leta 1852 naselili v Planini. Pred petnajstimi leti je zavod za spomeniško varstvo napravil novo streho, pred nekaj leti pa so začeli v njem urejati svoje prostore planinski jamarji.

Stari zidovi, freske, lovske trofeje

Naša današnja pot nas bo vodila od Ljubljane do snežniškega gradu. Vmes se bomo kar precejkrat ustavili, da si ogledamo to in ono zanimivost ali pa, da samo obudimo spomin na že znane stvari.

Pri Skofljici smo zavili na desno in že se vzpenjamo nad Pijavo gorico. S ceste, ki pelje nad želimeljsko dolino se ustavimo prvič. Pred nami je Barje, ki nas s svojo pokrajinsko podobo zvabi daleč nazaj v preteklost. Kaj vse je že doživel ta košček sveta: okrog 2000 let pred našim štetjem so na tem močvirnatem svetu živeli iznajdljivi mostiščarji — nosilci barjanske kulture. Za njimi so se zvrstili Japodii Kelti, dokler niso prišli ustanovitelji Emone — Rimljani. Mimo so drveli Huni, preden so se tu naselili Slovani. Barje — sprva varno zatočišče je kasneje postalo vzrok nevšečnih poplav, povod razmišljanjem o melioraciji, povod jezi Marije Terezije in nesreči jezuita Gruberja, ki se je po cesaričini volji ubadal z Barjem in Ljubljano. Vse to je Barje, močvirnat svet, ki še danes prenese samo hiše na pilotih.

Že po nekaj kilometrih se srečamo z nekdanjim mogočnim gradom, nekdanjim mogočnim Turjačanov. Okrog trikotnega dvorišča so se grajski zidovi dvignili v 16. stoletju. Turjačan je gradil grad potem, ko je potres uničil starejšo grajsko utrdbo. Zidovi so zato morali biti še močnejši in bolj varni. Videti je, kot, da bi se grad hotel globoko zasidrati v tla, saj so spodnji zidovi zidani poševno, škarpasto. Tako so grad sezidali leta 1521, potem ko so od starejše grajske stavbe vključili v sklop nove le jugozahodni del. Do danes se je ohranila zanimiva kapela, zgrajena še v

času romantike, freske, ki jo krasijo, pa so iz 15. stoletja in kažejo istrske slogovne vplive. Prav v tem prostoru so odmevale pridige novovernega pridigarja Jurija Dalmatina, zato še danes pravijo kapeli »lurovska kapela«. Turjaški grad je preživel svoje slavne čase, čase Andreja Turjaškega, poveljnika Vojne krajine in zmagovalca nad Turki pri Sisku, čase Herbarda Turjaškega, ki ni bil nič manj hraber, imel pa je smolo. Turki so njegovo glavo, nasajeno na kol, nosili v zmagovalnem sprevedu po ulicah Carigrada.

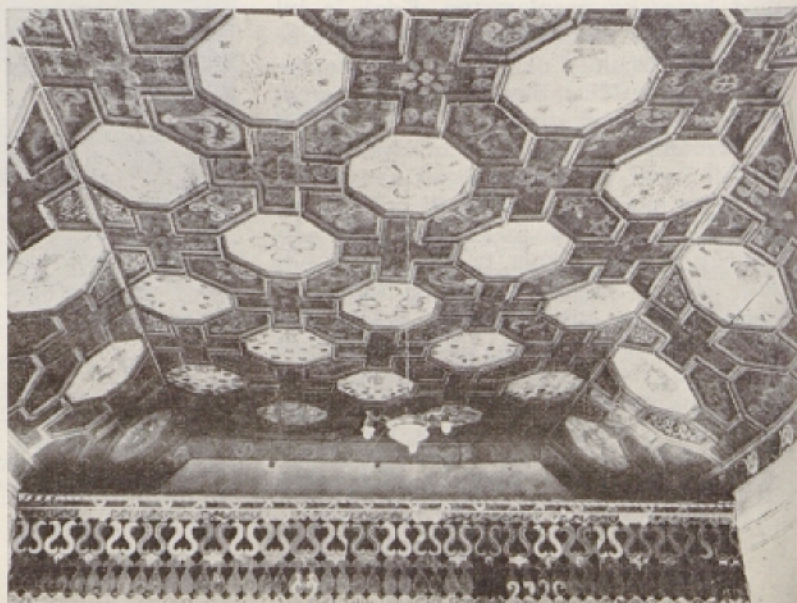
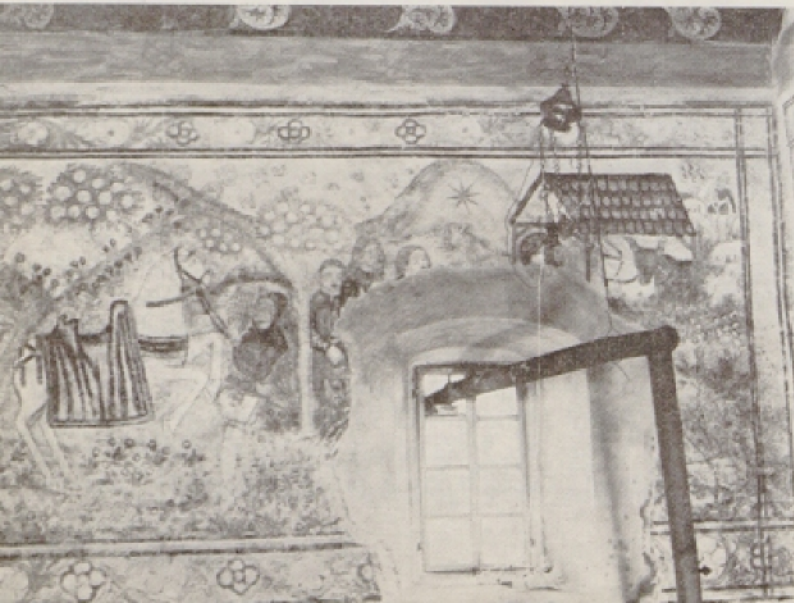
Izlet od Ljubljane do Snežnika

Slavni časi Turjačanov so že zdavnaj zgodovina. Grad pa se že nekaj let dviga iz svojih razvalin, ki pa so spomin na komaj minulo preteklost, na čas zadnje vojne. Tako je Turjak, danes kulturno zgodovinski spomenik in spomenik ljudske revolucije. Njegova slikovita silhueta nas bo še nekaj časa spremljala, vse dokler se vrnemo na glavno cesto. Tu pa nas razvejan lesen kašipot napoti na tiho gozdno stezo. V samotni globeli stoji preprost spomenik, v spomin tistim, ki so jih pobili v zori svobode aprila 1945. Zdaj vodi naša pot južno od turjaških hribov. Spremljajo nas položni bregovi in pozdravljajo naselja na zaobljenih vrhah. In že smo tu: slikovita v breg položena vas, to je Raščica, rojstni kraj očeta slovenske knjige Primoža Trubarja. Ne ve

se točno, kje je stala hiša, v kateri je leta 1508 privekal na svet. Je bila to hiša pod Temkovim mlinom ali pa morda hiša v vasi s številko 6. Ob 400-letnici izdaje prvih slovenskih knjig — Trubarjevega Abecednika in Katekizma so zaslužnemu možu odkrili spomenik ob začetku vasi. Tudi sicer smo na tleh, ki so dala slovenski kulturi več znamenitih mož. V Spodnjih Retjah ne daleč od Velikih Lašč se je dobrih 300 let za Trubarjem rodil Fran Levstik. Blizu pa je tudi Podsmreka, rojstni kraj Josipa Stritarja.

Zdaj se pred nami odpira nov svet: široke doline se menjavajo z oblimi hrbti — blaga pobočja bloških planjav. Zime so tu dolge, pravijo, da je na Blokah devet mesecev zima, tri pa mrz, mogoče le ni tako hudo, vendar smo v zibelki našega smučanja. Že Valvazor, ki ga je prav vse zanimalo, je o bloških smučarjih zapisal tole: »... Poleg tega poznajo kmetje ponekod na Kranjskem, zlasti pri Turjaku in tam okoli, neki redek izum, kakršnih nisem videl še nikoli v nobeni deželi, namreč, da se spuščajo pozimi, ko leži sneg po visokem hribovju, z neverjetno naglico v dolino. V ta namen vzamejo po dve leseni deščici, četrta palca debeli, pol čevlja široki in približno pet čevljev dolgi. Spremaj sta deščici ukrivljeni in navzgor zavijeni. Na sredi je usnat jermen, da se vtikajo noge vanj; na vsako nogo se pritrjuje po ena deščica. K temu ima kmet še čvrsto gorjačo v rokah, to si nastavi pod pazduho, pa se drži ob njo močno nazaj, da mu je za oporo in krmi- lo, in tako se driča, lahko bi zapisal tudi smuka ali leti po najbolj strmih po-

Slikovit izrezljan strop in del freske v cerkvi v Nadlesku, ki jo je leta 1511 poslikal mojster Tomaž

bočju.« S tem zapisom smo postali najstarejši smučarji v Srednji Evropi! Še pred nekaj desetletji so imeli v teh krajih okrog 700 parov »šmeči«, danes jih je le še nekaj. Med vojno je namreč okupator zaplenil tudi te stare smuči, tako, da je to ljudsko smučanje na Blokah izumrlo. Nekdaj pa so »šmeči« spremljale ljudi na tej planoti od zibelke do groba.

Zdaj pa se že vidijo prve hiše Loža. To je staro naselje, znano že v 13. stoletju, v 15. stoletju dobi celo mestne pravice. Mogočen grad je zapiral dostop z dolinske strani. Nekdaj mogočen, je danes samo še razvalina, Lož pa ni več mesto. Kraj pa je zapisan tudi na straneh naše novejši zgodovine zaradi znanega napada v septembru leta 1941.

Bližnji hrib Ulaka je bil poseljen že v davnih časih. Na njem je bila japonska utrdba vse od 4. stol. pred našim štetjem do prvega po našem štetju, torej 500 let. Na Ulaki so zato arheologi našli mnogo dokazov tega davnega življenja. Spomenik vrh Ulake pa je spomin in opomin na zadnjo vojno.

Bližnja vas Nadlesek ima majhno, na zunaj skromno cerkvico z odprtimi linami zvonika, kot je to običaj na Krasu. Znotraj je to kristalna prostornina, v kateri so se slikarije na stropu in rezbarije na oltarjih in freske na stenah zlile v edinstveno likovno sozvočje. Ime freskanta poznamo, saj se je sam podpisal, ko je svoje delo opravil: maester Thomas od Segnia fecit 1511. Mojster Tomaž je bil torej doma iz hrvaškega primorja, slikal pa je v času, ko je bil Primož Trubar še otrok.

Več kot dvesto let za freskantom je leseni strop poslikal slikar Jurij Špehar. Domačin je in tako je tudi njegovo delo, zakoreninjeno v to zemljo. Zdi se, kot bi se pisano obložena miza preselila na strop. Čopič istega mojstra je poslikal tudi leseni kor.

Živahne likovne igre pa s tem še ni konec. Tu so še čudoviti prepleti rezbarij. V predrto rezljana krila oltarjev se je ujelo zlato, prekrilo vso ornamentiko, zasilalo na oblačilih razgibanih plastik. 17. in 18. stoletje je prav z »zlatimi oltarji« ustvarilo izredne ambientne vrednote. Noben kasnejših slogov se ni znal tako organsko združiti s starimi srednjeveškimi prostori. Mnogokrat so bile te rezbarije dobesedno pomerjene v prostor, v katerem so zablestele, zaživele in postale njegovo nerazdružno lepoto dopolnilo. Prav v Podlesku doživimo ta vtis enovitosti in celovitosti, saj je vse združeno v preprosto pripovednost ljudske umetnosti.

Naša naslednja in obenem zadnja postaja na današnji poti je grad Snežnik. Vgnezdil se je ob podnožje gore z enakim imenom. Bil je last gospodov snežniških in je v srednjem veku pa tudi še kasneje

Grad Snežnik

Lož z novo tovarno Kovinoplastika

sprejemal pod svojo streho utrujene potnike in trgovce. V gradu so jim preskrbeli oboroženo spremstvo za pot skozi samotne snežniške gozdove. V sedanji obliki je grad poznorenesančen, ima pa še vse značilnosti utrjenega gradu, saj ne manjka niti jarek niti dvizni most. Na težkih grajskih vratih se še danes poznajo sledovi sekir, orožja kmetov in kajžarjev, ki so leta 1848 terjali svoje pravice.

Če si boste ogledali grad Snežnik tudi znotraj, vas bo sprejela prostorna, temačna veža, katere stene krasi helebarde, meči, skratka orožje vseh vrst. Po tem

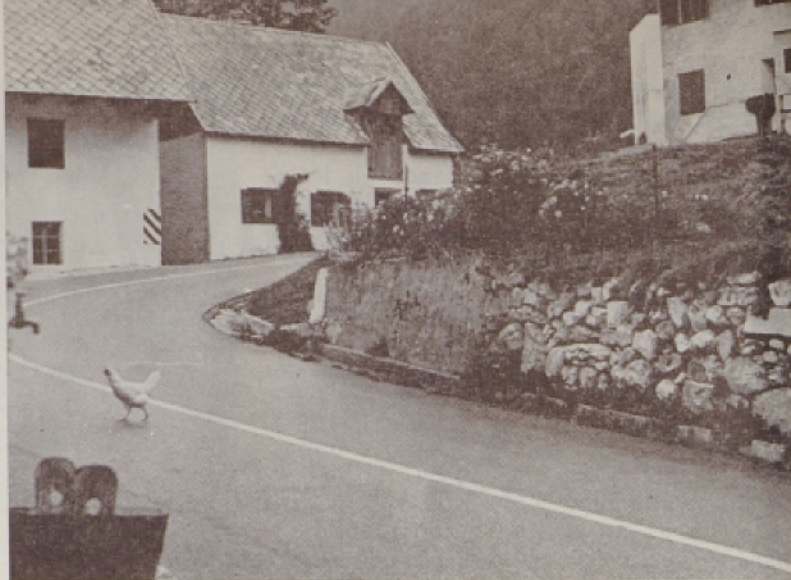
in še posebej po nagačenih zvereh se takoj vidi, da je bil grad v lasti ljudi, ki so ljubili lov in imeli tudi čas zanj. To so bili knezi Schönburg Waldenbur iz Dresdena.

Snežniški grad je eden redkih pri nas, ki ima še skoraj v celoti ohranjeno opremo, da v teh prostorih lahko občutimo razpoloženje grajske stanovanjske arhitekture preteklih stoletij.

Leta 1944 je grad Snežnik postal dom otrok, katerih starši so odšli v gozdove. Danes pa grad, predvsem zaradi lepe okolice in bogatih lovišč vabi številne turiste.

ADLEŠIČI V BELI KRAJINI — Na sliki sta mladi Adleščanki v belokranjski narodni noši. Prva je Ana Adlešič, ki dela doma na kmetiji, druga, Marija Cvitkovič, pa obiskuje gimnazijo v Črnomlju. Obe sta tudi pravi mojstrici za vezenine in druga ročna dela.

STRMEC NA PREDELU — To je vas črnih rut. V začetku stoletja je v Strmcu živelo šestkrat več ljudi. Pokol moških v zadnji vojni je vas podrl na tla. Ni si več opomogla.

Kolikor krajev, toliko običajev

Poslednje adlešičke statve

V Adlešičih v Beli krajini, tik ob hrvaški meji, so nekoč ropotale statve pri vsaki hiši, sedaj ropočejo le še pri Cvitkovičevih. Le še tu izdelujejo lepo in kvalitetno domače platno iz lanu in konoplje. Triinpetdesetletna Marica Cvitkovič pa ne izdeluje samo platna, ampak se predvsem posveča lepim belokranjskim vezeninam. V Adlešičih in okolici izdeluje takšne vezenine še kakšnih dvajset žensk, še pred osmimi leti pa jih je delalo desetkrat več. Izpod njihovih rok prihajajo prti najrazličnejših velikosti, z ažurom ali z belokranjskim tkaničenjem pa bele narodne noše, tunike, bluže in celo torbice iz domačega platna — vse okrašene s preprostimi rdeče plavimi narodnimi vzorci. Izdelke, ki jih naredi spretno roke Adleščank, so naproday v trgovinah podjetja »Dom«, pa tudi v nekaterih papirnicah. Vendar je zanimanje turistov, zlasti tujcev za belokranjske vezenine tolikšno, da Adleščanke ne morejo ustreči vsam naročilom. Treba je še pristaviti, da so vezenine v trgovinah navadno vsaj še enkrat dražje kot v Adlešičih.

Tistemu, ki se bo pripeljal na sprehod v Adlešiče, tudi sicer ne bo žal. Poleti se bo sprehodil po zeleni okolici. Če bo hotel kupiti razen vezenin še kak spominek, se bo oglasil pri Mariji Jakljevič, ki izdeluje imenitne belokranjske pisanice ali pa pri Francu Požegu, ki zna izdelati prav pripravno pipo, ženske pa se bodo morda odločile za pletene cekarje, ki so tudi ad-

lešička tradicija. V Adlešičih je vse lepo, le cesta in domača gostilna sta bolj na psu.

Vas črnih rut

Strmcu na Predelu (Primorsko) so rekli vas črnih rut. O tej vasici blizu meje z Italijo so napisali kopico reportaž in posneli celo filme. Vzrok temu zanimanju je bil zločin, ki je enajstega oktobra 1943 vas zamajal v samih temeljih.

Štiriinosemdesetletna Strmčanka Marija Možina se spominja dogodka, kot bi se pripetil včeraj:

»Popoldne so partizani napadli nekega Nemca in ga ustrelili. Zvečer ob enajstih so Nemci pobrali vse moške in jih zaprli v gostilno. Zjutraj ob sedmih sem prosila Nemca, če lahko možu in bratu nesem malo kave. Dovolil mi je. Potem sem šla živino opravljat. Ko sem se vrnila, so bile vse ženske in otroci zbrani skupaj. Sem prosila Nemca, če grem lahko iskat šolne. Mi je rekel, da jih ne bom rabila. So že prinesli bencin. So mislili zažgati vse, ženske in otroke. Je prišel nemški luksuz in je rekel oficirju, da ženske in otroke ne. Potem so pod vasjo pobili šestnajst moških. Helena Vencelj, ki je bila stara petinosemdeset let, je ležala in ni mogla vstati. Zažgali so jo s hišo vred. Kar hitro so zažgali vse hiše.«

Po vojni so vas obnovili zahodni zavezniki. V njej so živele le ženske. Še v začetku stoletja je v Strmcu živelo 74 Strmčanov, danes živi v tihi vasici le še devet žensk in trije moški. To so večidel stare ženice, ki žele umreti na svojem.

Krojač za zvezdnike

Mengeš je izrazito obrtniški kraj blizu Ljubljane. Najimenitnejši menceški obrtnik pa je krojač Ivan Debevc. Dvainpetdesetletnega modnega ustvarjalca poznajo predvsem televizijske napovedovalke, igralke, igralci in pevke, skratka, popularni ljudje, o katerih pišejo časopisi in ki se radi lepo oblačijo.

Ivan Debevc ne gleda v tuje modne revije, ampak ustvarja po svojih zamislih. »Na obleke mislim celo ponoči,« pravi sam. »Sredi noči vstanem in si zapisujem ali skiciram.« Mojster Debevc je izdelal vse kostume za slovenski film Maškarada, za njegove modele pa so se zani mali celo v Južnoafriški republiki.

Krošnja urmoharja Antona Štimca

Bosljiva loka je vas blizu Osilnice v kočevski občini. Tam še živi štiriinosemdesetletni Anton Štimec, ki je bil nekoč »urmohar« — potujoči urar. Urarskih ročnosti se je naučil od svojega strica, leta 1909 pa je z urarsko krošnjo prvič krenil na pot. Največ je krošnjaril po Madžarskem. Hodil je od vasi od vasi, od hiše do hiše in popravljaj pokvarjene ure, ročne, budilke in stenske ure pa tudi cerkvene, če je bilo treba. Spominja se,

da je v eni sami zimi zaslužil tudi za par volov.

Svojo krošnjo je pred leti odložil na podstrešje, sedaj popravlja le še domačim, a še tem le stenske ure in budilke, za drobne mehanizme žepnih ur mu je prehud opešalo oko.

V Osilnici in bližnjih krajih je tudi sicer živel veliko krošnjarjev vsake vrste. »Žagemajstri« so hodili okrog brusiti žage. Drugi krošnjarji pa so po Sloveniji, Banatu, Bački in Vojvodini prodajali blago s katerim so jih zalagali židje.

Najbolj opazni med vsemi potujočimi rokodelci pa so bili prav »urmoharji«. Na hrbtu so nosili pravo omaro s predalčki, v njih pa vsakršno urarsko orodje, velik predal je segal celo nad glavo. Domačin je povedal o njih: »Imeli so bele roke in znali so zaslužiti. Ko so se pa v gostilni napili, so drug drugemu očitali, kako so koga okrog prinesli.«

Urmohar Jože Kovač sodi o krošnjarskem poklicu takole: »Krošnjarjenje je bilo ciganski posel, beraški posel. Enkrat sem spal kot grof, drugič kot Cigan, tako lepo po pravici povem.«

Sedemindvajset trboveljskih umetnikov

V rudarskih Trbovljah delujejo kar trije akademski kiparji: Janez Knez, Jože Meglič in Leopold Hočevnar. Zanimivo je, da vsi trije slikajo predvsem industrijske motive: tovarniška dvorišča, železniške tire, industrijske stavbe. Slikar Leopold

Hočevnar meni, da drugače tudi ni mogoče, ko pa se v Trbovljah takšni motivi vsiljujejo kar sami. Poleg šolanih slikarjev, ki pa se preživljajo s profesorskim delom, dela v Trbovljah kar štirinajst slikarjev in kiparjev amaterjev, združenih v društvu Relik. Tudi amaterji pogosto slikajo rudarske motive. Ali pa jih oblikujejo v lesu kot na primer Alojz Lesar ali v lignitu, kot jih oblikuje Jernej Kreše.

Sončna uprava

Vače so hribovski kraj v Zasavju, kjer so konec prejšnjega stoletja našli danes po vsem svetu znano Vaško situlo. Na Vačah pa imajo sedaj »sončno upravo«. Ime ne pride od sonca, ki ga je v Vačah več kot dovolj. Takšno ime so domačini nadeli vsem tistim mladim fantom, ki jim ni veliko do dela. Nekateri so se učili poklica, pa se ga niso izučili. Bili so zaposleni, pa so dali službi slovo.

»Zaposle se le priložnostno,« je povedal star Vačan. »Ni jim do tega, da bi jim kdo piskal, kdaj je treba začeti delati. Pa tudi v pijačo so preveč zaljubljeni.«

»Tja dol na cesto pogledite,« je z roko pokazal vaški kmet. »Tistile fant je tudi od sončne uprave.«

Po cesti jo je počasi mahal lepo oblečen mladenič, svoj blede mladeniški obraz je nastavljal blagodejnim sončnim žarkom. »Ta še ni vojske odslužil,« je povedal kmet. »Eni pa so že vojske frej pa čakajo v brezdelju.«

»Sončni upravi« na Vačah pa pripada le četica vaških fantov, vsi drugi se vozijo na delo v litijske in ljubljanske tovarne

BOSLJIVA LOKA blizu OSILNICE — Potujoči urar, »urmohar« Anton Štimec je sicer že izpregel. Vseeno si je še enkrat optal svojo slikovito urarsko krošnjo, v roke pa vzel popotno palico

zgodaj zjutraj na delo, pozno popoldne z dela. Zaposleni kmečki fantje vlagajo svoje zaslužke tudi v kmetije svojih očetov.

Janez Kajzer

BELTINCI V PREKMURJU — Beltinski živinozdravnik Dušan Rešek že dvanajst let zbira etnografske in starinske predmete: puške, pištole, sablje, hebebarde, sulice, slike na steklo, stare kipe, lesene čutare, skrinje, staro lončevino, kamnite sekire, stare medalje in star denar. Vse te stvari je spravil v zasebni muzejček, ki ga rad odpre vsakomur.

MENGES — Krojač Ivan Debevč je v zadnjih letih zaslovel kot krojač za zvezdnike. Pri njem naročajo obleke pevci, igralci in televizijski ljudje. Njegova slava je prodrla celo v Afriko.

Pravi začetek vsake ohceti je deklščina in fantovščina. Zgoraj: na deklščini v Dolskem
Fantje so se morali izkazati predvsem v pitju. Menda je najprej omagal ameriški ženin (zgoraj).

Fantje so se poskusili v kovaških spretnostih (zgoraj). Bolj vroče pa jim je bilo najbrž na Šušterskem mostu v Ljubljani, ko so jim domači fantje postavili prek ceste pravo šranjo (spodaj). Živahno zanimanje v svatovskem sprevodu so vzbudili Ribničani (druga spodaj), najbolj vneto pa so ohcet fotografirali naši ameriški rojaki (spodaj desno).

Osma kmečka ohcet

Konec maja je živo razgibala Ljubljano in številne druge kraje na Slovenskem po svetu že močno popularna turistično-folklorna prireditev Kmečka ohcet. Letos se je na tej ohceti po starih slovenskih običajih poročilo poleg slovenskega para še pari iz Hrvaške, Srbije, Makedonije, Italije, Avstrije, Zahodne Nemčije, Belgije, Norveške, Švedske, Švice, Češkoslovaške, Sovjetske zveze in Združenih držav Amerike. Pare so spremljali številni svatje. Letos prvičkrat so se kmečke ohceti v Ljubljani udeležili tudi številni naši rojaki iz Amerike. Izlet je organiziral znani rojak Martin Serro iz Irwina, Pa. Sto osemdeset izletnikov se je pripeljalo s posebnim letalom. Z njimi je prišel tudi ameriški par, ki se je poročil na naši kmečki ohceti. To sta bila Kathleen Thomas iz Yukona in Edward L. Kelly iz Smithtona. Nevesta je stara 20 let, ženin pa je dve leti starejši. Nevestini stari starši so bili doma iz okolice Litije.

Svatovanje je trajalo več dni. Neveste so se od samskega stanu poslavljale v Dolskem pri Ljubljani, kjer so se morale tudi izkazati pri raznih domačih delih. Ženini pa so imeli svojo fantovščino v prijaznem Predvoru pri Kranju.

Kakor že lani so tudi letos balo vozili v Metliki v Beli krajini, kjer so mlade pare sprejeli nadvse slovesno in po belokranjsko gostoljubno. Tako so mladi pari in z njimi številni svatje in gostje, med katerimi so bili mnogi tuji novinarji in televizijski snemalci, med drugim spoznali tudi svojsko lepoto in posebnosti belokranjskih svatbenih običajev.

Glavno svatovanje pa je bilo v soboto 27. maja v Ljubljani, ki je bila vsa svatovsko okrašena. Že od zgodnjega jutra so po ulicah odmevali vriski razigranih svatov. Od vsepovsod so se zlivale narodne noše. Na okrašenih kolesljih, lojtrskih vozovih in peš so hiteli proti Ljubljani, kjer so se zatem zili v mogočen svatovski sprevod, ki je med špalirjem tisočev gledalcev krenil po ljubljanskih ulicah. Godci so godli, svatje vriskali, prelepe neveste in zali ženini v narodnih nošah svojih dežel so se na okrašenih kolesljih prijazno nasmihali in odzdravljali. Na starem Šušterskem mostu je bila šranja, ki so jo postavili ljubljanski fantje, in ženini so morali po dolgem besedovanju med starešino in fanti, svoje izvoljenke odkupiti.

Slovenski par '72 po končanem obredu

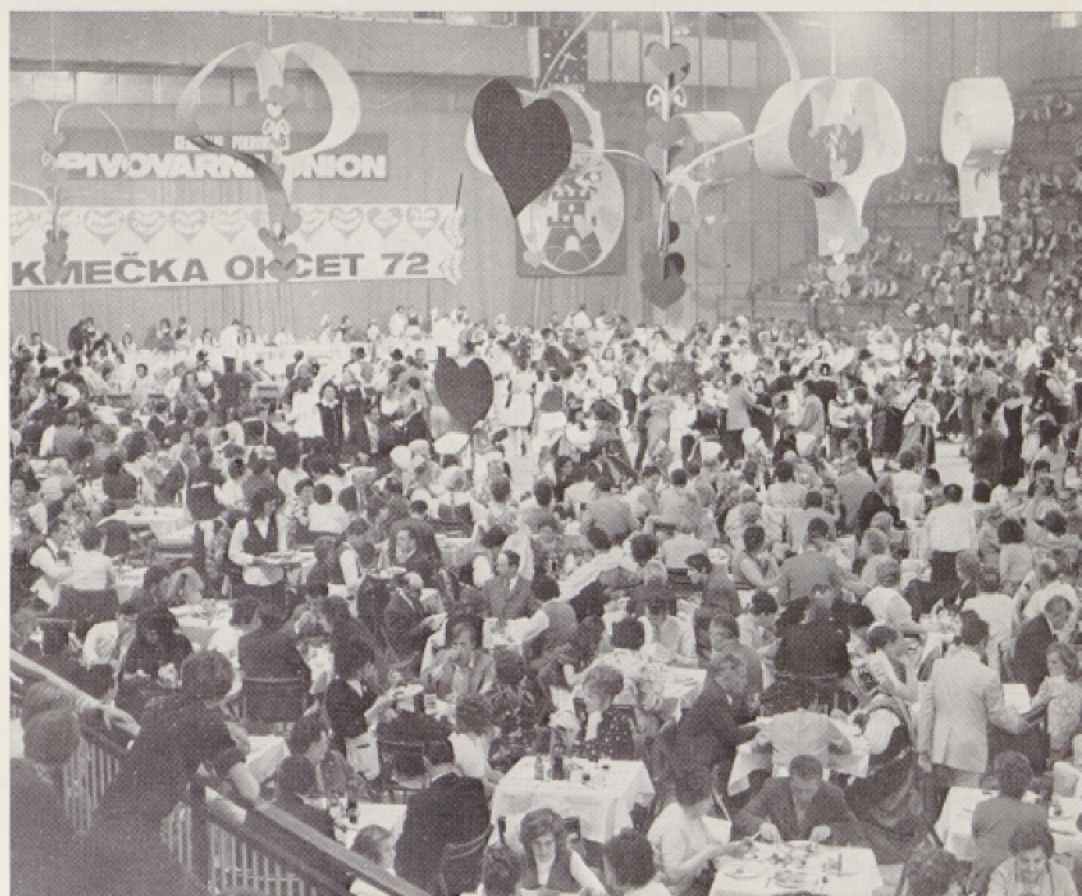
Ameriški par na okrašenem koleslju

je za nami

Pred starodavnim rotovžem, kjer je bil uradni poročni obred, so mlade pare in svate pozdravili godci, oblečeni v stare noše in zaigrali ljubljansko himno: Stoji stoji Ljubljana...

V slavnostni rotovški dvorani so zatem mladi pari izrekli tisti svoj zgodovinski »da«, »ja«, »ano« ali kako drugače v svojem jeziku.

Z vriski so pozdravili svatje mladoporočence. Godci so raztegnili harmonike. In ko so mladi pari sprejeli darilo — vsak po eno s slovenskimi ornamentmi poslikano slovensko zibelko, je krenil svatovski sprevod v dvorano Tivoli na pojedino in pirovanje, ki je trajalo pozno v noč. Zatem pa so se mladi pari odpeljali v naš sončni Portorož.

Pogled v dvorano Tivoli med svatovanjem (zgoraj). Skupina »škratov« je med goste pripeljala veliko poročno torto (spodaj levo). Skupina prekmurskih rojakov z darilom, ki ga je slovenskemu paru poklonil prekmurski pozvačin Štefan Novak (spodaj).

Delo z žlahtno slovensko besedo

Znanega slovenskega pesnika, prevajavca in kulturnega delavca Mileta Klopčiča smo obiskali na njegovem stanovanju v Ljubljani. Novembra bo praznoval svoj 67. rojstni dan, pa bi človek vendarle imel vtis, ko tega ne bi vedel, da se pogovarja s precej mlajšim človekom. Nekakšna mladost namreč veje iz slednje njegove besede, ki je na zunaj videti tako umirjena in pretehtana. In dodal bi še, da je pravzaprav vsaka beseda, ki jo Mile Klopčič izgovori, dragulj: tako nerad namreč pripoveduje o sebi. Nič ne navadnega: Mile Klopčič je pesnik, prevajavec, ljubitelj jezika, za vse take pa je slednja beseda dragocena. Ne gre tjavdan razmetavati z njimi, saj ga je konec koncev tudi marsikaj stala. O sebi je Mile Klopčič v pesmi, ki se tudi imenuje »O sebi«, zapisal:

Tega je zdaj že mnogo let,
ko moral oče je v tujino,
kjer bil je za rudarja dolga leta.
Tam prišel sem še jaz na svet
in brž dobil sem mater in očeta.
Potem smo se vrnili v domovino.

Lahko bi pripovedovali na dolgo in široko. Mile Klopčič se je rodil slovenskim staršem leta 1905 v Spittlu v Lotaringiji. Čez štiri leta se je oče z družino vrnil v Zagorje ob Savi.

»Sem sin rudarja,« pripoveduje Mile Klopčič, »izseljenca v Lotaringiji. Štiri leta, ki sem jih tam preživel, mi niso ostala v spominu, zato se mi zdi, kot da

Obisk pri Miletu Klopčiču

sem se rodil v Zagorju ob Savi, kamor smo se vrnili leta 1909. Tu sem videl težko življenje rudarjev in delavcev, zato sem se brž pridružil naprednemu gibanju, sodeloval sem v štrajkih in v pripravah za znameniti spopad z Orjuno.« Ta del Klopčičeve zgodovine se dandanes sliši že kakor napet roman, za pesnika samega pa je imel seveda hude posledice. Kar naprej so ga oblasti pošiljale v zapore, prežale so na vsak njegov korak in na vsako besedo, ki jo je bil spregovoril ali zapisal v naprednem slovenskem časopisju. Doživetja, izkušnje in pričevanja so se zlivala Miletu Klopčiču v prve pesmi, ki se jih je na-

bralo že toliko, da jih je bilo za prvo zbirko.

»Želja, da bi vse to težko življenje izrazil v besedi, v verzih, mi je narekovala prve pesmi. Zvečine sem jih napisal v zaporih, v Litiji, Celju, Ljubljani in Beogradu. Tem pesmim se pozna velik zanos, tudi moja mladost, saj še nisem imel sedemnajst let, ko je šla zbirka v tisk. Pozna se jim tudi, da so bile napisane za konkretno rabo in za objavo v delavskem tisku.«

Prva Klopčičeva pesniška zbirka z naslovom »Plamteči okovi« je izšla leta 1924. Deset let pozneje (1934) je izšla Klopčičeva druga — in zadnja — pesniška zbirka z naslovom »Preproste pesmi«. Kdor ni prav posebej razgledan v slovenskem slovstvu, ta bo Mileta Klopčiča poznal vsaj po nekaterih pesmih iz te zbirke, tako denimo »Radovedni otrok«, »Dete ne mara spati«, »Krava«, »Blazni France«, »Drečnik Andrej govori«, »Mary se predstavi«, »Deževna pomlad 1933« itd.

»Pozneje,« pripoveduje Mile Klopčič, »sta me cenzura in diktatura silili, da sem se moral v pesmih skrivati, da sem moral po ovinkih, ne naravnost, marsikaj povedati o tistem času in človeškem trpljenju. Izogibati sem se moral visoko donečih besed in bombastike, pa tudi dozorel sem že. Tako je zbirka »Preproste pesmi« iz leta 1934 zares moje prvo pravo literarno delo. Nastajala je v času, ko se je poleg italijanskega oglašal tudi že nemški fašizem, ko je postalo jasno, da bo izbruhnila vojna, ki bo prinesla s sabo velike spremembe. V pesmih sem skušal izpovedati tesnobo tistega časa, tesnobo vsakega človeka posebej.«

Nadvse zanimiva in značilna iz te zbirke je pesem »Deževna pomlad 1933«, v naravno prispodobo preoblečena napoved prihajajočega strahu in groze z vojno:

Temna je noč in vsako noč temnejša,
in siv je dan in z vsakim dnem bolj siv.
In lije dež, da jarek stežka golta,
preveč je blata in presilen je naliv.

Med najlepše v tej zbirki sodijo Klopčičeve otroške pesmi, ki so dandanes že sestavni del vsake slovenske pesniške antologije. Zanimivo je, kako so nastajale.

»Te pesmi sem pisal pravzaprav na željo in pobudo čikaškega Mladinskega lista. Bil sem dopisnik tamkajšnje »Prosvete«,

ki je izdajala tudi list za mladino in otroke. V tem listu sem objavil veliko otroških pesmi, izbor pa sem sprejel v zbirko.«

Pripovedoval mi je, da to ni bilo vselej lahko. Pesnik ponavadi napiše pesem, »ko pride trenutek«, ko pesem dozori in hoče na svet. Klopčič pa je »moral« pisati pesmi iz tedna v teden. Zanimivo: v takšnem trenutku je nastala ena njegovih najlepših pesmi — »Dete ne mara spati«.

Ali pa, recimo, tista z naslovom »Mary se predstavi«. V njej se je pesnik dotaknil za Slovence že od nekdaj bolečega vprašanja — izseljevanja.

»Vprašanje izseljevanja je bilo zelo žgoče v letih pred prvo svetovno vojno, pozneje, ko je pesem nastala, ne več toliko. Bilo je kakor danes, ko ljudje odhajajo na delo v evropske države. V Ameriki so se slovenski izseljenci brez domače pomoči dobro držali, ustanovili so svoje časopise, društva in organizacije, ki so našim ljudem zagotavljale socialno zavarovanje. Takšna je bila Slovenska narodna podporna jednota, ki še danes izdaja »Prosveto«.

Po vojni so se našim rojakom odprle večje možnosti obiskovanja domovine; zdaj prihajajo že pravniki, ki slovensko ne znajo več, so pa vendar dobili spričo našega narodnoosvobodilnega boja spoštovanje in zdaj prihajajo na obiske sem. Treba je še dodati velike zasluge tistih naših izseljencev, ki so s pisano besedo v tujini pomagali, da se je slovenstvo tako obdržalo.«

Če omenimo še nekaj pesmi, zlasti pa dramo »Mati«, ki jo je Mile Klopčič spisal v nekaj dneh med vojno, potem drži, da se je od leta 1937 sèm zvečine posvetil prevajanju. Dandanes velja v slovenski književnosti za prevajavca, ki stoji z Župančičem vstric.

»Prevajanju tuje poezije sem se posvetil, ker sem spoznal, da je slovenski jezik izredno prožen in da lahko posname oziroma prevzame vse tuje pesniške oblike. Ob tem pa sem tudi videl, da Slovenci nimamo prevedenih največjih in temeljnih del svetovne literature, še posebej pesništva. Nismo imeli prevedenega skoraj nič iz Byrona, Schillerja, Goetheja, Puškina, če omenim le nekatere. Veliko tega tudi še danes nimamo, sam sem se posvetil prevajanju ruske klasične poezije, katere sem doslej poslovenil okrog 30.000 verzov.«

Omenimo, da je Mile Klopčič prevedel kakih 11.000 verzov samo iz Puškina. Ni še dolgo, kar je izšla šesta, zadnja knjiga Puškinovega izbranega dela v slovenščini, zbirke, katere urednik in glavni prevajavec je prav Mile Klopčič. Kolikor vemo, imajo malokje tako obsežno prevedenega Puškina.

»V tem prevajavskem delu sem tudi zdaj. Pripravljam novo izdajo Krilova, že prevedenim petdesetim basnim bom dodal prav toliko novih.

Prvi moji prevodi v knjigi so bile Puškinove izbrane pesmi, ki so izšle leta 1937 ob stoletnici pesnikove smrti. Župančič je bil s prevodi zelo zadovoljen, in najbrž mi je tudi to dalo voljo, da sem nadaljeval. Pri tem sem se vprašal, kaj bi bila slovenska literatura brez prevodov, kako bi se brez prevajanja razvijal slovenski jezik. Puškin je rekel za Žukovskega, ruskega prevajavca, da si je izbral najtežjo zvrst literature — prevajanje. Tudi je rekel nekje, da je prevajanje poštni konj izobrazbe, dandanes bi rekli reaktivno letalo.«

Leta 1970 je Mile Klopčič dobil najvišjo jugoslovansko nagrado — nagrado Avnoj. Ko bi hoteli naštetii še vse druge nagrade, pa omeniti, kakšne odgovorne dolžnosti je v svojem življenju opravljal Mile Klopčič, nam bi zmanjkalo prostora. Sicer pa, sem dobil občutek, pesnik in prevajavec tega ne želi. Zanj je poglavitno delo, rekli bi, delo z žlahtno slovensko besedo.

Mlin ob Krki pri Zagradcu. Foto: Janez Zrnec

Kuhanje oglja je bilo tesno povezano s fužinarstvom in železarstvom. Vendar tako kopo vidimo le še poredko.

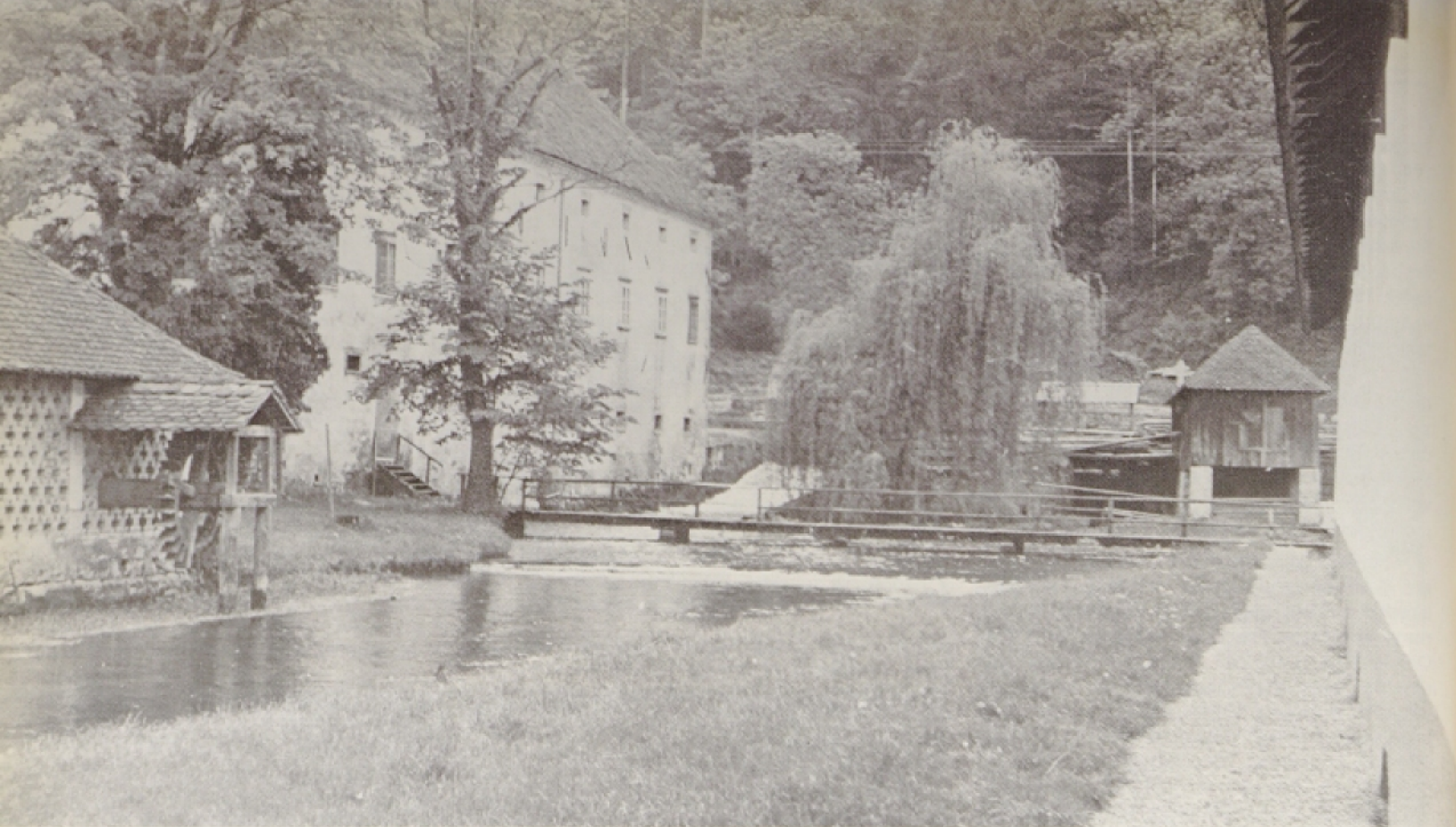
Knjiga o Slovencih v Clevelandu

Na konferenci o etničnih skupinah, ki je bila 12. maja, sem predaval o clevelandskih Slovencih. Mislil sem napisati kakšnih dvajset strani, a ko sem se spravi. zraven, je rokopis narasel na skoraj sto strani in na 286 pripomb pod črto. Tako bomo zdaj po naključju imeli knjigo o Slovencih v Clevelandu še prej kakor obsežnejše delo o slovenskih uspehih po vsem svetu.

Kratek povzetek za Cleveland in okolico je pokazal nad trideset slovenskih občin-

skih svetovalcev (v preteklosti in sedanjosti), vsaj triintrideset univerzitetnih profesorjev, pet županov, pet pomožnih državnih tožilcev, štiri sodnike, okrog petdeset slovenskih izumov, par ducatov tovarnarjev in bankirjev, bivšega guvernerja in senatorja in enega generala in admiral... vse to le iz slovenskega Clevelanda in njegove okolice. Zdaj bomo zbrali še nekaj slik in dodal bom še kratek uvod o Sloveniji in kratek zaključek, pa upam, da bo iz vsega tega kar lepa knjiga o naših ljudeh v tej okolici.

Edi Gobec

Starodavni grad na pragu Ljubljane

Grad Bistra je eden biserov srednjeveške arhitekture pri nas v Sloveniji. Čeprav ni niti trideset kilometrov proč od Ljubljane, je precej skrit turistom, ker leži ob stranski cesti za Borovnico. Leži na prekrasnem zelenem polotoku, ki ga tvori rečica Bistra. Grad je lepo ohranjen, prav tako tudi grajski park in kovačnica oziroma mlin na eni in na drugi strani. Značilno je, da gradu niso postavili na hrib, temveč na rob ravnine.

Usoda gradov na Slovenskem je zelo različna. Nekateri so zapisani propadanju, drugi, ki so kolikor toliko ohranjeni, pa služijo raznim namenom. V nekaterih stanujejo ljudje, v nekaterih so muzeji, v nekaterih so hoteli in gostišča. V zadnjem času se gostinci zlasti zanimajo za gradove, vendar pa vsako obnavljanje gradu stane ogromno denarja.

Tudi grad Bistra je bil že na očeh gostincev, vendar se je njihovemu namenu uprl Tehniški muzej, ki v gradu vzdržuje ogromne zbirke. Tu so stari tehnični predmeti iz tekstilne, lesne in gozdarske stroke pa osrednji slovenski lovski muzej. Tako Bistra hrani nagačene živali vseh vrst, ki živijo v Sloveniji.

Sicer ima Bistra za seboj pestro zgodovino. Zasnovali so jo menihi pred davnimi leti. Viri povedo, da so grad začeli graditi leta 1260. Red menihov kartuzijancev pa je sicer nastal v enajstem stoletju. To je bil izredno strog red, ki je zaničeval bogastvo.

Zgodovinarji menijo, da so prvi menihi prišli iz znamenitega žičkega samostana iz Štajerske. Samostan se je razvijal kljub strogosti v fevdalno graščino z obsežnimi posestvi.

Grad Bistra pa je eden tistih gradov, za katere je vedel celo papež v Rimu. Koroški vojvoda Ulrik se je v svojem življenju dvakrat sprl s papežem. Zato ga je sveti oče dvakrat izobčil. Na koncu je obveljala papeževa volja, kajti Ulrik se je na-

zadnje skesal. Da bi javno pokazal, kako veliko je njegovo kesanje, je bisterskemu samostanu poklonil ogromna posestva.

Ker so kasneje tudi drugi velikaši samostanu podarili svoja odročna posestva, je imel samostan precej razpršeno premoženje na vse strani. Menihom tega ni bilo žal. Če so bile letine slabe na enih posestvih, so bile dobre na drugih. Če so bitke opustošile njive v enem kraju, jih niso v drugih. Tako so menihi vedno lahko živeli v blagostanju.

Svoje črne dni pa je grad doživel, ko je bil cesar v vojni s Turki. Država je tako obubožala, da so morale cerkve in samostani oddati vse svoje dragocenosti. Razen tega so Turki oropali marsikateri samostan. Za Turki je v Bistro prišel prior Gregor, Trubarjev sodobnik in privrženec. Ta je bil velik zapravljivec, ki je zapravil precej bisterških posesti. Zgodovina molči, kako se je to dogajalo.

Menihi so končno morali zapustiti te mogočne srednjeveške zidove, ko je cesar Jožef II samostan razpustil leta 1782. Posestva so razprodali, kasneje pa je grad kupil tovarnar Gale.

Zadnja vojna je Bistri k sreči prizanesla, tako da je grad v glavnem ostal, kakršen je bil. Stanovalci so že pred vojno kot potem nekaj prezidavali, vendar je Tehniški muzej zatem marsikaj popravil. Tako so ljudje na primer v križnem kartuzijskem hodniku držali prašiče in je bil hodnik skoraj zasut. Danes so ga konzervirali in je to eden najlepših križnih hodnikov v Sloveniji.

Grad Bistra je odprt vsakemu obiskovalcu. Ko se človek sprehaja med stoletja starimi drevesi in ga objame tišina grajskih zidov, v sebi najde čuden mir preteklosti in pozabi, kako se mu sicer venomer mudi.

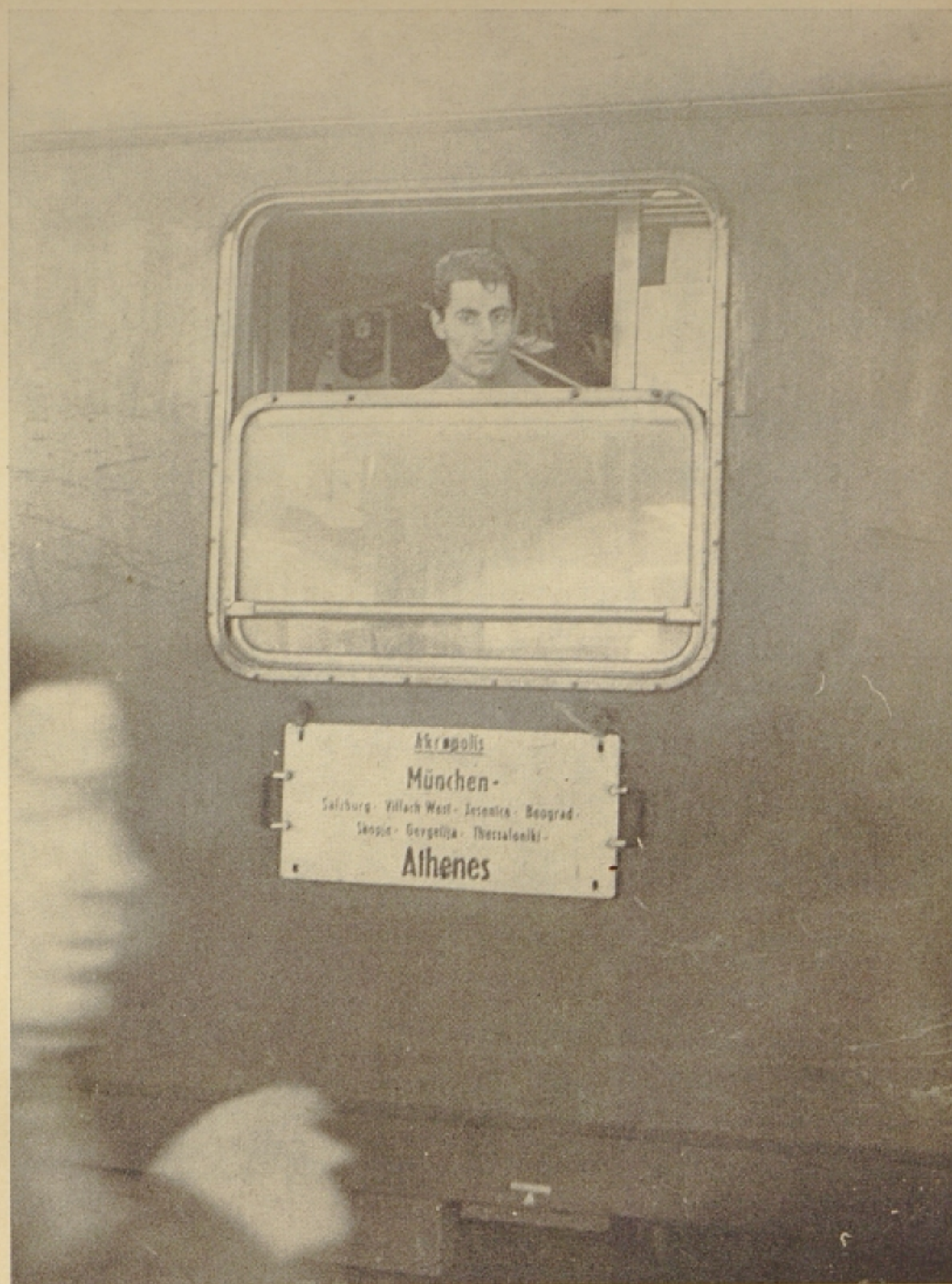
Albina Podbevšek

Kaj urediti pred dopustom

Tu je čas letnih dopustov in množice jugoslovanskih delavcev, ki so zaposleni v raznih državah, bodo prišle v domovino na krajši ali daljši oddih. Vsi vemo, koliko nevarnosti preži tudi v času dopusta na cesti ali tudi v planinah, izletih, obiskih in pod., nevarnosti, ki bodo terjale obiska zdravnika ali celo zdravljenja v bolnišnici. Zato je dobro, če vemo, kako naj ravnajo jugoslovanski delavci, da si bodo zagotovili brezplačno zdravljenje v Jugoslaviji po določbah sporazumov, ki jih ima Jugoslavija sklenjene skoraj z vsemi evropskimi državami o socialni varnosti.

Predvsem morajo jugoslovanski delavci vedeti, da jim je tudi v času, ko se prehodno mudijo v Jugoslaviji, po določbah teh sporazumov zagotovljeno zdravstveno varstvo v breme tiste države, kjer so zaposleni in tam torej tudi socialno zavarovani (ZR Nemčija, Avstrija, Francija, Belgija, Nizozemska itd.). Vendar morajo biti za zagotovitev zdravstvenega varstva izpolnjene formalnosti, ki jih terja ustrezna meddržavna konvencija. Jugoslovanski delavec se mora namreč v Jugoslaviji izkazati s potrdilom bolniške blagajne, pri kateri je zavarovan v tujini, da prevzema ta blagajna stroške zdravljenja v Jugoslaviji v primeru, če bo to varstvo potrebno, in za toliko časa, za kolikor gre pravica do takšnega zdravljenja po predpisih, ki veljajo za tujo bolniško blagajno.

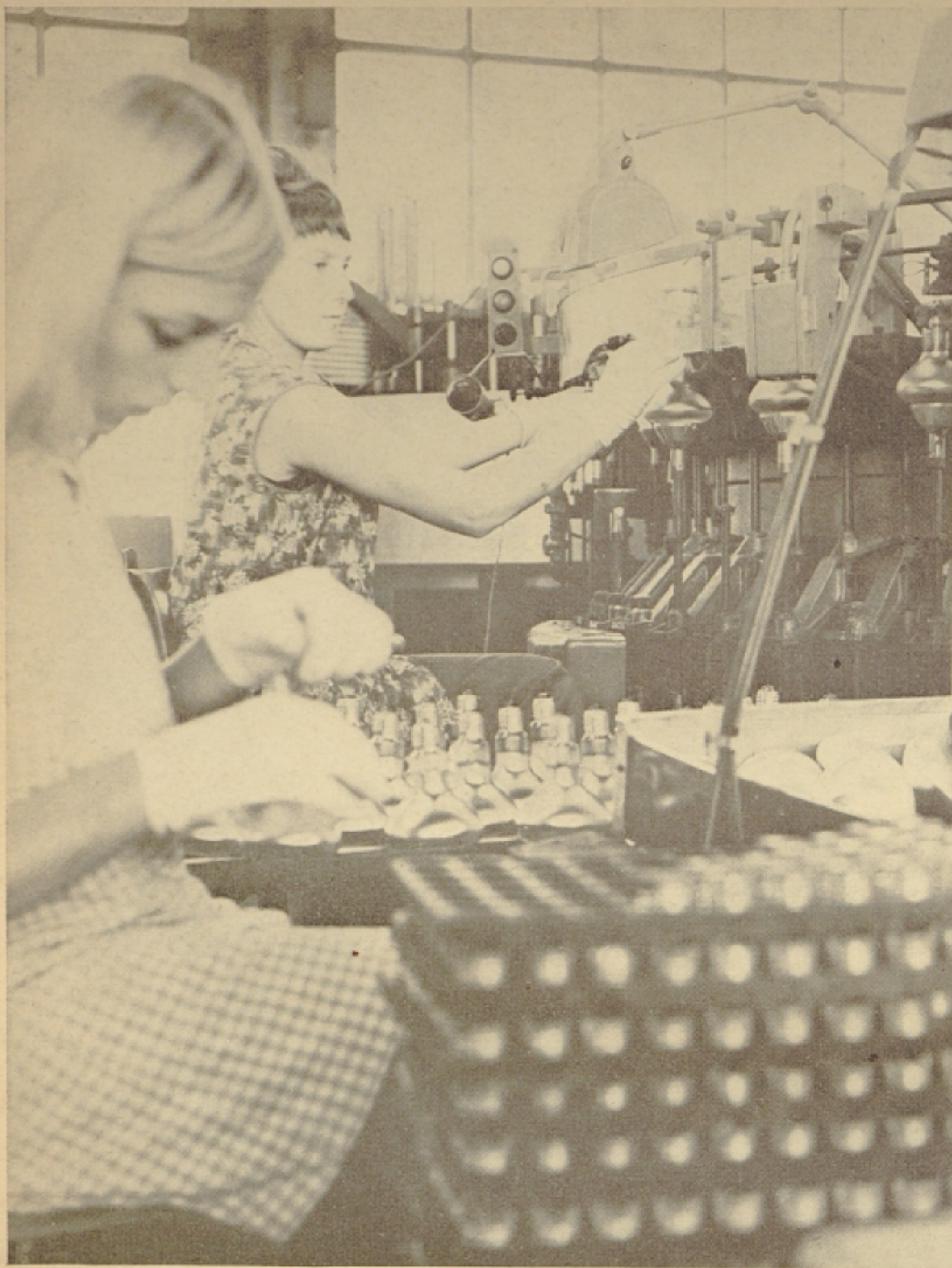
Če se jugoslovanskemu delavcu v času dopusta v Jugoslaviji zgodi nesreča ali če zbolí ali postane sicer nezmožen za delo, se mora javiti na najbližjem komunalnem zavodu za socialno zavarovanje ali njegovi podružnici oz. izpostavi v Jugoslaviji in predložiti predpisani dvojezični obrazec, ki mu ga je bila izdala tuja bolniška blagajna (za ZR Nemčijo je to

obrazec Ju-6, za Avstrijo JA-3 itd.). Na podlagi tega obrazca bo jugoslovanski zavod za socialno zavarovanje omogočil jugoslovanskemu delavcu zdravstveno varstvo v Jugoslaviji in sicer z ustreznim potrdilom (neke vrste bolniški list) ali kako drugače. Kadar bo jugoslovanski delavec rabil nujno zdravniško pomoč, se bo seveda zatekel naravnost k zdravniku ali v bolnišnico in bo tam predložil potrdilo tuje bolniške blagajne, nato pa bo zdravnik oziroma zdravstveni zavod sam uredil vprašnje stroškov s pristojnim jugoslovanskim zavodom za socialno zavarovanje. Vse nadaljnje zdravljenje jugoslovanskega

delavca bo potekalo tako, kakor se zdravijo jugoslovanski zavarovanci, kar velja tudi za kontrolne preglede, in vse drugo. Ko bo jugoslovanski zdravnik ali zdravniška komisija (če se bo zdravljenje zavleklo prek 30 dni) izločila iz bolniškega staleža, se bo moral nemudoma javiti na delo svojemu delodajalcu v tujini, ker bo o tem obveščena tuja bolniška blagajna in prek nje tudi tuji delodajalec. Zato jugoslovanski delavci ne smejo v teh primerih samovoljno zavlačevati povratka na delo v tujino, ker se jim lahko zgodi, da bodo ostali brez dela zaradi samovoljnega ravnanja.

SL.

Jugoslovanske delavke v tovarni Osram v Berlinu

Sindikati – »za boljši svet«

Srednjeveliko mesto Koblenz leži v bližini glavnega mesta Bonna. Tu živi tudi štiristo članov Nemške sindikalne zveze, naših delavcev, ki smo začasno zaposleni v tem mestu. Sindikalna zveza je razdeljena po industrijskih strokah. Na ta način je delo samega sindikata lažje, ker se ukvarja izključno s problemi področja, kamor spada.

Sindikat se imenuje DGB (Deutschen Gewerkschaftsbundes). Namen in delokrog njegove dejavnosti je isti kakor pri sindikatu v domovini. Njegov glavni cilj je, da štiti delavca in njegove pravice na vseh področjih. Člani so seznanjeni s

statutom ter prejemajo mesečno glasilo, ki jih sproti seznanja z novicami z gospodarskega in organizacijskega področja. Naši delavci večinoma znajo prav oceniti pomembno vlogo te organizacije, zato se radi vključujejo v članstvo. Članarina se plačuje štirinajstdnevno. Njena višina se obračunava glede na zaslužek po določeni lestvici.

Razumljivo je, da je delo Nemške sindikalne zveze z našimi člani precej naporno in to iz več razlogov. Predvsem je naš človek tu v tujini zato, da si v kratkem času čim več prisluži zase in za družino, ki ga težko čaka doma, kamor se želi čimprej

vrniti. Zato našim delavcem primanjkuje časa, da bi se udeleževali sestankov in se izobraževali. Pri mnogih je pomembno tudi vprašanje ustreznega prevoza in podobno. V tistih kratko odmerjenih prostih uricah si ljudje radi malo oddahnejo ob glasbi, pišejo domačim in kujejo razne načrte. Če upoštevamo vse te res razumljive in tudi opravičljive razloge in jih primerjamo z visokim številom članov sindikalne zveze, moramo izreči vse priznanje jugoslovanskim sindikatom, ki so tako dobro seznanili naše delavce s pomembnostjo dela sindikatov v širnem svetu.

V razgovoru s predstavniki nemških sindikatov sem bil seznanjen z nekaterimi problemi v zvezi z našimi delavci. Tako je na primer Nemška sindikalna zveza zvedela, da so bili naši ljudje izredno slabo nastanjeni, hkrati pa so morali za to svoje »stanovanje« plačevati pretirano visoko stanarino. Sestavili so komisijo, ki naj bi primer podrobno raziskala. V stanovanju, ki je obstajalo iz ene same sobe, je stanovalo pet naših delavcev, ki so bili vsi člani sindikalne zveze. Ta jim je želela pomagati tako, da bi se predstavnik sindikata glede tega pogovoril najprej pri podjetju, kjer so fantje zaposleni.

Ti pa so to pomoč odločno odklonili v strahu, da bi jim po takšnem posredovanju pri podjetju odpovedali delo in bi bili na cesti. Podobnih primerov je še veliko in tako sindikat velikokrat pri svojem delu ne more doseči ciljev, ki si jih je zastavil. Najbolj uspešno je delo sindikalne zveze za naše ljudi pri zaposlitvah, posredovanjih za otroški dodatek in podobno.

Ob letošnjem delavskem prazniku, prvem maju, je Nemška sindikalna zveza razširila geslo: »Za boljši svet«. Naš svet je treba urejati človeško in pravično. »Za boljši svet« pomeni med drugim, da bi imeli delovni ljudje več prostega časa, da bi bilo v medsebojnih odnosih več humanosti, da bi prejemale za opravljeno delo pravično plačilo in končno spada sem tudi stalnost delovnih mest.

Med drugim je Nemška sindikalna zveza leto 1972 proglasila za »leto delavk«. Sindikat ugotavlja, da je dandanes žena še vedno prezaposlena. Dela poklicno in obenem skrbi za družino. Zato velja poziv sindikatov še posebej ženam, da bi se v čimvečjem številu včlanile v sindikalne podružnice in se seznanile s svojimi pravicami, kajti le tako se bo sindikat lahko v polni meri tudi zavzel zanje. Iz vsega tega vidimo, da si v prihodnje ne smemo prizadevati le za gnotne dobrine, temveč tudi za izboljšanje splošnih življenjskih razmer. Zato bodo v bodoče tudi geslo nas vseh: »Za boljši svet!«

Franci Ketiš,
Hatzenport/Mosel
Nemčija

Izlet v domače gore

Slovensko planinsko društvo »Triglav« v Švici prireja v času od 26. do 29. julija izlet v domače gore. Program izleta je naslednji: v sredo 26. julija popoldne odhod iz Ljubljane s posebnim avtobusom do Tamarja, kjer bo prenočišče. V četrtek 27. julija zjutraj vzpon na Jalovec in od tod na Vršič, kjer bomo prenočevali v Tičarjevem domu. Naslednji dan, 28. julija, odhod z Vršiča prek Prisojnika in Razorja na Kriške pode s prenočiščem v Pogačnikovem domu. V soboto 29. julija sestop v Trento, kjer nas bo čakal avtobus. Od tod se bomo zapeljali do izvira Soče, nato pa po Soški dolini prek Mosta na Soči do Cerknega. Med potjo si bomo ogledali lepote zgornje soške doline, pri Cerknem pa znamenito partizansko bolnišnico Franjo. Od tod nas bo pot vodila po lepi Poljanski dolini in skozi Škofjo Loko v Ljubljano, kamor bomo prispeli v večernih urah.

Cena izleta je približno 25.000 starih dinarjev (večerja, prenočišče in zajtrk v Tamarju, na Vršiču in Kriških podih), 10.000 st. din pa stane vožnja pri udeležbi najmanj 30 potnikov. V ceni tudi ni vračunana hrana za po poti, ki si jo mora vsakdo nabaviti sam.

Prijave sprejema in daje podrobnejše informacije SPD »Triglav« v Švici, See-
strasse 358, 8706 Meilen/ZH, telefon 01-73 48 28 do nedelje 7. julija. Prijavi se lahko vsak, ki ima veselje do izletov v gore in še posebej v Julijce.

SPD Triglav

Septembra v Münchnu?

Od meseca oktobra leta 1970 smo imeli že osem prireditev, katerih osnovni namen je bil, da se naši ljudje spoznajo med seboj, našo dejavnost pa nameravamo potem, ko bomo uspeli dobiti lastne prostore, še razširiti. Naš glavni cilj je organiziranje kulturno-prosvetnega in športno-zabavnega življenja za Slovence, ki živijo v okolici Nürnberga. V skladu s tukajšnjimi in domačimi predpisi pa bomo našim rojakom pomagali tudi pri vseh drugih problemih, s katerimi se srečujejo. Dobro stike imamo z jugoslovanskim konzulatom v Nürnbergu, ki nam veliko pomaga, vendar pa nam drugega kot moralno pomoč ne more dati. Seveda pa je glavni problem isti, kot skoraj pri vseh podobnih dejavnostih — denar. Uvedli smo članarino, del dohodkov pa računamo, da bomo imeli tudi od organizacije zabavnih prireditev.

V načrtu imamo večjo prireditev, ki jo bomo, če bo šlo vse po sreči, organizirali 24. septembra v Münchnu. V zabavnem programu bo najbrž sodeloval kvintet »Mladi Gorenjci«, v programu pa je pred-

Kiosk v Kölnu: tudi jugoslovanski časopisi niso redki.

videno tudi sodelovanje humorista Marjana Robleka. Kot soorganizatorji naj bi sodelovali: Slovenska izseljenska matica, RTV Ljubljana in Ljubljanska banka. Seveda pa so to še načrti. Če bomo uspeli, bomo pravočasno obvestili in povabili rojake.

»Triglav«
Kulturno-prosvetni klub Slovencev, Nürnberg

SREČNO, rudarji v revirjih!

Dne 3. julija, na Dan rudarjev, bodo v lepem rudarskem mestu Velenju razobe-
sili zastave. Med njimi bodo plapolale

tudi rudarske zastave z znakom rudarskih kladiv. V jutranjih urah bo zaigrala rudarska godba in v paradni povorki bodo korakali skozi mlado moderno mesto stari in mladi rudarji v svojih rudarskih uniformah. Pred kulturnim domom bo sprejem za dolgoletne člane rudarskega kolektiva ter novince — absolvente rudarske šole, ki bodo vstopili v rudarski stan. S starimi običaji, »skokom čez kožo« in vrčkom piva ter rudarskim Srečno! jih bodo sprejeli v svoje vrste in tako zamenjali delovne moči izčrpanih rudarjev. Vsem našim rudarjem, ki delate v tujih rudnikih in doma, iskreno čestitam k 3. juliju — Dnevu rudarjev! SREČNO!

Rok Leskovšek, Berlin

Kristina Duh, Avstrija

Kristian

Zgodnje jutranje sonce je pošiljalo svoje prve žarke skozi okno vlaka. Med vožnjo vso noč nisem zatisnila očesa. Mimo nas beže zadnje vasi avstrijske dežele. Morda zdaj zadnjikrat gledam tujino, ki mi je storila tako veliko krivico. A odpuščam ji iz vsega srca, saj sem si pridobila najdražje bitje, ki ga stiskam v naročju. »Ljubi sinko, bolj ko me bodo ljudje odvrčali od tebe, bolj te bom ljubila. To ti dolgujem!« Same od sebe prihajajo solze v oči, vse več in več. Sploh ne opazim, da se je vlak medtem ustavil.

»Potne liste posim!«

Vzdramila sem se. Smo že na meji. Kakor moji sopotniki, ki sta vso noč mirno prespali, ponudim uradniku v modri uniformi potni list. Sledi mu carinik. Sele ta je opazil sledi solza na mojem obrazu. Zaničljivo me je pogledal in pokazal na dojenčka v moje naročje: »Je to vse, kar imate za cariniti?«

Nisem mu odgovorila. Podobnih ponižanj sem se v zadnjih mesecih že privadila. Bolj me je skrbelo, kako bo doma. Šele ob sinkovem rojstvu sem pisala domov in jim vse povedala ter jih prosila, če se smem vrniti z otrokom, ker me je njegov oče zapustil. Nisem prejela odgovora, ne na prvo in tudi ne na naslednji dve pismi.

Kljub temu se vračam, saj nimam iti nikamor drugam. Saj me ne morejo spoditi s tem drobnim nedolžnim bitjem. Morali ga bodo vzljubiti že na prvi pogled, o tem sem bila prepričana.

Znova in znova gledam otrokove modre oči, ki me tako zelo spominjajo nanj. Kar duši me od bolečine in komaj, komaj zadržujem solze. A premagam se in nasmehnem otroku, ki mi pomeni vse na svetu. Njegovo ime ima — Kristian. Morda bo imel tudi njegov glas, ki ga nikoli ne bom pozabila, saj mi je nekoč povedal toliko lepega, da še vedno ne morem verjeti, da sem ga slišala zadnjikrat takrat, ko sem mu priznala, da bom dobila otroka. Na postaji me ni nihče čakal, čeprav sem pisala domov, kdaj pridem. Zato sem večji del prtljage pustila v garderobi in se z otrokom napotila proti domu. Pot je bila naporna, saj je dolga dobrih pet kilometrov. S sinkom v naročju in polno potovalko v drugi roki sem jo težko zmagovala. S tesnobnimi občutki sem se končno vsa prepotena približevala domačiji. Oče in mati sta zajtrkovala, ko sem

Kosilo. Foto: Janez Zrnec

vstopila. Nobeden mi ni odzdravil. Končno je mati vstala in rekla: »Ti nisi več moj otrok!« in s trdim korakom odšla iz kuhinje.

»Kaj nisi slišala? To velja tudi zame!« je trdo pribil oče in me mrzlo gledal. Stala sem kot olesenela. Brez besed sem strmelela vanj. Nisem se mogla ganiti, ničesar nisem mogla reči. Saj nisem našla primernih besed, čeprav sem se vso dolgo pot pripravljala na to srečanje.

»Ne prikaži se nam več pred oči s tem pankrtom. Mar misliš, da bom gojil nemške otroke in podpiral vlačugarstvo?«

Naenkrat sem se znašla pred vrati. Oče me je porilni ven. Zajokala sem, tudi Kristian je začel jokati. Tako sva jokala oba pred neusmiljeno zaprtimi vrati rojstnega doma.

Kam zdaj? Vedela sem, da mi je dom za vselej zaprt. Noge so mi klecale od utrujenosti in razburjenja. Opohtela sem se po poti, a daleč nisem prišla. Sedla sem v travo. Oba z otrokom sva obupano jokala. Kako rada bi bila v tistem trenutku umrla! »Oh, Kristian, kaj si nama storil?« sem ihtela in stiskala dete k sebi.

Ta je jokal vse huje. Bil je lačen. Hotel je jesti.

Tedaj sem se spomnila Darka, ki je bil nekoč moj fant. Tudi njegovi starši so me imeli radi. Dopisovala sva si, ko sem bila v tujini, a ko sem tam spoznala Kristiana, mu na številna pisma nisem več odgovarjala. Kaj bi neki zdaj rekli, če pridem tja s tujim otrokom? Dobri so, morda bi me sprejeli za eno samo noč, da si spočijeva. Darko pa ima prav gotovo zdaj že drugo dekle.

S težkim korakom, polna sramu, sem se napotila k Darku. Če nič drugega vsaj sesti mi bodo dovolili in nahraniti otroka. »Ali vidim prav, si ti Andreja?« je zaklicala Darkova mati, ki je stala pred hišo, še preden sem jo utegnila pozdraviti. »Kakšna pa si? Zakaj jokaš? Je otrok tvoj? Stopi no noter,« me je kar zasula z vprašanji. In še preden sem se prav zavedla, mi je že vzela otroka iz naročja in sinko je takoj nehal jokati.

V kuhinji sem se sesedla na stol. Nog skoraj nisem več čutila. Potem sem ji kar na hitro med jokom povedala. Kot slap so vrele besede iz mene, ker sem se bala, da me bo prekinila. Nazadnje sem jo pro-

sila, naj mi dovoli, da ostaneva pri njih do naslednjega dneva. Ona pa je medtem že grela mleko za otroka, zatem pa je pohitela, da ga pre-
vije. »O, fantek je in tako luškan, to bo Darko pogledal, ko pride iz službe.«
Zdrnila sem se ob tej njeni pripombi, a vprašati si nisem upala, kako je z njim.

Od takrat je minilo že več ko dve leti. Z Darkom sva že dolgo poročena. Darko in Kristian sta velika prijatelja. Dostikrat ju opazujem skozi okno. »Tata, tata!« kriči kar naprej in še ne zmeni se, če ga pokličem. Darko tudi lastnega otroka ne bi mogel imeti bolj rad. Srečna sem. Le včasih, v samotnih trenutkih se povprašam: Ali sem zares popolnoma srečna? Ko se zazrem v otrokove oči, mi včasih pogled odplava v daljavo in v oči mi stopijo solze. A to se dogaja vse redkeje, čeprav postaja Kristian vse bolj podoben svojemu očetu. Enkrat bo tudi to minilo, saj to dolgujem svojemu možu. Kaj bo storil, ko mu bom zaupala, da bo dobil otroka? Tako zelo si ga želi. Danes mu bom povedala. Vem, da bo jokal od veselja, poljubljal mene in Kristiana in sinku zašepetal: »Kristian, sestrico boš dobil.« Ali ni mar to sreča?

Na Triglav!

Planinska sekcija SKUD »Triglav« iz Stuttgarta organizira v prvem tednu avgusta pohod na Triglav. Vabljeni so vsi, ki imajo radi slovenske gore, planinci ali neplaninci. Pohod bodo vodili izkušeni vodniki. Zbirališče bo pred RTV Ljubljana. Točen čas in datum bo sporočen osebno na naslove. Stroški izleta znašajo približno 30 DM. Vračunana je vožnja iz Ljubljane do pod Triglava in nazaj, dve nočitvi in enolončnica v planinskih postojankah. Prijave sprejema: Antonija Partljič, SKUD Triglav, 7 Stuttgart 1, Filderstr. 1. Obenem s prijavo pošljite tudi prispevek 30 DM.

DOPISUJTE
V
RODNO GRUDO!

Tuji delavci v Nemčiji v obratnih svetih

Jugoslovanski delavci, katerih število v Nemčiji je po zimskem upadu spet poraslo prek 500.000, kljub prizadevanjem nemških kot jugoslovanskih forumov še vedno ne živijo ravno zavidljivo. Večina izmed njih živi — predvsem zaradi neznanja jezika in zaradi želje, da bi v čim krajšem času čimveč prihranili — v rezervatih posebne vrste, v delavskih domovih in naseljih. Svojih osnovnih pravic v tuji državi v glavnem ne poznajo.

Jugoslovanski konzulati, katerih število je v zadnjem času v Nemčiji precej naraslo, imajo še vedno prepolne roke dela z reševanjem problemov, čeprav so delno razbremenjeni z delovanjem posvetovalnic Arbeiterwohlfahrta in drugih karitativnih organizacij. Na žalost je namreč običajno tako, da delavci iščejo pomoč, ko voda že teče v grlo in je pomagati seveda dosti teže.

Naši delavci v Nemčiji se še vedno premalo poslužujejo zaščite, ki jim jo omogoča članstvo v sindikatih. Na vprašanje, zakaj je temu tako, je odgovorov pravzaprav več. Sorazmerno visokih članarin, ki presegajo 10.— DM mesečno, našim delavcem ne bi bilo žal. Bolj prevladuje prepričanje, da v kritičnem trenutku sindikat ne more pomagati toliko, kot to piše v sindikalnih brošurah. Zakaj? Prav gotovo je tudi to zaradi premajhnega znanja tujega jezika, saj delavec, ki ima pravico na zaščito in pomoč sindikata, največkrat problema niti ne zna prav prikazati, niti ne razume, kaj bi za rešitev moral ukreniti. Peščica jugoslovanskih delegiranih funkcionarjev v nemških sindikatih pri takem številu naših ljudi žal ne more veliko prispevati k boljšim razmeram. Razen tega so do izida novega zakona o podjetjih, ki daje pravico biti izvoljen tudi tujim delavcem, člani sindikata lahko volili v obratne svete samo nemške kolege. Ti pa, kot delavci večkrat pravijo, pravic tujega delavca večkrat niso zastopali enakopravno.

Prav iz tega razloga pomeni novi zakon veliko preokretnico na poti k resnični enakopravnosti tujih delavcev v Nemčiji. Prvič imajo tudi jugoslovanski delavci možnost, da izberejo svojega predstavnika v obratni svet in si v njem ustvarijo kompetentnega pobornika za svoje pravice.

Metka Vrhunc

Dvojni jubilent

Castni predsednik društva sv. Barbare v Eisdenu v Belgiji Pankracij Špital je 11. maja letos praznoval osemdesetletnico rojstva, kar je prav lepa starost za rudarja. Špital je eden prvih pionirjev naše tukajšnje naselbine, zaveden Slovenec, ustanovitelj, član in odbornik različnih društev. Ze v mladih letih je bil zelo aktiven na socialnem in kulturnem področju. Kjerkoli je bil, se je najprej zanimal, če že imajo društvo. Če ga niso imeli, je takoj začel s pripravami za ustanovitev. Čeprav je poleg svojega težkega dela v rudniku še kmetoval, da je preskrbel svojo številno družino, v kateri je bilo devet otrok, je še vedno našel čas tudi za društveno delo.

Pri društvih je aktivno deloval nad pet desetletij in si pri tem nabral ogromnih izkušenj, ki jih zdaj z veseljem posreduje drugim. Pri njegovem društvenem delu je zvesto sodelovala tudi soproga, ki še zdaj rada pomaga društvu z dobrimi nasveti ter mu je v moralno in materialno pomoč. Predstavniki društva sv. Barbare so obiskali jubilanta na njegovem domu, da mu sporoče čestitke društva, njegovih sodelavcev in prijateljev.

Veseli smo bili, da smo ga našli nasmejanega in pri dobrem zdravju. Redke so takšne korenine, kakor je on. Srčno želimo, da bi še mnoga leta užival zasluženi pokoj in da bi mu lahko čez dvajset let spet čestitali tako veselemu in živahnemu, kakor smo mu zdaj.

Za odbor sv. Barbare Eiden:
Jean Smerko

Zahvala

Ob težki, nenadomestljivi izgubi, ki nas je zadela ob tragični smrti mojega nadvse ljubljeneža moža in skrbnega očeta, se ne moremo dovolj zahvaliti za globoko in iskreno sočutje, ki so ga ob tej priliki izkazali člani Slovenskega planinskega društva »Triglav«.

Da se postavi nepozabnemu Poldetu trajen spomenik, so darovali člani omenjenega društva 1.350.— švicarskih frankov. Vsem iskrena hvala.

Angela Porle, Prebold

Konvencijo o socialni varnosti s Švedsko bo potrebno izboljšati

Konvencija o socialni varnosti, ki sta jo sklenili Jugoslavija in Švedska v letu 1968, je ena izmed najbolj neugodnih od vseh konvencij, ki jih je sklenila Jugoslavija do sedaj že s 14 tujimi državami. Predvsem konvencija ne zagotavlja zdravstvenega varstva družinskih članov jugoslovanskih delavcev, kadar ostanejo ti člani v domovini, in morajo jugoslovanski delavci, zaposleni na švedskem, posebej plačevati znatne zneske za zavarovanje svojih družinskih članov v Jugoslaviji. V skoraj vseh drugih konvencijah je določeno, da gre v teh primerih zdravstveno varstvo družinskih članov v breme tiste države, v kateri jugoslovanski delavec dela in je v njej tudi socialno zavarovan. Podobna pomanjkljivost te konvencije je tudi na področju otroških dodatkov: Švedska namreč v nobenem primeru ne izplačuje otroških dodatkov za otroke, ki ostanejo v Jugoslaviji. Tudi to je edini primer v vseh podobnih meddržavnih sporazumih, ki jih ima Jugoslavija sklenjene z drugimi državami, kajti vse druge države — celo Švica — načelno izplačujejo otroške dodatke v svoje breme tudi za otroke, ki živijo v Jugoslaviji.

Na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja vsebuje konvencija nepravilnost, da jugoslovansko zavarovanje prišteva svoji dobi tudi švedsko zavarovalno dobo, švedska stran pa ne upošteva jugoslovanske dobe. Tako prihajamo pri uveljavljanju privic iz tega zavarovanja do dvojnih rešitev: jugoslovanska stran odmerja sorazmerni del svoje pokojnine (upoštevajoč tudi švedsko zavarovalno dobo), švedska stran pa v vsakem primeru samostojno švedsko pokojnino, da ne bi upoštevala jugoslovansko pokojninsko dobo.

Jugoslovanski zvezni sekretariat za delo in socialno politiko bo v kratkem sprožil pri švedskih oblasteh vprašanje revizije konvencije in nje prilagoditev drugim konvencijam, ki jih ima Jugoslavija sklenjene z zahodno- in srednjeevropskimi državami. To terja zaščita okoli 25.000 jugoslovanskih delavcev, ki že delajo na švedskem, in katerih število še naprej raste.

Dr. L. S.

Nemška invalidska renta

Leta 1953 sem se zaposlil na Jesenicah pri Gradisu, v letu 1954 pa sem že odšel na delo v tujino in sicer najprej v Avstrijo, v letu 1955 pa v Zvezno republiko Nemčijo. Leta 1962 sem v Zvezni republici Nemčiji zbolel za pljučnico in bil do

leta 1969 več ali manj ves čas v bolnici. Bil sem trikrat operiran in so mi odstranili celo levo polovico pljuč in tudi vsa rebra, tako da z levo roko sploh ne morem gibati. Priznana mi je bila invalidska pokojnina v znesku 440 DM, vendar denarja še do zdaj nisem prejel. Obrnil sem se tudi na jugoslovanski konzulat v Stuttgartu in tudi od tam še nimam odgovora, češ da morajo vprašati v München in da mi bodo potem sporočili. Tudi ne razumem, zakaj mi je nemški zavod za pokojninsko zavarovanje priznal delovno dobo do 18. oktobra 1980. Ali morda lahko dobim za naprej do tega leta pokojnino? V tem primeru bi šel takoj domov z družino, tako pa moram čakati, da se mi prične izplačevati pokojnina. Kaj naj storim, da bi pokojnino dobil čimprej?

Juretič Jože, Künzelsau, ZR Nemčija

Predvsem ugotavljamo, da ste pravilno napravili, ko ste se obrnili na jugoslovanski konzulat, ki bo storil za vas vse, da boste pokojnino čimprej dobili. Očitno vam je bila priznana — kakor to določajo nemški predpisi — za prvi dve leti začasna invalidska pokojnina in šele po preteku dveh let določi nemški zavod dokončno invalidsko pokojnino, ko je že povsem jasno, da je invalidnost ostala trajna. Prepričani smo, da ste do danes, ko to pišemo, že dobili nakazano celotno invalidsko pokojnino za nazaj, odkar ste bili spoznani za delovnega invalida. Zdaj boste lahko uveljavili del jugoslovanske invalidske pokojnine za dobo, ko ste delali v Jugoslaviji. Za to pokojnino se boste obrnili na direkcijo skupnosti invalidskega in pokojninskega zavarovanja v Ljubljani, ki je pristojna za pokojnine, zasnovane na mednarodnih sporazumih.

To, da vam je bila priznana delovna doba do leta 1980, pa je posebnost nemške zakonodaje, ki pri mlajših delovnih invalidih upošteva dobo, ki bi jo imeli do dopolnitve 55. leta starosti. Datum 18. 10. 1980 pa je ravno dan, ko boste dopolnili 55 let. Tudi nemška zakonodaja posebej upošteva — podobno kakor jugoslovanska — mlade delovne invalide, ki že zgodaj izgubijo delovno zmožnost, in jim daje večje pravice iz invalidskega zavarovanja, kot pa starejšim invalidom. Tako vam je štel nemško zavarovanje 25 let delovne dobe (od 1955 do 1980) namesto 15 let, kolikor ste dejansko delali v Zvezni republici Nemčiji.

Ko se boste vrnili v domovino, vam bo nemško zavarovanje izplačevalo invalidsko pokojnino v Jugoslavijo, z ženo in otrokom vred pa boste uživali tudi zdravstveno varstvo v breme nemškega zavarovanja. Zato se boste morali prijaviti pri komunalnem zavodu za socialno zavarovanje, kjer boste stalno prebivali, in

predložili nemško odločbo o pokojnini. Z 232.000 dinarjev nemške invalidske pokojnine pa boste v Jugoslaviji še kar shajali. Lepo pozdravljeni in oglasite se še!

Delovna doba v Švici

Že nekaj let delam v Švici in sem obvezno zavarovana v švicarskem starostnem in invalidskem zavarovanju (t. i. AHV-zavarovanje). Od nekaterih tovarišev iz Jugoslavije pa slišim, da plačujejo hkrati s prispevki v švicarsko obvezno zavarovanje tudi prispevke v jugoslovansko zavarovanje, da si s tem ohranijo pravice iz jugoslovanskega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ali bi lahko tudi jaz na ta način ohranila pravice iz jugoslovanskega zavarovanja, kajti švicarsko obvezno rentno zavarovanje daje sorazmerno nizke rente, poleg tega pa je potrebno čakati na švicarsko rento do 62. leta starosti?

Marica Šimnic, Basel

Pravica do podaljšanega jugoslovanskega pokojninskega in invalidskega zavarovanja je vezana na pogoj, da delavec v tuji državi ni obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovan oz. da ne obstaja s tisto državo konvencija o socialnem zavarovanju. Ker ima Jugoslavija s Švico sklenjen sporazum o socialnem zavarovanju, se načelno ni mogoče dogovoriti z jugoslovanskim zavarovanjem hkrati z obveznim švicarskim zavarovanjem o prostovoljnem pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Znano pa nam je, da republika Hrvaška dopušča takšno podaljšano zavarovanje tudi svojim delavcem v Švici, čeprav so tam obvezno zavarovani v t. i. AHV-zavarovanju, češ da Švica ne prišteva obdobja jugoslovanskega zavarovanja švicarski zavarovalni dobi. Tako obstaja dejansko dvojna praksa jugoslovanskih organov socialnega zavarovanja do naših delavcev v Švici. Spričo tega prav sedaj pristojni organi pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji razmišljajo o tem, da bi se priznala ta pravica tudi delavcem s področja Slovenije v novem republiškem zakonu in statutu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je v pripravi. Svetujemo vam, da se glede tega pozanimajte pri direkciji skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Ljubljani, Kidričeva 5.

Nesreča na delu v ZR Nemčiji

Potem ko sem bil nekaj mesecev na delu v ZR Nemčiji, sem se na delu ponesrečil in postal delni invalid. Nemški zdravnik

mi je priznal 30 odstotno nezmožnost za delo. Ko sem se vrnil v domovino, prejemam sicer nemško rento (Unfallrente), vendar nisem zdravstveno zavarovan. Ni mi jasno, ali mi ne gredo pravice do zdravstvenega zavarovanja iz naslova nemške rente, saj obstaja med obema državama, kolikor vem, o tem tudi meddržavni sporazum. Ali pa bi se moral morda zavarovati pri nas v Jugoslaviji?

Štefan Kuhar, Murska Sobota

Če vas je nemški zdravnik spoznal samo za 30 % nezmožnega za delo (oz. za pridobivanje nasploh), potem nimate iz naslova takšne rente (Unfallrente) pravice do zdravstvenega zavarovanja. Takšno pravico bi pridobili samo, če bi hkrati uveljaviti tudi pravico do nemške invalidske rente in rentnega zavarovanja, za kar pa bi morali biti vsaj 50 % nezmožni za delo.

Videti je torej, da se boste morali sami zavarovati v Jugoslaviji, ker s tujo rento ni zvezana pravica do zdravstvenega varstva niti za vas in seveda še manj za vašo družino, če jo imate. Obrnite se na Komunalni zavod za socialno zavarovanje v Murski Soboti s prošnjo, da vas sprejmejo v zdravstveno zavarovanje v skladu s statutom skupnosti zdravstvenega zavarovanja Murska Sobota.

Stanovanjski dodatek

Mene in več tovarišev zanima, če imamo tudi jugoslovanski delavci, ki smo zaposleni v ZR Nemčiji, pravico do stanovanjskega dodatka (Wohngeld), kakor ga imajo nemški delavci?

Franci F. iz Stuttgarta

Pravico do stanovanjskega dodatka v ZR Nemčiji imajo le tisti naši delavci, ki tam živijo skupaj s svojimi družinami. Ostali naši delavci, zaposleni v Nemčiji, ki imajo svoje družine v Jugoslaviji, pa pravice do tega dodatka nimajo.

Zaposlitev v Nemčiji

Na delo v Nemčijo sem bil poslan od mojega podjetja v Sloveniji po dogovoru, da tam delam eno leto. Delal sem pri jugoslovanskem podjetju. Po preteku enega leta bi rad še ostal na delu v Nemčiji in se zaposlil pri nemškem podjetju. Zato sem zahteval od podjetja, kjer sem prej delal, svoje dokumente. Tam pa so mi povedali, da bodo dokumente poslali v Jugoslavijo mojemu podjetju, kjer sem prej delal. Novo zaposlitev v Nemčiji pa lahko dobim le, če se prijavim našemu zavodu za zaposlovanje in prosim za delo v tujini. Ali to drži?

Miran P., Nemčija

Seveda to drži. Vas je poslalo v Nemčijo na delo vaše podjetje za dobo enega leta. Po tej dobi ste še vedno vezani na svoje podjetje v Sloveniji, kamor se morate vrniti in urediti svoje delovno razmerje, t.j., da lahko nadalje delate v Sloveniji pri svojem podjetju kot prej, ali pa daste delovno odpoved. Če se želite zaposliti v ZR Nemčiji, pa se morate predhodno prijaviti pri zavodu za zaposlovanje, tako kakor vsi tisti, ki prej še niso delali v Nemčiji.

Priznanje kvalifikacije

V Franciji delam že osem let. Prišel sem kot nekvalificiran poljedelski delavec. Tu pa sem končal srednjo kmetijsko šolo in dobil odgovarjajočo diplomu iz vinogradniške stroke. Ali mi bodo, če se vrnem v Jugoslavijo, priznali mojo strokovno usposobljenost in se bom v svoji stroki lahko zaposlil?

Vinko Cimperšek, Francija

Obstaja možnost za priznanje vaše francoske diplome o strokovni usposobljenosti. To pa morate zahtevati od pristojnih oblasti na področju, kamor se boste vrnili. Tudi glede zaposlitve v svoji stroki najbrž ne bo težko. Poiskati si jo boste morali v kmetijskih ali vinarskih kombinatih in podobnih podjetjih.

Pohištvo in oprema za delavnico

V Nemčiji delam že pet let in se želim čimprej vrniti. Ali drži, da si po povratku z začasnega dela v roku šestih mesecev lahko pripeljem tudi pohištvo in opremo za obrtno delavnico? Prosim odgovorite mi čimprej.

Nace Kosi, Nemčija

Drži. Svoje pohištvo in gospodarski inventar za opremo svoje delavnice lahko pripeljete v šestih mesecih po svojem povratku v domovino.

Pokojnina po konvenciji z ZR Nemčijo

Star sem 61 let in imam v Jugoslaviji 24 let priznane pokojninske dobe. Zdaj delam že 11 let v Zvezni republiki Nemčiji in me zanima, ali lahko že zdaj dobim v Jugoslaviji sorazmerni del pokojnine za jugoslovanska leta. Leta, prebita v nemškem zavarovanju, bi uveljavil pozneje, ko bom dopolnil 65 let starosti. Prosim

vas za pojasnilo, kaj bi bilo bolje in kako je to vprašanje urejeno po konvenciji med Jugoslavijo in ZR Nemčijo.

J. V., Illertissen, ZR Nemčija

Ker imate v Jugoslaviji več kot 20 let pokojninske dobe in ste dopolnili starost 60 let, lahko uveljavite v Jugoslaviji pokojnino za jugoslovanska leta. Jugoslovanska pokojnina bi znašala letos za 24 pokojninskih let 53 odstotkov od osnove 2.000 din, kolikor je predpisana ta osnova v letošnjem letu za kvalificirane delavce (predpostavljamo, da to tudi ste). Če boste hoteli to pokojnino tudi dejansko prejemati, se ne boste smeli več zaposliti, razen z manj kot polovičnim delovnim časom, in to niti v Jugoslaviji niti v Zvezni republiki Nemčiji.

Zahtevo za jugoslovansko pokojnino boste vložili pri direkciji skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Ljubljani, Kidričeva ulica 5, rešila pa bo vaš zahtevek podružnica, ki je pristojna za kraj vašega stalnega prebivališča v Sloveniji. Če boste s 1060 din na mesec lahko živeli, boste lahko počakali, da boste imeli pogoje tudi za nemško pokojnino, torej z dopolnitvijo 65 let starosti (pripravlja pa se v ZR Nemčiji znižanje potrebne starostne dobe na 63 let). Nemško pokojnino boste lahko dobivali na svojo željo v Jugoslavijo, pri čemer boste lahko prejemali po sedanjih bančnih predpisih polovico (50 odstotkov) v DM, polovico pa v dinarjih, preračunano po uradnem tečaju nemške marke nasproti dinarju.

Dr. L. S.

Služenje vojaškega roka

Pred letom in pol sem odšel v Nemčijo. Prevljel sem tudi nemško državljanstvo. Ker še nisem služil vojaškega roka, me muči vprašanje, če bom kaznovan. Nemškega državljanstva ne bi rad vračal, ker bi se po odsluženju vojaškega roka rad še za nekaj časa vrnil na delo.

Ivan iz Wuppertala

Vsak vojaški obveznik mora služiti vojaški rok do konca koledarskega leta, v katerem je dopolnil 35 let starosti, ne glede na to, če je prevzel kakšno drugo državljanstvo, dokler se ni odrekel jugoslovanskemu državljanstvu. Če ste prejeli poziv za služenje vojaškega roka, vam svetujem, da se pozivu odzovete. Če ste pa že zamudili rok, v katerem bi se morali javiti, naj vaši svojci povprašajo na odseku za narodno obrambo pristojne občine, kdaj bi se lahko naknadno javili. Lahko pa se tam javite tudi sami, če se boste kaj mudili v domovini in se pomnite glede ureditve vaše obveznosti, pa vas ne bo bremenila nobena kazenska odgovornost. Če tega ne želite, tudi ni potrebno, da se odredete nemškemu državljanstvu.

Jugoslovanski konzulati v Evropi

NEMČIJA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Schlossstrasse 1
BAD GODESBERG

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Lindemannstrasse
DÜSSELDORF

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Taubenstrasse 4
STUTTGART

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Böhmerwaldplatz 2
MÜNCHEN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Harvestehuderweg 101
13 HAMBURG

Die Militärmission der SFR Jugoslawien
Tauberstrasse 16
1 BERLIN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Melemstr. 18
6 FRANKFURT/MAIN

Vizekonsulat der SFR Jugoslawien
Baslerstr. 6
78 FREIBURG im Breisgau

Naslovi novih konzulatov SFRJ v ZRN

Konsulat der SFR Jugoslawien
85 NÜRNBERG
Gostenhoffer Hauptstrasse 21
Tel.: 263221
Konzul: Zdenko TRIŠLER

Konsulat der SFR Jugoslawien
3 HANNOVER
Flüggestrasse 21
Tel.:
Konzul: Miša RADOJEVIĆ

Konsulat der SFR Jugoslawien
46 DORTMUND-HORDE
Seydlitzstrasse 38
Tel.: 41641
Konzul: Vlado MIHELIČ

Konsulat der SFR Jugoslawien
798 RAVENSBURG
Hotel Sennerbad (začasen naslov)
Tel.: 23536
Konzul.: Petar MENKOVSKI

Konsulat der SFR Jugoslawien
68 MANNHEIM
Tel.: 16012
Konzul: Ivan ZBAŠNIK

ŠVICA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Kalchegweg 38
BERN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Eidmattstrasse 33
ZÜRICH

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Chemin Thury 5
GENEVE 5

ŠVEDSKA

Ambassade de la RSF de Yougoslavie
Strandvaegen 7-B 114 56
STOCKHOLM

Jugoslaviska konsulatet
Odöingatan 20 A
411 03. GOETEBORG

Yugoslav vicekonsulate
Stora Nygatan 60 3tr
211 37 MALMÖ

AVSTRIJA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Rennweg 3
WIEN III

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Radetzkystrasse 26
KLAGENFURT-CELOVEC

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Hilmteichstrasse 10
GRAZ

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Fürstenallee 43
5020 SALZBURG

Jugosl. konzularna agencija
Schlossgraben
6800 FELDKIRCH

Jugosl. konzularna agencija
Wachrenergasse 4
4020 LINZ

FRANCIJA

Ambassade de la SFR Yougoslavie
54, Rue de la Faisanderie
PARIS XVIe

Consulat de la RSF Yougoslavie
5, Cours Franklin Roosevelt
69 — LYON 6

Consulat general de la RSF de Yougoslavie
Rue de Commandant Rolland
MARSEILLE (8e) 94

Consulat de la RSF de Yougoslavie
Boulevard Gambetta
STRASBOURG 15

BELGIJA

Ambassade de la RSF Yougoslavie
Avenue Emile de mot 11
BRUXELLES 1050

NIZOZEMSKA

The Embassy of the SFR of Yugoslavia
Groot Hertoginnelaan 30
THE HAGUE

DANSKA

Ambassade de la RSF de Yougoslavie
Svanevaenget 36
KØBENHAVEN

ITALIJA

Ambasciata della RSF Jugoslavia
Via dei Monti Parioli 20
ROMA

Generalni konzulat SFR Jugoslavije
Strada del Friuli 54
TRST

Generalni konzulat SFR Jugoslavije
Via Matilde Serao 54
MILANO

NORVEŠKA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
Drammensveien 105
OSLO

VELIKA BRITANIJA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
25, Kensington Gore
LONDON, S. W. 7
Konzularni oddelek
19 Upper Phillimore Gardens
LONDON, W. 8

Planinski stanovi pod Triglavom

Lepa, čudovita pota lahko uberemo iz Bohinja gor, tam zadaj za Plešivcem, v osrčje Julijskih alp. Vse poletje in še naprej v pozno jesen v teh krajih bohotno cveti vse polno planinskega cvetja. Tod so samotne krpe sočne paše. Tu so tudi stanovi, posiljeni od vetrov, neurij in sonca. Včasih, še ne tako dolgo od tega, sta se v njih razlegala petje in smeh, ki sta odmevala od bližnjih skalnatih robov, se vračala nazaj in se potuhnili v tihe noči. Njim so se prepuščali pastirji, da so se spočili in naspali za naslednji dan. Kravji zvonci pa so odzvajali brez zastoja.

Tisti lepi, romantični časi so se umaknili novim. Zdaj ni več tistih, ki bi zganjali živino, ni več čred in tropov. Stanovi samevajo in propadajo. Ovčarija, Dedno polje, Pri jezeru, V lazu, to so kakor drobna naselja, hkrati pa tudi ostanki komaj preteklega časa. V velikem številu privlači le še ljubitelje tihe narave. To je raj pod Triglavom.

Tekst in slike: Ančka Tomšič

Slovenci ob mednarodnem letu knjige

Mednarodno leto knjige, ki ga je na svojem 16. zasedanju leta 1970 v Parizu razglasil Unesco, postavlja pred vse države in tudi posameznike obveznosti, ki ne zahtevajo le kopice lepih besed in prepričevanj o nujnosti in koristnosti knjige, temveč nujno in zavestno premišljeno akcijo.

Tudi Slovenci se lahko pohvalimo z bogato knjižno tradicijo. Še več: za nas knjiga pomeni več kot za druge narode; oblikovanje slovenskega naroda je tesno povezano z izidom prve slovenske knjige.

Zato nas mednarodno leto knjige še bolj zavezuje in postavlja pred nas odgovorne naloge. Vsega tega se je zavedal tudi novoustanovljeni republiški odbor za mednarodno leto knjige pri predsedstvu Zveze kulturno prosvetnih organizacij Slovenije. Sestavil je obširen program za jubilejno leto in se z njim neposredno vključil v Unescov in jugoslovanski akcijski program.

Osrednja prireditve mednarodnega leta knjige bo jeseni sejem knjig v Ljubljani, ki ga bo pripravil poseben odbor. Prikazal bo večletno delo naših založb. V času sejma bodo literarni večeri, posebne prireditve pa bodo namenjene zlasti šolski mladini, ki naj bi v teh dneh množično obiskovala Gospodarsko razstavišče, prizorišče sejma.

Na jesen bo še druga pomembna manifestacija: simpozij o slovenski knjigi. Na njem bodo govorili o naši knjigi in njenem razvoju založniki, knjižničarji, knjigarnarji in seveda ustvarjalci. Glavne teme, ki jih je določila posebna komisija republiškega odbora za mednarodno leto knjige, bodo obravnavale sodobne vidike splošno-izobraževalne knjižnice, knjižničarstva in založniške politike, posredniške oblike med založbami in bralci, pot od ustvarjalca do bralca ter ne nazadnje skušale odkriti možnosti za uresničitev izdaj cenene, vendar ne razvrednotene žepne knjige.

Med mnogimi akcijami republiškega odbora velja posebej omeniti prizadevanja za širjenje knjig med mladimi bralci. Odbor bo letos storil vse, da bi odpravil ovire, ki hromijo akcijo »Bralna značka«, ki že enajst let mladega bralca na neprisiljen in sodoben način pridobiva za dobro knjigo. Danes imamo namreč v Sloveniji 23 bralnih značk. Samo v zadnjem letu je več kot 70.000 mladih bralcev prebralo vsaj desetkrat toliko najboljših knjig iz slovenske in drugih književnosti. Prav te značke so s svojo sodobno obliko v marsičem spremenile delo v naših šolah.

Tudi »Kmečka ohcet« ohranja nekatere slovenske običaje. Neveste so v Dolskem pri Ljubljani morale letos pokazati, če so sposobne opravljati »ženska« opravila. Sem spada tudi grabljenje sena v kopice. Foto: Marjan Ciglič.

Ijudski običaji na Slovenskem

re slovenska kuhinja — s štruklji. In ko je bilo delo opravljeno, je sledil likof, požinja, dožetki. Miza se je šibila pod dobrotami in vsaka ženica je dobila še »štrukelj«, opotvičen hlebec, s seboj.

Dolgo, dolgo je že tega, kar je bilo z naših podov slišati mlatev s cepci, »na cepé«. »Pika pok, pika pok« — če sta mlatila dva. »Pika poka, pika poka« — če so bili štirje. Razmeroma zgodaj, že pred sto leti, so si naši kmetje začeli kupovati mlatilnice. Le mali kmetje in bajtarji so še dolgo ostali pri cepéh. Mlatilnica je zahtevala krepkih sukačev. Naprednejši kmetje so si nato omislili še »gépelj«: kolesje je gnala živinska vprega pred podom. Delo pri stroju je bilo hitrejše, a težje kakor poprej.

Čudno — že preprosto »mašinanje« izpred sto let je načelo stare mlatiške šege. In teh je bilo nekaj. Prav vsega značilnega vzdušja, ki je vladalo po podih ob mlatvi na cepé, še ni moglo razkrojiti. Marsikaj je ostalo in ohranjalo opravilo še zanaprej

Kose se bliskajo, cepci pojo ...

Pridem na kmete, želim si malce miru in počitka. Pa zabrni kosilnica, pod hišo ena, na bregu druga. In v gozdu onkraj jezero zabavska motorna žaga. Zbogom, ljubi podeželski mir.

Kako lepa je prostrana njiva zrele pšenice v dolini. Zlati klasi se nagibljejo in pošumevajo v vetru. Pa ti po cesti prihrumi moderna pošast in zavozi k njivi. Komaj je ura naokoli, že je njiva prazna — vse požeto in omlateno. Traktor vleče težko prikolico z vrečami žlahtnega zrnja domov, pošast pa odhrumi naprej, drugam. Plačana je od ure.

To ni več pravljica iz naprednega Zahoda. Ta pravljica je vse pogostejša tudi na Slovenskem. V resnici ni nič pravljičnega v njej, ampak neizprosna resničnost.

Pravljica je zdaj tisto, kar je bilo svoje dni. Vsaka pravljica je sicer ožarjena z neresničnostjo. Toda pravljica o nekdanji košnji, o nekdanji žetvi, o nekdanji mlatvi je bila živa resničnost, ki jo še sam dobro pomnim. Obsevala jo je pa svojevrstna prazničnost. Tudi danes kosimo, žanjemo, mlatimo — s stroji seveda — samo prazničnosti pri tem ni več. Danes so to trezna opravila, ki jih skušamo opraviti čimprej, s čim manj ljudmi, s čim manjšimi stroški. Kdo se še méni za »prazničnost«.

Mi starejši pa se na kmetih, kadar uidemo iz mesta, vendar radi spominjamo nekdanjih koscev in grabljic, žanjic in mlatičev, spominjamo se veselja, dobre volje, ki sta vladala navzlic težkemu delu.

Tam zunaj nekje brni kosilnica, jaz pa mislim na davne počitniške čase, ko so se

onkraj potoka že zgodaj zjutraj oglašale kose, ki so jih brusili zastavni fantje, ko se je dolga vrsta koscev skušala med seboj in je pod njihovimi zamahi visoka trava légala v redi. Potem so prišla dekleta z jerbasi in zajtrkom. Grablje so imele s seboj in kar praznično so se bile napravile — bleščeče beli rokavci, nov predpasnik, rdeča pisana ruta na kitah... To je bil ščebet, to je bilo šal in smeja, ko so kosci odhajali in je vrsta grabljic začela trositi redi.

V košnji, sušenju in spravi sena ni bilo čutiti hlastnosti, truda, nejevolje. Vse je šlo svojo mirno pot, vse je bilo malodane svečano, vse je prešinjala dobra volja, nad vsem je plavala pesem, so odmevali dovtipi in smeh. Hoče nemara moj spomin vse olepšati? Mislim, da ne.

Spominjam se žetve. Rekel bi, da je bil praznik. Na njivi je mrgolelo pisanih rut, vezač se je odrezavo branil hudomušnih ženskih jezikov, zdrav smeh je v valovih prihajal do mene. Kmalu se je pokazalo strnišče, namesto težkih klasov na slamnatih bilkah so se začele po njivi vrstiti stave snopja, ki naj bi se sušile v pekočem poletnem soncu, dokler bi jih ne zvozili domov.

Le še redkokje na Slovenskem so ženjice ob koncu žetve še spletle venec iz zadnjega snopa in ga odnesle gospodnji ali gospodarju. V Prekmurju so mu rekli dóžnjek. To je bila lepa šega. Venec so obesili v hišni kot ali na vrata.

Žetev je bila resnični praznik. Ženjam je bilo treba postreči z najboljšim, kar premo-

posebni pečat prazničnosti in prvinskega veselja.

Kako so se vendar mlatiči znali šaliti, kako so se dražili! S kakšnim zmagošlavjem so sosednjim mlatičem, ko so šli k južini, podtaknili pod snopje kos stare pločevine, staro pločevinasto kozico ali pa — kar je bilo najhujše — staro brezovo metlo. Ko so se mlatiči vrnili, jim je pločevina začela peti pod cepci — to je bil vik in krik! Pa smeh. Metlo so seveda opazili šele, ko so snopje obračali. Navadno je bila že vsa zdrobljena.

Zgodilo se je pa tudi tu in tam, da so metlo lepo ozaljšali s cvetjem in pisanimi trakovi ter jo takšno nesli mlatičem na pod. Nena doma jo je kateri vrgel med mlatiče in zbežal na domači pod. Mlatiči pa za njim — in gorje mu, če so ga ujeli. Če ga niso, so se lepo pobotali, koliko — pijače metla veljá. Vino je moral prispevati gospodar, popili pa so ga skupaj. Ponekod pa so lepo okrašeno metlo kar v sprevodu pripeljali na pod, češ: »Dober dan, metlo smo vam prinesli poklepat!« Prinesli so s seboj tudi pijače. Bili so z veseljem sprejeti, posedli so skupaj in se pozabavali. Obdarjeni mlatiči so se morali seveda izkazati — metlo so vrnili in z njo prinesli še več pijače. Tako se je pri sosedih zabava ponovila. Nihče ni gledal na uro ali na sonce. Tudi gospodar ne. Po zabavi je šlo težko delo laglje od rok, prah in znoj je bilo med smehom laglje prenašati. Vse je tudi mislilo na obilni likof, pri katerem so bile vse težave kmalu pozabljene.

Dr. Niko Kuret

Jubilej bojev za staro pravdo

Letos in prihodnje leto se bodo v Sloveniji in na Hrvaškem zvrstile številne proslave v počastitev 500-letnice kmečkih puntov na Slovenskem in 400-letnice slovensko-hrvaškega punta. Prireditve bodo ponovno ovrednotile ta izjemno pomembna dejanja v zgodovini slovenskega in hrvaškega naroda. Koledar prireditve obsega vrsto proslav in odkritij spominskih obeležij po Sloveniji in v sosednji republiki. Osrednja slovenska proslava bo v oktobru prihodnje leto v Ljubljani in bo pomenila vrh vseh proslav v Sloveniji. V kulturnem programu bodo sodelovale najuglednejše slovenske kulturne ustanove. Med drugim je v načrtu, da bo v Ljubljani postavljen spomenik vsem slovenskim kmečkim puntom. Osrednja prireditev na Hrvaškem bo v drugi polovici prihodnjega leta v Donji Stubici, kjer bo veliko zborovanje in odkritje Avguštinčičevega spomenika kmečkim puntom. Proslave regionalnega značaja pa se bodo začele že prav v kratkem. Prvo bodo priredili v Sevnici, sledila pa bo proslava v Kostanjevici na Krki, na kateri bodo sodelovali občani Dolenjske in severnega dela Hrvaške, regionalna proslava pa bo tudi v Vidmu pri Ščavnici.

V času proslavljanj 500-letnice kmečkih puntov v Sloveniji in 400-letnice slovensko-hrvaškega kmečkega punta bodo poleg spomenika v Ljubljani postavljena še spomska obeležja v vseh puntarskih središčih.

Ko je Edvard Kardelj, član sveta federacije, govoril na seji odbora za proslavo 400-letnice kmečkih puntov, je med drugim dejal, da so kmečki punti razen narodnoosvobodilnega boja edino gibanje, ki je tako enotno združilo vse Slovence v enotnem boju.

»Vstaja je trajala prek 200 let,« je dejal. »Razen tega se je največja slovenska kmečka vstaja začela skoraj deset let pred veliko nemško vojsko,« je poudaril. »Bila je torej izvirni izraz revolucionarnega gibanja slovenskega naroda in ne privesek nekega drugega gibanja. Sicer je bila pod vplivom takratnih evropskih idejnih in političnih tokov, vendar je bila kot taka izviren produkt družbenih revolucionarnih gibanj v slovenskem ljudstvu. Razen tega so kmečke vstaje spremljala izredno bogata reformatorska idejna gibanja v različnih oblikah, ki so se takrat pojavljala.«

Poudaril je, da je ob tej proslavi potrebno prikazati pomen kmečkih puntov za nadaljnji razvoj slovenskega naroda v družbenem, kulturnem in vseh drugih pogledih, proslava pa naj bi pokazala slovenskemu človeku, da je zgodovina slovenskega naroda predvsem zgodovina ljudskih gibanj, ne pa zgolj ozke plasti izobražencev.

Proslava obletnice kmečkih puntov bo vsekakor razgibala družbeno življenje v Sloveniji v tem in prihodnjem letu. Slovenija si poleg proslav obeta tudi nekaj lepih javnih spomenikov, prenovljene pa bodo za to priložnost tudi posamezne zbirke v slovenskih muzejih. Vzporedno s proslavami tečejo v slovenskih znanstvenih ustanovah tudi priprave na srečanja znanstvenikov, ki bodo s svojimi izsledki prispevali k razgrinjanju pomena in učinkov kmečkih puntov. Tako bo posvetovanje zgodovinarjev v Škofji Loki namenjeno tej temi, prav tako pa tudi skupni jugoslovanski znanstveni posvet, ki bo spomladi prihodnje leto v Stubičkih toplicah. Prihodnje leto bo tudi v Mariboru mednarodno srečanje zgodovinarjev Avstrije, Madžarske, Slovenije in Hrvaške o tej temi.

P. Breščak

Grajska

slikarka

»V predalpskem pogorju, kakršno je škofjeloško, je toliko ritma, toliko svetlobe, senc barv in motivov, da moja roka ne more drugače, kot da oprime čopič in to prenaša na platno,« pravi priznana slovenska slikarka Dora Plestenjak-Slana, ki je v svojo rojstno Škofjo Loko tako zagledana, da ji je celo hrana tam še najbolj všeč.

— Zakaj imate Škofjo Loko tako radi?

»Zato, ker je slikovita, domača, skrivnostna s svojimi vegetativnimi nepravilnimi ulicami in stisnjenimi hišami. Ljubljane nimam rada. Prevelika je, pa se počutim brezosebno.«

Slikarka je namreč razpeta med Ljubljano, kjer živi njen mož France Slana, in Škofjo Loko, kjer ima svoj atelje, ki je eden najlepših ateljev med slovenskimi slikarji. Ta namreč kot gnezdo ždi v zadnjem nadstropju grajskega stolpa in kraljuje nad zelenjem in pisanimi strehami starega in novega mesta. Atelje je v duhu starin, ki delajo družbo slikarskemu neredu v okroglini stražnega stolpa. Včasih se kdo prenašal in slikarko vpraša, ali je soba del muzeja; saj tu najdemo stare slike, kipe, skrinjo, kolovrat, stare stole itd. To slikarko kar užali.

»Vse svoje življenje nabiramo in kupujemo stare reči pa nam res ni prav, če rečejo, da sva si jih sposodila iz muzeja,« se nasmeje slikarka.

— Kaj vidite v starinah?

»Starine so lepe. To pa zato, ker so narejene z ljubeznijo, česar od industrijskih izdelkov ne moremo pričakovati.«

Dora Plestenjak je sicer sodobna ženska, vendar je njena duša v klasiki, v toplini starih mest, med njivami, kozolci in gozdovi Sorškega polja. Njene slikarske oči so namreč uprte v tisto, kar vidi okrog sebe. Ni ji do abstraktnega slikanja, do slik, ki jih bi razumel samo ozek krog ljudi ali ona sama. Ne gre se mondenosti in ne posnema, kar je v svetu moderno. Ona slika svet, ki je razumljiv vsem. Pravzaprav slika svet, ki izginja. Ko sva se pogovarjali, je vzdihnila:

»Pred nekaj dnevi sem ujela enega zadnjih lesenih kozolcev na Sorškem polju. Včeraj, pomislite, so ga že začeli obnavljati — les bodo zamenjali s tistim hladnim betonom. O, koliko je starih hiš, znamenj, mostov, ki so jih že podrli; ostali pa so na mojih platnih.«

Slikarka to pripoveduje z določeno senco žalovanja za svetom, ki ga briše civilizacija. Zato pa je tembolj navdušena nad starim delom Škofje Loke, ki jo obnavljajo po nekdanjih načrtih in bo v bistvu ostala takšna, kakršna je bila.

Škofja Loka bo v kratkem proslavljala tisočletnico svojega obstoja. Dora Plestenjak ne bi bila škofjeločanka, če se na to slovesnost ne bi posebej pripravljala. Tako bo razstavila slike škofjeloških motivov, po naročilu zvezne uprave PTT pa bo naslikala osnutek za znamko, ki bo izšla posebej za to priložnost.

»Naslikala sem staro mesto v zimi,« pove slikarka, ki ima zimo, zlasti dneve, ko pada sneg, zelo rada. Kot ima rada zgodnjo pomlad, ko »človek šele zasluži brstenje,« razlaga

Slikarka Dora Plestenjak-Slana v svojem ateljeju v škofjeloškem gradu

poetično. Zato so njeni akvareli polni zelene barve — simboli zelenja, sredi katerega slikarka živi v Škofji Loki.

Ne more ji biti dolgčas. Pa ne le zaradi svojega čudovitega ateljeja, temveč tudi zaradi družbe, ki je zanjo najljubša družba na svetu. To je njen petletni Domen, ki jo spremlja povsod. Tudi on kraljuje po ateljeju. Tudi on že riše. Pa ne akvarele, ampak avione. Mižek, kot ga ljubkovalno kliče mamica, želi postati pilot. No, to pa so bile med drugim sanje Dore Plestenjak, takrat, ko v rokah še ni vrtela slikarskega čopiča.

Da je Domen sin slikarke, je videti na steni, kjer visi cela vrsta njegovih portretov. Portreti pa tudi sicer umetnici zelo ležijo, saj niti ne more prešteti, koliko jih je že naslikala. Najljubši modeli so ji otroci. »To pa ni lahko za slikanje. Lep obrazek je namreč lahko kaj hitro osladen.«

Njeni portreti in njene slike visijo v marsikaterem stanovanju. Ne le v Sloveniji, ampak tudi drugod. Kjerkoli je slikarka v tujini (Švedski, Italiji, Avstriji) razstavljala, povsod so se zanimali in kupovali njene slike. Tako je bila njena zadnja razstava v Parmi v Italiji povsem razprodana. Sicer slikarka prireja razstave v vseh mestih po Sloveniji.

»Najrajši razstavljam v manjših mestih,« udari spet na staro struno Dora Plestenjak, ki ne bi mogla živeti brez stare Škofje Loke, kozolcev in njiv Sorškega polja.

Albina Podbevšek

Sreča mojih mladih dni

Kako drugačna je bila nekoč mladost tistih, ki so takrat odrasli od mladosti teh, ki odrasajo danes. Tudi to, čemur so takrat rekli »sreča«, je bilo zelo drugačno od tega, kar mladi danes pojmujejo pod to besedo... Tudi ta sestavek upokojenega rudarja Toneta Škrube govori o tem. Uredništvo

Na kmetih je vedno dovolj dela, zato morajo tam otroci že od malega pridno poprijeti za delo, ki je včasih lažje, včasih težje. Eno prvih odgovornih otroških del pa je bilo včasih, da si postal pastir. Prazaprav to ni bilo kaj posebno težkega. Mnogi so se pastirovanja veselili, posebno tam, kjer se je na paši zbralo več pastirčkov. Tako je bilo tudi z menoj. Niti sedem let še nisem imel, ko so me starši poslali služiti za pastirja. Živel smo na Konovem pri Velenju. Pri hiši se je reklo po domače pri Noveršniku. Mimo je vodila pot proti Šmartnem in Velenju, ki je bila vedno polna ljudi, ki so šli v Šmartno v cerkev in v Velenje nakupovat.

Večkrat je prihajal mimo naše domačije tudi kmet Prelaz, kakor se je po domače reklo pri njegovi kmetiji, ki je bila onkraj gozda v hribu, nekako dvajset minut daleč od nas. Včasih se je kmet spotoma pri nas ustavil in začel nagovarjati starša, naj me dasta njemu za pastirja: »Dajta mi Tonča, saj je že dosti velik za pastirja.« Oče in mati me nita silila, da bi šel služiti. Saj smo kar zložno živeli. Oče je hodil v Velenje v rudnik na šiht, doma na mali kmetiji smo pa redili kravo in tudi zraslo nam je za domače potrebe. Zato sta me samo vprašala: »Ali bi te veselilo, da bi šel za pastirja?«

Premislil sem in pritrdil. Saj imeti službo, čeprav le za pastirja, je pomenilo, da nisem več otrok. Na to pa sem bil ponosen. Tako je bilo zgovorjeno, da bom pastiroval. Seveda, ne eni ne drugi niso govorili o kakšnem mojem zaslužku. A zastonj tudi ni bilo. Starši so vedeli, da jim bo kmet pripeljal jeseni zvrhan voz stelje za kravo in morda še kaj, pa orat jim bo prišel. To pa je tudi bilo nekaj.

Sredi zelene sončne pomladi leta 1913 sva neko popoldne, ko sem se vrnil iz šole, odšla z očetom na Prelazovo kmetijo. Vseokrog je bilo tako prijazno zeleno in mimogrede sem že ogledoval pašnike, kje naj bi pasel. Na kmetiji so naju prijazno sprejeli. Jaz sem dobil velik kos kruha, zatem smo pa z gospodarjem skupaj odšli v hlev pogledat ovce, ki jih bom pasel. Tako sem potem postal pastir.

Sprva me je vedno kateri domačih spremljal na pašo, da mi je pokazal kje vse je njihov svet in lahko pasem. Največkrat me je pospremil sam stari gospodar. To pa tudi zato, ker je bil v čredi star koštrun, ki je bil zelo bojevit in se je rad zaleaval posebej še v takšne fantiče, kakršen sem bil jaz. Nekoč ko sem pri koritu v dolini napajal ovce, se je od zadaj zaletel vam in me prav grdo prekucnil. Hudo sem se prestrašil in klical na pomoč. Tega bojevitega koštruna so kasneje ukrotili tako, da so mu eno sprednjih nog pripeli v obroček iz šibja, da jo je imel v kolenu upognjeno in ni mogel prosto divjati. Temu so rekli, da so ga »skolenčili«. Tako sem imel pred tem hudobnejšem poslednjem mir.

Zelo zgodaj sem moral zjutraj vstati, da sem ovce napasel, preden sem šel v šolo. Nič prijetno ni bilo to vstajanje, ko bi bil še tako rad malo spal. Vsako jutro ob petih so me poklicali in takoj sem gnal na pašo. Pasel sem, dokler ni v podružnični cerkvi v Škalah zazvonilo sedem. Te cerkvice v Škalah zdaj ni več, vse se je pogreznilo zaradi rudniških rovov. Tam je zdaj Velenjsko jezero. Če sem zvonjenje preslišal, so me pa s kmetije klicali: »Hej, Toooooonc, priženi picke domov!«

Ko sem prignal ovce domov, sem hitro pozajtrkoval in se odpravil v šolo v Velenje. Hoditi sem moral skoraj polno uro in še delj. Če sem drobil bolj počasi, se je pa pot še bolj vlekla.

Šel sem skoraj mimo našega doma, a ustaviti se nisem utegnil. Vselej pa sem vedel, da tam za vogalom hleva čaka mati. Zogledala me je že od daleč, takoj ko sem prišel iz gozda in mi mahala v pozdrav, jaz pa seveda nazaj. Tako sem bil tega vesel in dan je postal zame še dvakrat lepši.

Pot je bila mestoma hudo slaba. Tu in tam sem moral kar po gozdnih stezah, če nisem dobro gledal, sem se pošteno spodtikal ob drevesne korenine, kar ni bilo prijetno, ker sem hodil bos. Poleti smo bili pač vsi otroci bosi. Dostikrat sem se ob koreninah pošteno ranil v nogo, da je kri hudo tekla. A nisem imel časa, da bi si obvezal rano in tudi ničesar za obvezo, saj niti robca nisem premogel. Preden sem prispel do šole, je rana nehala krvaveti, noge so bile vse pokrite s prahom in se ni nič videlo, kje sem se potolkel, le bolelo me je.

Šola se je začela ob 9. Vmes je bilo do 10. malo odmora, nato je pouk trajal do 12. Zatem je bil enourni odmor. Otroci, ki so živeli blizu, so lahko šli na kosilo, ostali pa smo se morali zadovoljiti s kruhom, ki smo ga prinesli s seboj. Nato smo spet sedli k pouku, ki je trajal do 15.50 ali 16. ure.

V bližini naše slovenske šole v Velenju je bila takrat tudi nemška šola, ki so jo obiskovali bolj gosposki otroci iz Velenja, kar se je poznalo že po njihovih oblekah. To so bili največ otroci višjih uradnikov in drugi. Nas, ki smo hodili mimo, so očitno zaničevali, ker smo bili kmečki otroci in bolj revno oblečeni.

V naši osnovni šoli je takrat poučeval nadučitelj, ki se je pisal Brencelj. Bil je splošno znan kot zelo dober učitelj na šoli, ki je bila že takrat petrazredna. To je isok, suhljat možak s kratko, v špico pristriženo bradico in kot učitelj precej strog. Včasih je tudi šiba pela, a bolj poredko, saj je zadostovalo, da jo je le pokazal.

Po končanem pouku smo odhiteli domov. Nekateri so se malo potepli. Jaz pa sem moral hiteti, ker je pred menoj bila še paša. Mimogrede pa sem se za kratek čas ustavil doma pri materi, da sva se malo pogovorila. Potem pa naprej k gospodarju, kjer sem na hitro malo pojedel, nato pa spet gnal ovce in krave na pašo. Seveda so vsakokrat, preden sem odgnal na pašo, morali tistega hudega koštruna »skolenčiti«.

Prav hudo sem se prestrašil, ko se je ta zlomek enkrat v gozdu rešil tistega svojega obročka, ki mu je pritegoval nogo. Na vrat in nos sem zbežal na kmetijo. Medtem je koštrun seveda po svoje gospodaril in odpeljal čredo, kakor kakšen gospodar, na sosedov travnik. No, škode ni bilo prevelike, saj je koštrun kaj kmalu spet dobil obroček in so ga »skolenčili«. Tako je potekalo moje delo dan za dnem do šolskih počitnic, ki so moje delo zelo olajšale. Saj potem ni bilo treba zjutraj takoj zgodaj vstati in hiteti. Po zajtrku sem gnal na pašo ter lepo pasel brez skrbi. Živina je bila mirna posebno zjutraj in v dopoldanskih urah, ko jih zaradi vročine niso nadlegovali obadi in drug mrčes.

Ko sem nekoč pozno prignal čredo domov, mi je dejal Hans, mladi bodoči gospodar: »Tonč, danes boš pa nekaj čuval.« Odšla sva proti čebelnjaku, ki je bil precej velik, z množico panjev, pred katerimi je kar mrgolelo čebel. »Vidiš,« je rekel Hans, »kako gredo čebele ven in noter, zdaj, ko bo začelo pripekati, bodo morda v katerem panju rojile. To bo tako, da bodo kupoma lezle ven. Tedaj pa me pridi hitro poklicat. Mi bomo doli na njivi koruzo ogrevali in bom takoj prišel. Čebel se ne smeš bati. Ostani miren, ne mahaj z rokami, in nič ti ne bodo naredile.«

Ubogal sem ga, in res se je tako zgodilo. Od takrat sem rad hodil tja k čebelnjaku, ki je stal za hlevom, na odvetni strani obrnjen proti soncu. Še večkrat sem čuval čebele, ko so rojile. Rad sem imel te male, pridne živalice, ki so po pisanem cvetju nabirale sladki med.

Tudi jeseni je bilo pastirovanje zanimivo. Zbralo se nas je več pastirjev, zakurili smo ogenj in v žerjavici pekli kostanj, ki smo ga sproti nabrali v gozdu. Potem pa so začeli postajati dnevi vse bolj mrzli in deževni. Ko je začel naletavati prvi sneg, je bilo konec mojega pastirovanja in moje prve službe pri kmetu Prelasu.

Tone Škruba, Francija

Gradbišče novega prizidka Slovenskega doma za ostarele v Clevelandu. Foto: Jo Mišič

Jubilej Triglava

Znani clevelandski pevski zbor Triglav praznuje letos 25-letnico. Jubilejni zbor so imeli 7. maja v Slovenskem narodnem domu na St. Clair cesti. V zboru je danes še sedem članov, ki prepevajo v njem že celih petindvajset let. Na jubilejnim koncertu so vse obiskovalke dobile rdeče nageljne, ki jih je v ta namen poklonil rojak James A. Slapnik. Triglavanom čestitamo k jubileju. Še mnogo, mnogo uspešni let!

Časnikarja Andrico so počastili

Clevelandsko društvo The Cleveland Folks Art Association je priredilo v petek 14. aprila v znanem Hilton hotelu slavnostni banket v počastitev znanega časnikarja pri listu The Cleveland Press Theodorja Andrico. Ta časnikar že nad štiri desetletja seznanja bralce Cleveland Pressa o življenju in delu clevelandskih narodnostnih skupin ter o njihovih rojstnih domovinah. V zadnjih petindvajsetih letih je Theodore Andrica tudi organizator znanih ljudskih festivalov (Folks festivals), ki jih prireajo v dvorani Music Hall v Clevelandu. Na teh festivalih so nastopile skoraj vse narodnostne skupine. Nekajkrat je bil časnikar Andrica tudi na obisku v Jugoslaviji in je o tem napisal vrsto člankov.

Slovenščina na clevelandski univerzi

V slovenskih ameriških listih smo s posebnim zanimanjem prebrali, da je državna univerza v Clevelandu, Ohio, kjer je tudi največje kulturno in društveno središče ameriških Slovencev, z novim študijskim letom odprla možnost za redni študij slovenskega jezika. Od svojih študentov namreč zahteva, da si na oddelku za moderne jezike izberejo en jezik, ki ga morajo do zaključka svojega študija (Bachelor Degree) tudi popolnoma obvladati. Tako bo študij slovenščine postal enakovreden študiju drugih univerzitetnih predmetov, ki se zahtevajo za diplomu — in to na isti kakor tudi na katerikoli drugi univerzi.

Za študij slovenščine se mora odločiti najmanj trideset slušateljev in s prihodnjim šolskim letom (72—73) bodo na clevelandski univerzi lahko začeli s prvimi rednimi predavanji.

Koliko je danes Slovencev in njihovih potomcev v Clevelandu? Ob koncu zadnje vojne, l. 1945 jih je bilo po uradni ameriški statistiki šestinpetdeset tisoč. Seveda je od takrat minilo že skoraj trideset let. Veliko naših ljudi je medtem pomrlo ali se odselilo in zrasel je nov rod iz slovenskih korenin na ameriških tleh. In čeprav je vse bolj oddaljen spomin na deželo, od koder so prišli njihovi predniki, je ta spomin še prisoten; kakor bi sicer tako živo peli slovenske pesmi v slovenskih društvih in v dvoranah naših narodnih domov? Kako bi sicer bilo

toliko zanimanja za tečaje in šole za pouk slovenščine in to med otroki in med odraslimi.

Tako smo prepričani, da ne bo pretežko zbrati na clevelandski univerzi trideset slušateljev, ki bodo vpisali v svoj redni študijski program s prihodnjim letom pouk slovenščine.

Joseph F. Kess, akademski svetovalec (graduate Advisor) na Victoria univerzi v Kanadi, piše, da je slovenščina že reden tuj jezik na visokih šolah tudi ponekod v Kanadi. Takole pravi: »Z zanimanjem sem prebral članek, da bodo s prihodnjim letom šteli slovenščino v redni program na Cleveland State University. Iz programa naših jezikovnih tečajev je razvidno, da na University of Victoria v Britanski Kolumbiji nudimo zdaj že »izgradnjo slovenskega jezika« kot del rednega programa jezikovnih študij. Tudi University of Edmonton v Alberti pripravlja enak program v oddelku za slovenske jezike v prihodnjem letu. Podobno nudi v okviru rednih študijskih programov tudi več univerz v ZDA tako tudi tečaje slovenščine in slovenskega slovstva. Naj omenim pri tem le Indian University v Bloomingtonu. Upajmo, da se bo njihovo število še povečalo.« Tako si slovenščina danes naglo utira pot na znane univerze po svetu, kot enakovredna ostalim modernim jezikom.

Posebno razveseljivo je, da se slovenščina uveljavlja tudi na univerzah v krajih, kjer živi večje število potomcev naših ljudi.

Nekaj novic s Floride

Zdaj v aprilu, ko to pišem, so turisti že odšli od nas nazaj v zahodne in severne dežele, od koder prihajajo vsako leto, da prezimijo pri nas. Posebej veliko je med njimi starejših. Veliko se jih tudi za stalno preseli v toplo Florido, kakor sva se pred desetimi leti preselila tudi midva z ženo. Florida ima zelo ugodno podnebje tudi za upokoјence, ki jim zelo podaljša življenje. Od novembra do aprila, torej v zimskih mesecih, imamo dnevno po 18 do 22 stopinj Celzija, poleti pa se dvigne toplomer celo na 30 do 35 stopinj. Za mlade, ki si morajo še služiti vsakdanji kruh, je pa tukaj bolj slabo. Plače za navadnega delavca so nizke. Seveda je pa veliko boljše za tiste, ki imajo svoj poklic. Sicer pa je življenje tudi tukaj drago, le da so zasluži ki po drugih deželah na severu boljši. Pozdravljam vse rojake v domovini in po svetu.

John Simon, Sarasota, Florida

Prekmurci v Chicagu

V Chicagu živi veliko Prekmurcev, ki so jim včasih rekli tudi ogrski Slovenci. To pa zato, ker so bili do konca prve svetovne vojne pod ogrsko oblastjo. Med prvimi prekmurskimi priseljenci je bil v Chicagu najbolj znan in ugleden Andrej Glavač, ki se je tja preselil l. 1908. Glavač je bil rojen l. 1889 v Črenšovcih. Tri leta po preselitvi v Ameriko se je oženil s prekmursko rojakinjo Veroniko Kolenko. Imela sta šest otrok: tri sinove in tri hčere. Andrej Glavač je bil zaveden Slovenec. Na njegovem domu je bilo pred petdesetimi leti — 25. marca 1922, ustanovljeno žensko društvo prekmurskih rojakinj, ki si je privzelo ime društva sv. Ane in se priključilo podružnicam Kranjsko-slovenske katoliške jednote. Od ustanovitve članic tega društva, ki letos praznuje svoj zlati jubilej, žive danes še Veronika Kolenko, Anastazija Ray, Agnes Horvat, Anna Stazin in Anna Tkalec.

Znani clevelandski pevki June Price in Dolores Mihelič

Pokojni Fred Vider iz Clarendon Hillsa s soprogo Frances ob svojem zadnjem obisku v Sloveniji pred nekaj leti. Posnetek je z izleta po Sloveniji.

V spominu mnogih

V Prosveti v zadnjem času skoraj nenehno srečujemo ime dolgoletnega glavnega tajnika SNPJ in znanega dopisnika Prosvete Freda A. Vidra, ki je umrl v letošnjem januarju. Sirom ZDA se ga spominjajo prijatelji, njegovi nekdanji društveni sodelavci, bralci njegovih člankov v Prosveti in drugi, ki so ga poznali in cenili. V njegov spomin prispevajo v tiskovni sklad Prosvete, za slovenski dom ostarelih v Clevelandu in podobno.

Koncert za dobro voljo

Znani slovenski pevki June Price in Dolores Mihelič ter orkester Johnnyja Pecona in Losuja Trebarja so v nedeljo, 30. aprila, nastopili v Clevelandu na Koncertu za dobro voljo. Koncert je bil v Slovenskem narodnem domu na St. Clair cesti. Po koncertnem delu je bila družabna zabava s plesom. Prireditelvi je bila zelo obiskana, saj so čisti dobiček namenili za gradnjo novega trakta pri Slovenskem domu za ostarele v Clevelandu.

V pozdrav in dobrodošlico Zarjanom

Dne 22. julija se odpeljejo po zračnih višavah člani in članice pevskega zbora Zarje iz Clevelanda na obisk v Slovenijo. Vsi člani tega zbora, razen štirih, so že rojeni v Ameriki. Štirje pa smo bili rojeni v Sloveniji. Če bi ne bilo te pridne, zavedne in požrtvovalne mladine, ne bi pevskega zbora Zarja več obstajal. Seveda imajo pri tem največji zaslug njihovi starši, posebej še matere, ki so jim v srca zasejale seme ljubezni in spoštovanja do slovenske zemlje, slovenske besede in ljudi. To mladino so privedle srčne želje, da vidi rodno deželo staršev, njene lepote in zanimivosti in pozdravi domače ljudi (brate in sestre).

Upam, da se bodo Zarjani v Sloveniji dobro imeli in se bodo vrnili z lepimi spomini, katere bodo še dolgo ohranili v svojih srcih. Žal, da podpisani z ženo in si-

nom zdaj ne more priti z Zarjani, kakor smo prišli leta 1966. Bomo pa v mislih z njimi potovali po lepi domači deželi. Vsem članom in članicam pevskega zbora Zarja lepe pozdrave!

Obisk

*Starši odšli so
v daljno deželo,
med ljudi tuje,
jezik neznan.*

*S seboj ponesli
srce pošteno,
pridne roke
in mlado telo.*

*Delali vestno
v gozdovih, tovarnah,
in v rudokopih,
kjer je bilo...*

*Nova dežela
jih je objela
in priklenila
jih je nasé.*

*V njih govorico
njih običaje
so se živeli,
skupno žive.*

*Draga zemljica,
rodna vasica
v njihovih srcih
pa še živi.*

*Sumni gozdovi,
cvetni vrtovi,
gore visoke,
širno polje.*

*Ciste vodice,
vinske gorice,
zidance bele,
ki vince medé...*

*Mamica mila
me je učila,
mi govorila:
Slovenec si!*

*V srce moje
je zasejala
seme ljubezni
do rodne krvi!*

*Srce zdaj privedlo
v deželo me staršev
da vidim, pozdravim
domače ljudi!*

Jack Tomšič, Cleveland

Zlati par iz Chisholma

V letošnjem februarju sta praznovala zlati jubilej skupnega življenja Frank in Ann Ruparchich iz Chisholma, Minn. Jubilejno slavo je pa so jima otroci pripravili že 26. decembra lani v Slovenskem domu v Chisholmu. Takrat se je tam okrog zlatega para zbrala vsa družina: pet otrok, sedem vnučkov in številni drugi sorodniki in dobri prijatelji so jima toplo zaželeli sreče, zdravja in še veliko let. Slavje je bilo slovesno in obenem toplo, za kar je posebej poskrbela njuna najmlajša hčerka Violet iz Pittsbugha, ki je tudi v starem kraju dobro poznamo, saj je pred nekaj leti kot štipendistka Slovenske izseljenske matice v Ljubljani študi-

Zlati par iz Chisholma, Minn., Frank in Ann Ruparčič

rala našo slovensko folkloro. Presenečenje je bila tudi poročna torta, s sliko zlatega para izpred petdeset let. Na to sliko sta že sama davno pozabila, iznajdljiva Violet pa jo je izbrskala iz nekega albuma in ju z njo in vse svate prijetno presenetila. Frank Ruparčič je doma iz vasi Retje pri Loškem potoku. V Ameriko je odšel malo pred prvo svetovno vojno l. 1913. Žena Ann pa je iz Roba pri Velikih Laščah. Leta 1921 sta se srečala v Minnesoti in se kmalu zatem poročila. Kot večina drugih naših izseljencev pionirjev, je bil Frank najprej gozdni delavec, zatem pa dolga leta rudar. Trikrat je bil v rudniku zasut. Njegovo življenje je viselo na nitki, a se je vselej izvlekel, kljub temu pa so posledice ostale in pred nekaj leti so mu morali odrezati nogo. Vse življenje je bil Frank tudi zelo aktiven društveni delavec pri SNPJ, Jugoslovanskem klubu in ABZ, kjer je v odborih zavzemal vidna mesta. Zlatemu paru, ki ju imamo vse od začetka izhajanja Rodne grude vpisane med našimi zvestimi naročniki, iskreno čestitamo k jubileju.

Avstralija

Poseben pozdrav Škofji Loki

Odbor Slovenskega kluba Triglav v Sydneyu objavlja v majski številki svojega glasila naslednji poseben pozdrav: »Vsem rojakom, ki so se iz širne zemeljske oble zbrali 4. julija na izseljenskem pikniku v Škofji Loki, pošiljamo pritrčen pozdrav iz Sydneya. V duhu bomo z vami po zastopniku našega »Triglava« Frideriku Mavku, tajniku kluba in direktorju naše družbe. Poseben pozdrav še rojakom iz Avstralije, predvsem pa našim številnim članom, ki bodo letos na pikniku. Vsem, ki se za vsakoletni uspeh te prireditve trudite, pritrčena hvala; predvsem Slovenski izseljenski matici in Škofji Loki!«

Še nekaj zanimivih novic

Iz izredno pestre majske številke glasila SK Triglav iz Sydneya povzemamo še nekaj novic:

Nedavno se je poslovil od Sydneya in Avstralije generalni konzul Jugoslavije v

Sydneyu Stjepan Trampuž in odpotoval na novo službeno mesto v domovino. V Avstralijo je prišel iz Indije l. 1970, kjer je bil prav tako v diplomatski službi. Z njim je prišla tudi družina: žena, sin in hčerka. V Sydneyu so se hitro udomačili in uživali pri naših ljudeh velike simpatije. G. Trampuž je za SK Triglav in za Slovence v Sydneyu veliko storil in si stalno prizadeval za izboljšanje razmer naših ljudi ne glede na narodnostno pripadnost. V priznanje za njegovo pomoč Slovencem ga je SK Triglav imenoval za svojega drugega častnega člana.

SK Triglav ima že nad šestdeset slovenskih narodnih noš, večidel otroških. Dvajset jih je pred gostovanjem Slakovega ansambla izdelala prizadevna članica Marija Ritlopova, za kar zasluži vse priznanje. Naše rojake v Mt. Isa so pa navdušili Slakovi godci in pevci ne le s pesmijo, ampak tudi s svojimi narodnimi nošami. Zato so se dogovorili, da jih bodo odkupili. Seveda se je to zgodilo šele po zaključku gostovanja.

Slovenski klub Planica je ustanovil poseben sklad za pomoč rojakom v nesreči. V prvi takšni akciji so priskočili na pomoč družini pokojnega rojaka Jožeta Frbežarja, ki je umrl po večkratnih operacijah. V ta namen so zbrali med rojaki 270.00 dolarjev.

Ob obisku delegacije Matice in Slakov so v Sydneyu pod vodstvom Jane Osojnikove posneli na magnetofonski trak nastop slovenskih otrok. Posnetek je odlično uspel, kar je dokazala oddaja v ljubljanskem radiu. Svojci naših rojakov iz Avstralije so bili veselo presenečeni, ko so po radiu poslušali svoje male sorodnike iz daljne šeste celine sveta. SK Triglav sporoča, da so na magnetofonski trak posneli tudi nastop otrok na materinski proslavi v soboto 27. maja. Trak bodo poslali ljubljanskemu radiu.

Pravcati slovenski praznik

»Slovenec sem, tako je mati d'jala...« je prav gotovo vsak izmed nas v svojem srcu zapel, ko smo po dolgem molku sprejeli v svoji sredi goste prav iz naše ožje domovine — Slovenije. Takorekoč »uradna Slovenija« se nam je predstavila tu v Avstraliji s predstavniki Slovenske izseljenske matice in glasbeno skupino Lojzeta Slaka. Prav lepa hvala vsem, ki so nas tako prijetno presenetili s svojim obiskom, ki nam je po vsej Avstraliji izzvenel v pravcati slovenski narodni praznik. To je bil pomemben dogodek za Slovence v Avstraliji, posebej še za naše bodoče sodelovanje z domovino. Precej Slovencev nas je razkropljenih po svetu. A povsod, kjerkoli smo, smo ostali Slovenci. To se je pokazalo tudi ob tem srečanju s predstavniki rojstne domovine. Ker pač nisem utegnil biti povsod, naj se osredotočim le na dva koncerta v Sydneyu. Za nas Slovence je bil to izreden

dogodek. Saj je bil to prvi slovenski koncert na avstralskem odru in prvi tak obisk naše domovine. Dvorana je bila obakrat do zadnjega kotička polna. Že dolgo nismo videli toliko Slovencev skupaj. Tudi najmlajših ni manjkalo. Ti so včasih kar malo preveč glasno segali v program nastopajočih. Pa nič za to, veselimo bili, da so bili med nami. Vse je bilo tako prijetno in veselo. Med naše domače pesmi so se prepletali zvoki naše glasbe in segali vsakemu od nas globoko v srce. Ob vriskih Slakove harmonike se je zgodilo, da je kar nehote ta ali oni od nas glasno zavriskal, ob spominu na davni fantovski čas v domači vasi.

Tehnična izvedba je bila odlična. Pri tem moram posebej pohvaliti Jano Osojnikovo, ki je kot napovedovalka in recitatorica s svojim hudomušnim gorenjskim kramljanjem vse navdušila, tudi domačine, ki je niso razumeli.

Z željo, da bomo tudi v bodoče imeli takšne stike s Slovenijo, vam kličemo: Hvala za vse in na svidenje!

K. Dolenc, Sydney, Avstralija

Argentina

Del občinstva na asadu »Ljudskega odra«, ki je bil v oktobru lani.

Otroški pevski zbor, ki ga uspešno vodi Daniel Lukač, na proslavi 46-letnice »Ljudskega odra«.

Plesna skupina »Ljudskega odra«, ki jo vodi Franc Carman, na enem izmed svojih uspešnih nastopov.

Z jadrnico v Ameriko

V Prosveti od 15. marca letos sem prebrala zanimiv članek znanega društvenega delavca SNPJ Jakoba Zupana iz Los Gatos v Kaliforniji. Ob zaključku svojega obširnega in zanimivega članka rojak Zupan omenja tudi Ameriški družinski koledar iz leta 1932, v katerem je Ivan Molek opisal zanimive spomine na Zupanovega očeta, starega Amerikanca Jakoba Zupančiča. Ker sam nima več tega koledarja, bi želel, da bi ob priliki v Rodni grudi ali Prosveti objavili kaj iz teh spominov.

V spomin našim ameriškim pionirjem

Pogledala sem v naš arhiv, našla tisti koledar in v njem članek Ivana Molka o »Zadnjih pionirjih«. Res je škoda, da bi ti zanimivi spomini ostali na arhivski polici. Zato sem sedla k pisalnemu stroju in spravila skupaj povzetek iz prijetne Molekove pripovedi.

»Drug za drugim padajo v grob pionirji — stari slovenski delavci, ki so se prvi izselili v Ameriko in tu postavili temelje našim naselbinam ter naši zgodovini na zapadnem kontinentu,« pravi Ivan Molek v uvodu in zatem nadaljuje: »Naši prvi Amerikanci so bili misijonarji in trgovci, ki so prišli sem v prvi polovici devetnajstega stoletja. Misijonarji so pionirili na svoj način, takisto tudi trgovci, ki so vandrili s svojim blagom po deželi in se končno ustalili v mestih. Prvak prvih je bil Friderik Baraga, ki je domoval med Indijanci v gornjem Michiganu, drugih pa John Gorše, ki je umrl kot milijonar v Chicagu.

Kmalu za temi so se začeli naseljevati delavci — tisti, ki so zapustili staro domovino kot mladi kmečki fantje ali obrtni pomočniki. Posamezno in v skupinah so začeli prihajati v Ameriko v drugi polovici devetnajstega stoletja...

Med njimi je bil tudi Jakob Zupančič, ki je umrl 28. avgusta 1931, star 82 let na Otovcu pri Črnomlju v Beli Krajini.

Jakob Zupančič je bil štirikrat v Ameriki. Prvikrat je dobesečno prijedral — pripeljal se je z ladjo na jadra, ko mu je bilo devetnajst let. Baltimore je bila prva njegova ameriška postaja. Tam je ostal le tri tedne in delal pri nekem farmarju. Zatem se je na kratko ustavljal v Chicagu, Metamore, II. in Jolietu. Na zimo se je podal v Sugar Creek, v državi Iowa, kjer je že bilo naseljenih nekaj belokranjskih farmarjev: Štrbec, Golobič, Lamut, Stefan Majerle in še nekateri. Leto dni je delal na farmah, zatem je iz zdravstvenih razlogov odšel v Illinois. Nadaljnja pot ga je vodila v Dayton v državi Ohio, kjer je bil prvi Slovenec.

Julija 1883 se je vrnil v stari kraj, a le za nekaj mesecev in odpotoval spet nazaj. V Chicagu je nekaj časa delal v Turkovi tovarni v Bradleyu. Jeseni leta 1884 sta s svakom Johnom Petrichem postavila v Chadwicku, Ill. manjšo hišo in odprla trgovnico, katero je po svakovi vrnitvi v domači kraj zatem vodil sam. Na željo okoliških farmarjev je prosil za dovoljenje, da dobi naselbina pošto. To se je tudi zgodilo in Zupančič je bil imenovan za poštarja, ki jo je vodil štiri leta. Ko je leta 1888 zmagal pri predsedniških volitvah republikanec Harrison, je bil Zupančič spomladi naslednjega leta razrešen poštne službe. To ga je potrl in spet jo je mahnil domov čez široko morje. Tam je ostal do februarja 1891 in se medtem oženil. A bil je že preveč Amerikanec, da bi ostal in čeprav mlada žena ni hotela z njim, ker se je bala tuje dežele in tujih ljudi, je spet odpotoval sam. Bil je človek dveh domovin, ki sta si ga razdelili vsaka na pol. Tako je zatem še enkrat prišel k ženi v rodno Belo krajino, pa spet nazaj med ameriške ljudi. Leta 1895 pa se je dokončno odločil in se za stalno vrnil pod rodni krov.

»Veliko je doživel, zlasti prva leta, ko se še ni navadil jezika in življenja v tej deželi,« piše Ivan Molek in zatem navaja nekaj zgodbic in anekdot, ki mu jih je povedal Zupančičev sin Jakob Zupan (Zupančič). Iz teh zaradi pomanjkanja prostora na kratko povzemam le dve.

Leta 1868 je mladi Zupančič prvikrat odpotoval za srečo v Ameriko. Dne 17. maja se je v Bremenu vkrcal na ladjo »Herman«, ki je imela še jadra, tako je bilo veliko odvisno od ugodnega vetra, kdaj bodo prispeli na cilj. Nič kaj prijetno se potniki niso počutili v tesnem in zadušnem medpalubju, ko se je ladja dolge tedne zibala na morju. Zupančič je bil med najbolj nestrpnimi. Vsak dan je splezal po vrveh na jambor in željno gledal, kdaj se bo prikazala na obzorju celina. Nekega dne, ko je bilo hudo viharo in se je jambor nevarno zibal, je kapitanova žena, ki je imela veliko besede na ladji in se je bala za varnost potnikov, ukazala dvema mornarjema, naj zavarujeta tega njenega nestrpnega potnika. V nekaj trenutkih sta bila mornarja na jamboru in sta Zupančiča trdno privezala. Seveda se ni nič kaj prijetno počutil, ko je bil tako privezan na jambor. Nekaj dni zatem, ko je spet splezal na jambor, pa je bil trdno prepričan, da zares vidi suho zemljo. Navdušeno je sporočil to novico sopotnikom, potem pa hitro odšel v medkroje in svojo slamnjačo, ki jo je prinesel s seboj, vrgel v morje. Tudi ostali so ga zvesto posnemali.

A smola, suhe zemlje, ki jo je napovedal Zupančič, ni hotelo biti nikjer. Še deset dni so se vozili in vse noči so morali

Jakob Zupančič

potem on in vsi tisti potniki, ki so pometali slamnjače v morje, spati na suhih tleh. V Baltimore so prispeli 20. julija. Prvi dve angleški besedi, ki si jih je Zupančič zapomnil po svojem prihodu v Baltimore je ujel iz pomenka dveh možakov. To sta bili besedi »God damn«, Domneval je, da sta nekaj z bogom v zvezi in bil prepričan, da mora to biti nekakšen pozdrav, pa si jih je skrbno zapomnil. Ko je potem iskal prenočišče pri farmarjih, je potrkal in vljudno in krepko dejal: »God damn you...« A glej spaka. Vrata so mu na ta njegov vljudni pozdrav, s treskom pred nosom zaprli. Brez večerje, na smrt utrujen je omagal na cesti in kar tam legel. Mimo je prišel črnc in ga usmiljeno povabil v svojo koč. Pomenila sta se z znamenji kakor dva mutca. Ko sta se na ta način že kar dobro sporazumela, je črnc Zupančiču razložil, kakšen je bil prav za prav pomen tistih njegovih dveh prvih angleških besedi, o katerih je menil, da so vljuden pozdrav. Od takrat je bil vedno velik prijatelj črncev.

V Beli krajini nekoč skoraj ni bilo hiše, iz katere ne bi bil kdo v Ameriki. Mnogi so se kot Jakob Zupančič po letih vrnili domov. Tako so pred desetletji v okolici Črnomlja bili splošno znani trije »ameriški mušketirji«: Kure iz Sivnika, Kobečič iz Roden in Zupančič iz Otovca. Pogosto so se sestajali pri kozarcu vina, debatirali po angleško in obujali spomine. Mnogi Belokranjci, ki so z družinami odšli v Ameriko, so svoja posestva doma zaupali Zupančiču v varstvo. Tako je imel vedno do deset posestev na skrbi. Bil je tudi skrbnik mnogim mladoletnikom.

Bil je bister, kremenit mož, vedre narave in rad je zapel. V Ameriki je včasih nastopil tudi kot pevec in igralec, to pa z Nemci, ker v krajih, kjer je bil, še ni bilo slovenskih društev.

Naj bo ta kratek zapis o belokranjskem Amerikancu Jakobu Zupančiču v spomin njemu in vsem našim Amerikancem pionirjem, ki so s svojimi žulji pomagali graditi današnjo Ameriko.

Ilna S.

Težka izbira življenjskega tovariša

Azra Kristančič
dipl. psiholog

V tujini živim že tri leta. Delam v Nemčiji, v tovarni. Doma sem imela urejene vse pogoje. Toda želela sem spoznati svet. V tujini je človek osamljen in si bolj želi družbe in nekoga, s katerim bi doživel čustva toplote in ljubezni. Tako sem spoznala fanta italijanskega rodu. Skupaj hodiva že leto in pol. Fant me sili,

naj se vendar odločim za poroko. Ne vem, kaj naj storim. Kajti vsi moji prijatelji in prijateljice — Slovenci me svarijo pred njim in mi večkrat povedo: »Vsi Italijani so ljubosumni, samo trpela boš! Res, da so dobri ljubimci, vendar, ko se poročijo, ženi ne dovolijo ničesar.« ...

Mišljenje mojih prijateljev in prijateljic me je spravilo v zadrego. Začenjam se bati in spraševati: »Kaj pa, če je vse to, kar pravijo, res!?« Kaj, če ... Tisoč vprašanj mi roji po glavi, odgovora pa ne najdem.

Tako piše rojkinja, ki potrjuje znano dejstvo, da človek v svojem življenju zbira izkušnje in ravna v skladu s svojimi osebnimi značilnostmi in sposobnostmi, seveda v mejah možnosti neke družbe. Objekti, ljudje, pojavi, s katerimi se posameznik srečuje, izzivajo tudi različna čustva in težnje po reakcijah. »Življenje teče naprej«, navadno rečemo in ob tem mislimo, da se pač dogodki ponavljajo, da se človek srečuje s podobnimi objekti, situacijami, česar posledica je, da se vse zaznava, spoznavanja, čustva in težnje povežejo in opoznirajo v bolj ali manj dosledno obliko reagiranja in odnosov. Tako vedenje posameznika postaja čedalje bolj enotno, stereotipno in v glavnem lahko računamo z njim. Pripravljenost za takšno relativno dosledno vedenje do pojavov, s katerimi se srečujemo, imenujemo STALIŠČE. Zaradi integracije psihičnih funkcij (spoznavnih, emocionalnih in voljnih) so stališča v bistvu posebna oblika prilagajanja posameznika okolju, v katerem živi.

Na stališča vpliva poleg izkušenj in osebnostnih lastnosti pripadnost določeni skupini. Ugotovitve kažejo, da ljudje pogosto prevzamejo stališča okolja. Vpliv avtoritete, vzgoje in želje po pripadnosti se

kažejo npr. v podobnosti stališč staršev in otrok, ali pa ljudi istih poklicev ali iste družbene plasti. Izreden pomen pri oblikovanju stališč ima nacionalna kultura, saj ugotovitve kažejo, da se kljub enakim osebnostnim lastnostim v različnih kulturah razvijajo pri posameznikih različna stališča.

Od stališča do predsodkov pa pogosto ni daleč. To kaže tudi drugo pismo rojkinje, ki živi v Franciji. »Dolgo časa mi je dvoril fant — Egipčan. Nekaj časa sem se ga izogibala, ker je bolj temne polti. Toda, sčasoma sva se tako zblížala in zdaj v najini družbi veljava za zaročenca. Odkar sem bila z njim doma na obisku, ne vem več, kakšen je najin odnos. Posebno, ker moji starši nimajo najboljšega mnenja o njem in sploh o ljudeh iz Afrike. Doma so me zelo zmerjali, češ da sem črnsko dekle, da je moj fant lenuh in lažnivec, tako kot so vsi črnici. Vem, ker sem ga dobro spoznala, da moj fant ni takšen, kot ga opisujejo moji starši. Toda, sum se je vselil v mene!« Kaj so predsodki? Pozitivna, bolj pogosto pa negativna stališča do različnih ljudi ali pojavov, ki v glavnem nimajo logične osnove ter ne slonijo na dejstvih. Neupravičenim negativnim ocenam se pridružujejo tudi bolj ali manj močne negativne emocije in agresivne težnje, ki dajejo predsodkom precejšnjo moč in krutost, pa tudi odpornost.

Prijatelji, starši, katerih stališče je v bistvu predsodek, niso osamljeni. V vsakdanjem življenju se srečujemo najbolj pogosto, zlasti če živimo v krajih, kjer je več narodnosti, z rasnimi in etničnimi predsodki. Na družbeno življenje imajo velik vpliv, posebno na medosebne odnose. Trditve, kot »... vsi Italijani so vročerkvni ljubimci« ali »... vsi Italijani so ljubosumni« ali »vsi črnici so leni« in podobno so posledica neupravičenega stališča — skratka: primer predsodka. Prav tako so trditve, da so vsi Švedje hladni, vsi Turki lažnivci, vsi Židje skopuhi — predsodki oziroma negativna stališča do drugih narodov. Razlik med celoto in posameznikom ne priznavajo ali pa posplošujejo posamezne primere.

Na oblikovanje predsodkov močno vplivata vzgoja in okolje. Ugotovitve so pokazale, da otroci v zgodnji dobi razvoja, kot tudi otroci tistih staršev, ki so brez predsodkov, navadno nimajo predsodkov,

čeprav živijo v okolju, kjer so predsodki razširjeni. Zgodovinski, družbeno-ekonomski in politični pogoji v nekaterih deželah pripomorejo h krepitvi in širjenju rasnih in etničnih predsodkov. Splošno znani so na primer viri in posledice globokih ter z »vrha« razpihovanjih predsodkov do Židov in drugih »nearijskih« narodov v Hitlerjevi Nemčiji. Zelo razširjeni so predsodki še danes med raznimi skupinami prebivalstva v Južnoafriški Uniji, Združenih državah Amerike, Rodeziji. Kažejo se kot problem odnosov med belci in črnici.

Rešitev?

Kljub odpornosti negativnih stališč-predsodkov so tudi načini, da se borimo proti njim: od zakonskih predpisov, sistematične propagande do direktnega kontakta s pripadniki tiste etnične skupine, do katere imamo predsodek. Učinek tega direktnega kontakta je odvisen od narave medosebnih odnosov.

In kje drugje kot v ljubezni je narava odnosov takšna, da predsodki ne bi smeli imeti in tudi nimajo svojega prostora. Tisti, ki v tujcu vidi predvsem človeka in ne pripadnika tega ali onega naroda, bo našel človeka. Le presojanje posameznika, njegovega vedenja in njegovih osebnostnih značilnosti je jamstvo, da bomo lahko v vsakem narodu našli »vročerkv-nega ljubimca«, ali »ljubosumnega moža« ali moža lažnivca, pa tudi vzornega življenjskega sopotnika.

Za življenjskega tovariša pa se vsak odloča sam in ureja svoje osebne odnose s partnerjem ne glede na njegovo ali njeno barvo kože in narodnostno pripadnost. Prilagajanje v takšnih mešanih zakonskih skupnostih je veliko lažje, če sta oba zakonca »tujca na nevtralnem področju«.

V VSAKO
SLOVENSKO DRUŽINO
RODNO GRUDO!

Za poletje- meso na žaru

V toplih poletnih dneh mislimo na izlete v naravo in vse prijetno, kar je v zvezi s tem. Na te izlete gremo z družino, nemalokrat pa tudi s prijatelji.

Ko bomo tako v veseli družini s prijatelji nekje sredi narave preživel lep dan, bomo seveda tudi jedli. Včasih smo s seboj nosili ocvrtega piščanca, razne sendviče in narezke in podobne reči. Danes si pa privoščimo meso na žaru, seveda s kakšno solato: presnimi ali vloženimi kumaricami, papriko, stročjim fižolom in podobno.

Na žaru pripravljamo različne mesne specialitete iz teletine, govedine, svinine, jančjega mesa, perutnine, drobovine, rib do divjačine. Izbira je torej zelo velika. Tako pripravljeno meso ima svojski okus in je lahko prebavljivo. Ta način pripravljanja mesa sega že v davne čase in so v modernih deželah nanj skoraj pozabili. V naših južnih republikah pa je še v navadi in od tam je ta prikupna navada prišla tudi k nam. Meso na žaru si danes pripravljajo družine doma in na izletih. To pa je zelo iskana specialiteta tudi v naših gostinskih lokalih.

Za pripravo mesa na žaru doma uporabljamo razne prenosne ražnje, ponekod si sezidajo na vrtu ob hiši ali počitniški hišici tudi manjše ognjišče za pečenje na žaru.

Za nas bo zaenkrat zadostoval prenosni raženj, ki ga lahko namestimo na vrtu ali na balkonu, če vrta nimamo, vzamemo ga pa lahko tudi s seboj, ko gremo na izlet. Prenosni ražnji sestojijo iz žarilnika za oglje in mrežice, na kateri pečemo meso. Nekateri imajo pritrjene posebne ležaje, ki jih uporabljamo pri pečenju mesa na nabodalu.

Za izlete nam zadostujejo tudi ražnji, ki sestojijo iz mrežice na nogah. Pri teh moramo, kadar kurimo, z opeko ali velikimi kamni zagradi prostorček pod ražnjem, da ubranimo žerjavico pred močnim vetrom. Za gorivo uporabljamo bukovo oglje. Ponekod iz oglja naredijo brikete, na ta način, da oglje zdrobe in ga zatem pomešajo z manjšo količino kuhane koruzne moke. Iz te gmote oblikujejo v modelu brikete ter jih nato posušijo. Neka-

teri trdijo, da ima meso pečeno nad briketi posebno prijeten okus.

Seveda meso na žaru lahko pečemo doma tudi v električnem ražnju ali na plošči. Toda, ker danes govorimo o pečenju mesa na žaru za izletnike, bomo pač ostali pri prenosnih ražnjih. Oglje najbolj preprosto vžgemo, če zakurimo z dračjem in trskami. Lahko si pa pomagamo tudi s curkom čistega alkohola. Žerjavico razgrnemo in po potrebi nazpihamo in v pol ure je pripravljena za pečenje. Žerjavica mora biti pokrita s tanjšo plastjo pepela, ker sicer bi se meso lahko zažgalo.

Mrežico, na kateri bomo meso pekli, najprej dobro ostrgamo in obrišemo. Tik preden položimo nanjo meso, pa jo premažemo s slanino ali oljem, da se meso ne prime mreže. Predvsem ne smemo tega pozabiti, če pečemo zelo pusto meso. Če pečemo meso v več partijah, je dobro, da med eno in drugo peko mrežico očistimo in na novo namastimo. Kadar pečemo na mrežici zrezke, jih popolnoma spečemo najprej na eni, zatem pa še na drugi strani. Kadar pa pečemo čevapčiče, jih najprej malo popečemo, zatem pa jih z lopatico neprestano obračamo, dokler niso popolnoma pečeni. Na žaru pečemo tudi drobovino (telečje srce in jetra, priželjc, možgane, ledvice itd.). Možgane, priželjc ali ledvice moramo pred pečenjem hitro prevreti. Drobovino pečemo narezano na rezine ali zrezke, ki pa ne smejo biti debelejši od 1 cm.

Zdaj pa še nekaj navodil za pripravo posameznih jedi na žaru.

Čevapčiči, preprosti ali bolj začinjeni

Čevapčiči so v Jugoslaviji postali že narodna jed, saj skoraj ne najdeš gostilne, kjer jih ne bi imeli na jedilniku in tudi ne prireditve, kjer jih ne bi na debelo pekli in tudi na debelo prodajali in jedli. Čevapčiči so pri nas že skoraj spodrinili naše, sicer tako tradicionalne, kranjske klobase.

Za navadne čevapčiče lahko kupite pripravljeno meso že kar pri mesarju. Lahko pa jo seveda pripravite tudi sami iz drobno mletega govejega ali junčjega mesa, ki ga zmerno popramo in dodamo malo sesekljanega česna. Če pa hočemo postreči čevapčiče na madžarski način, zanje drobno zmeljemo eno tretjino puste govedine in dve tretjini svinine ter košček prekajene slanine. Odišavimo s strtim česnom, hudo papriko, majaronom in popramo. Iz zmesi oblikujemo za prst debele klobasice, ki jih pečemo med neprestanim obračanjem na omaščeni mrežici.

Srbske pleskavice

Vzamemo drobno mleto meso kakor za čevapčiče, dodamo sesekljano mlado čebulo, strok strtega česna in popramo. Z

rokami oblikujemo ploščate hlebčke in jih pečemo na mrežici, najprej na eni, zatem na drugi strani.

Svinjski ražnjiči

Od stegna ali vratine narežemo tenke rezine, katere popramo, solimo in natremo s strtim česnom, natakemo na paličice in pečemo na ražnju. Praviloma ražnjiče obrnemo le enkrat, da se spečejo na obeh straneh.

Mešano nabodalo

Junčje meso (šimbas ali bržola), telečje meso od stegna in telečja in junčja jetra narežemo na tenke manjše kosce. Meso naj bo narezano tanjše kakor drobovina. Enako narežemo na tanke kosce tudi prekajeno slanino (hamburger). Meso popramo, solimo in premažemo z oljem. Izmenoma nabadamo na kovinsko nabodalo: polovico manjšega paradižnika, junčje meso, rezino mlade čebule, slanino, telečje meso, rezino čebule, jetra itd.

Junčje nabodalo z gobami

Junčje meso narežemo na kosce kakor zgoraj, solimo, popramo, premažemo z oljem. Med kosce mesa nabodemo na nabodalo izmenoma kosce gob svežih jurčkov ali šampinjonov.

Biftek z mlado čebulo

Zrezke pripravimo za pečenje na žaru en dan ali vsaj nekaj ur prej: popramo, pokapamo z limoninim sokom, natremo s strtim česnom in premažemo z oljem. Tako pripravljene zložimo v lončeno ali keramično skledo ter pustimo v hladilniku ali na sobni temperaturi. Nato jih spečemo na žaru. Pečene potresemo z drobno sesekljano mlado čebulo.

Skuše na žaru

Skuše očistimo, osušimo s krpo, solimo, popramo, pomažemo z oljem in jih počasi pečemo na žaru. Na raženj jih zložimo tako, da sta glava in trup na močnejšem ognju, rep pa naj bo obrnjen navzven, da se ribe lepše prepečejo. Ribe obrnemo šele potem, ko so na eni strani pečene. Nato jih zložimo na krožnik in pokapamo z oljem, da so bolj sočne. Lahko jih potresemo tudi s sesekljanim česnom in peteršiljem.

Obrti, ki jih jutri ne bo več

Bil sem pri znanu, ki je kmet po poklicu, dober, napreden kmet. Poln hlev živine ima, molzni stroj, avto, traktor z vsemi mogočimi priključki, na vse te stroje se tudi odlično spozna; kar le more, popravi sam. Pa mi pravi: »Poglej, tele kose pa ne znam sklepati. Saj je ne potrebujem veliko, a okrog hiše in hleva le ne morem pokositi vsega s kosilnico. Oče mi je lani umrl, on je to znal, zdaj pa koso nesem k sosedu, da mi jo sklep-lje. In vil in sekire ne znam sam nasaditi. Vse to je opravil oče, vsa ta mala, a nujno potrebna rokodelska opravila; kadar je bilo slabo vreme, pa pozimi ali zvečer. Jaz bom moral vse to prepustiti obrtniku, medtem ko traktorja zlepa ne peljem k avtomehaniku.«

Kmet ni bil nikoli le živinorejec in polje-delec, ampak tudi obrtnik. Zase, za svoje potrebe, je sam napravil orodje, posode, celo obleko in obutev. Ta domača ali hišna dejavnost, kot ji strokovno pravijo etnologi, je bila osnova, iz katere so se razvile različne domače obrti — takrat, ko je kmet začel izdelke tudi prodajati. In zdaj, z industrializacijo, je večina teh obrti že skoraj povsem izginila. Ostanke še najdemo po odročnih vaseh, nekatere obrti še životarijo, nekatere so izginile pred nekaj leti, le spomin nanje še živi med starejšimi ljudmi, nekaterim spet bijejo zadnje minute. O nekaterih takšnih »relikvih« iz preteklosti na Gorenjskem želi spregovoriti ta zapis. Ne o vseh, pač pa o nekaterih manj znanih in o takšnih, ki se piscu zdijo zanimivi in za nekatere bi bilo škoda, da bi nanje že zdaj povsem pozabili.

Kravji zvonci le še kot turistični spominek

V Zgornjih Gorjah pri Bledu in v bližnji okolici (Višelnica, Mevkuš, Podhom) so včasih na več kmetijah izdelovali kravje zvonce, ki so potem bingljali in zvončkljali na vratovih krav in ovac po bohinjskih in drugih planinah. Stari planšarji še danes po glasu zvoncev spoznajo svoj trop, celo posamezne živali ločijo po tem. Dobro vedo, kje se pasejo, kako daleč in če se krava izgubi, jo najdejo po glasu zvonca. Ker planšarstvo hitro izumira, ni več povpraševanja po zvoncih, zato jih delajo le še v miniaturi izvedbi kot turistične spominke, ki se dobijo posebno na vsakoletnem kravjem balu v Bohinju. Z zvončarijo je menda začel leta 1752 Jakob Jan, po domače Rebrovc na Višelnici, ki je obrt prepustil sinu Jerneju, sam pa se je preselil v Zagorice pri Bledu

in tam osnoval novo zvončarsko delavnico. Pozneje, leta 1820, so začeli z zvončarijo pri Poglajenu na Višelnici; lastnik Alojz Jan je imel celo poseben pisemski papir z glavo. Pred nekaj leti je zvonce še delal in občinska skupščina v Radovljici je pred leti v nekem odloku celo »uzakonila« poklic zvončar, čeprav so zvonce izdelovali vedno le kmetje kot dodaten vir zaslužka. Najbolj je cvetelo zvončarstvo pred dobrimi 60 do 80 leti, potem pa je začelo nazadovati.

V nekdanji Avstriji so zvonce prodajali po Kranjskem, Primorskem, Koroškem in Štajerskem, največ pa seveda po Gorenjskem, zelo zgodaj pa so našli pot tudi na Tirolsko. V predvojni Jugoslaviji so jih prodajali po vsej državi, v velikih količinah pa so jih izvažali tudi v Avstrijo, Italijo, Grčijo, Anglijo in celo v Afriko. Prodajali so jih na kilograme, zlasti tiste, ki so bili višji od 8 centimetrov, manjše pa po kosih; v bivši Avstriji je bilo treba odšteti 70 krajcarjev za kilogram, v stari Jugoslaviji 30 dinarjev, pred petimi leti pa so jih prodajali po 30 do 40 novih dinarjev. Gorjanski zvonci so bili res kvalitetni; leta 1838 so bili celo razstavljeni na industrijsko-obrtni razstavi v Celovcu, leta 1844 na obrtniški razstavi v Ljubljani, pred prvo svetovno vojno v Trstu, med obema vojnoma pa leta 1937 in 1938 v Solunu v Grčiji. Na tej zadnji razstavi sta Poglajenova zvonca dobila celo zlato medaljo, vredno 500 drahem.

Sodi za kroparske žeblje

Za Kropo in Kamno gorico je znano fužinarstvo. V Kamni gorici so ročno kovali žeblje vse do leta 1958. Zelo staro železarsko tradicijo v teh dveh krajih zdaj nadaljuje — seveda z industrijskim načinom proizvodnje — tovarna Plamen. Ko je železarstvo na ročni način izumrlo, je začela Kamna gorica vidno nazadovati. Včasih pa je bilo tam 12 vigenjcev in v njih 40 ješ, pri vsaki ješi pa je delalo 10 do 12 delavcev. Mojster in hlapec sta izdelala na dan 30 do 50 kilogramov žeb-ljev, odvisno seveda od tega, kako veliki so bili. V Kamni gorici, Kropi in Železnikih so izdelovali kar nekaj sto vrst žeb-ljev in vsi so imeli svoja imena, na primer: kamelarji, klopniki, na dva pera, streharji, zidniki, planinčarji, ta okrogli, kladuca (manjša za rudnike, večja za pritrjevanje železniških tirov) itd. Pri gradnji jezov so uporabljali najdaljše žeblje, 1,80 m, »šifnegelne« pa so rabili za gradnjo ladij.

»Glava« pisemskega papirja zvončarske delavnice, ki se je najdalj obdržala

Onstran Jelovice, v Selški dolini, največ v Rudnem, pa tudi v Dražgošah in na Češnjici, so za kroparske in kamnogoriške žeb-ljarje izdelovali lesene sode za transport žeb-ljev. To so bili zametki lesne industrije v Selški dolini — sedanje tovarne Alples. Izdelovali so tri vrste sodov: največje za 100 litrov, srednje za 50 litrov in manjše za 25 litrov. Sodi so imeli lesene tudi obroče; delali so jih iz leskovih palic. Vsak teden po dvakrat ali trikrat so potem ženske nosile te sode v Kropo. To je bila naporna pot; računajo, da se pride iz Rudnega v Kropo v treh urah, toda le, če je pot dobra in če je človek brez prtljage. Pozimi, ko je zapadel sneg in je bila pot ledena, so si na čevlje obvezno privezale dereze. Sode so nosile na glavah; v ta namen so imele poseben svitek, narejen iz klobučevinastih pasov. Nekatere so zvezale skupaj in nesle po dva stolitrska soda, močnejše pa kar po tri. Petdesetlitrskih sodov so nesle po šest skupaj, petindvajsetlitrskih pa po osem.

Luč vržejo v vodo

Običaj, ki po svojem nastanku ni kmečki, ampak obrtniški in delavski, je spuščanje barčic, kot pravijo v Kropi in Kamni gorici. Včasih so rekli, da luč vržejo v vodo, danes pa otroci naredijo hišice, ladjice, cerkvice, lepo okrašen šmarni križ z lučkami ali kaj podobnega in to spuščajo po vodi zvečer v mraku, da plava in se lepo sveti. To delajo zvečer pred sv. Gregorjem, 11. marca. V tem času je namreč dan že tako dolg, da so nekdanj v vigenjcih zjutraj in zvečer že lahko delali pri dnevnih svetlobi, ne pri leščerbi kot pozimi, zato so »luč v vodo vrgli«. Delali so namreč od štirih zjutraj pa do osmih zvečer, s krajšimi odmori za zajtrk in kosilo seveda, večerjali pa so po delu. V pesmi »Žeb-ljarska« je o tem zapel tudi Oton Župančič.

Običaj spuščanja barčic, ki je po vojni že skoraj povsem zamrl, so pred leti spet obnovili v Kropi in Kamni gorici pa v Trziču, kjer so včasih metali luč v vodo čevljarji. Poznali pa so ga včasih tudi v

nekaterih drugih krajih, npr. na Beli, kjer so izdelovali žbice, pa v Železnikih, kjer je bila prav tako bogata železarska tradicija, ki jo je kasneje nadomestilo čipkarstvo (prišlo je iz Idrije), nadalje v Cerkljah na Gorenjskem, v Senčurju in Voglah, v Šentvidu, v okolici Domžal, v Tacnu, v Železni Kapli na Koroškem itd.

Včasih so na dan pred sv. Gregorjem obrtniki vrgli luč v vodo, zdaj pa otroci spuščajo po vodi podobne ladvice, kot jo ima fantič na sliki.

Medetov ata iz Spodnje Bele plete koš. Danes tudi kmetje vedno pogosteje uporabljajo gajbe.

Koš in cajne Medetovega ata

Franc Košnjek, po domače Medetov ata iz Spodnje Bele pri Preddvoru, še zdaj dela koše, cajne in podobne pletarske izdelke, pozimi seveda in kadar je slabo vreme, sicer pa kmetuje. Dela že več kot petdeset let, te obrti se je naučil od svojega očeta, on pa od starega očeta. Ta

domača obrt gre pri Medetu iz roda v rod; pravzaprav velja to za preteklost, zakaj nihče od sinov se pletarstva ni več priučil, raje so šli v službe, v tovarne in drugam, še kmetije se nihče noče povsem oprijeti.

Sicer pa za temi izdelki ni več takšnega povpraševanja, kakršno je bilo včasih. Na kmetijah so cajne in cambohe pa koše zamenjale gajbe in druge posode. Lesene vile za obračanje in nakladanje sena na primer, ki so jih izdelovali v Besnici, oziroma jih v manjših količinah še delajo, so s traktorji in ostalo mehanizacijo postale skoraj nepotrebne.

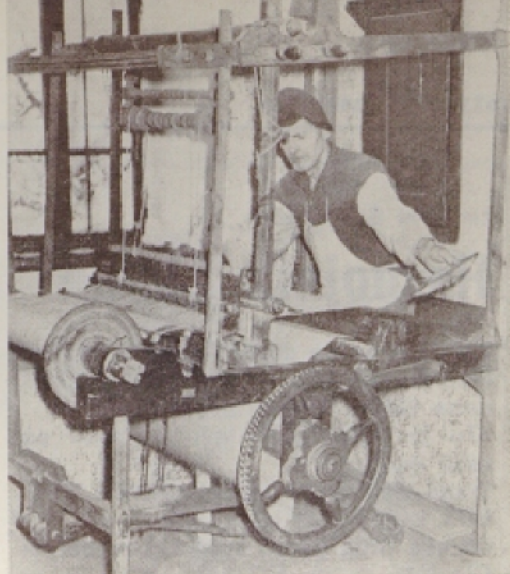
Slamnate kite in pisani cekarji

V okolici Komende in Most je bilo včasih zelo razvito lončarstvo (leta 1929 so celo ustanovili lončarsko zadrugo, ki obstaja še danes), razen tega pa so tam pletli tudi slamnate kite, jih barvali in iz njih izdelovali pisane cekarje, takšne, ki obvezno sodijo h gorenjski ženski narodni noši. Za kite so uporabljali pšenično slamo, ki jo je bilo treba odbrati prej, preden so žito mlatili, da bilke niso bile polomljene in obtolčene. Cekarje je leta 1966 še izdeloval Ivan Korbar iz Most, seveda le po naročilu; po želji naročnikov je vanje vtikal tudi razne napise, okraske ipd. Seveda to ni bil njegov glavni, temveč le postranski zaslužek, tudi še pozneje, ko je bil upokojen. Med drugim je izdelal tudi tako majhen cekar, da je šla vanj le škatla cigaret.

Poleti 1968. leta je nehal tkati platno Jaka Bogataj na Gabrški gori v Poljanski dolini. Bil je eden zadnjih, če ne prav zadnji tkalec daleč okrog. Tistega dne, ko sem ga obiskal, je zadnjič sedel za statve. Ni bilo več dela, lanu kmetje ne sejejo več, obleke si raje kupujejo v trgovinah. Eden zadnjih je bil tudi Peter Gartner, po domače Špilar iz zaselka Dunaj pri Bukovščici v Selški dolini; najbrž še ne bi nehal s tkanjem, če mu ne bi preveč opešal vid. Tkal je dobrih 35 let, mi je povedal, vsako zimo približno po 1000 m platna (širine 70 cm); ko je imel pripravljeno prejo na statvah, ga je natkal na dan tudi po 10 metrov; 35 kilometrov ali raje še več ga je natkal v svojem življenju.

Domačemu tkalstvu je tudi že odbila dvanaajsta ura — včasih pa so bile statve skoraj pri vsaki kmečki hiši. Trli in sušili so lan, predli, tkali in barvali platno, delali iz njega obleke, srajce, rjuhe itd.

Seveda bi lahko naštel in opisal še vrsto obrti, ki jih ni več ali ki jih skoraj ni več. Od piparstva na Gorjušah, izdelovanja prest v Velesovem, peke malega kruha in medenjakov v Škofji Loki in okolici, sitarstva v Stražišču do čipkarstva, ki se bo še ohranilo, slamnikarstva, ki se je preselilo v tovarno itd. Toda vsega v eni sapi ni mogoče povedati.

Jaka Bogataj z Gabrške gore je poleti 1968 poslednjič sedel za statve, ki so ga spremljale vse življenje.

Ivan Korbar iz Most s cekarji, ki jih plete iz slamnatih kit.

V lončarski zadrugi v Komendi zdaj izdelujejo skoraj le še cvetlične lončke, vendar pa še na starem lončarskem kolesu. Poganjajo pa ga že z elektriko in ne z nogo kot včasih.

Leopold Suhadolčan

Razbojnik Cincin

Tisti čas so se dogajale velike stvari. Prvi dan je bila v Sončni ulici ukradena velika sončna ura.

»To je storil razbojnik Cincin!« so rekli ljudje.

Drugi dan so v veleblagovnici KLOBUK izginili vsi klobuki.

»Nihče drug jih ni vzel kot razbojnik Cincin!«

Tretji dan so našli v mestni pekarni prazne košare. Sladkih štruc ni bilo več.

»Pojedel jih je razbojnik Cincin!«

Zdaj se je prebudilo vse mesto. Milčniki so pregledali vse košare, vse klobuke in vsako uro. Vsi so jim pomagali, a strašnega razbojnika Cincina niso odkrili.

»Ne bomo ga našli do konca dni,« so rekli.

»Le kam je skril veliko sončno uro?«

»Kam je vtaknil vse klobuke, ko ima le eno glavo?«

»Kako je lahko pojedel vse štruce?«

Pa se je oglasil krojaček Hlaček:

»Poskusil bom še jaz...«

»Kako boš ti, ko nismo mogli mi?!« so rekli.

Krojaček Hlaček pa je že poiskal svojo veliko šivanko, ki je bila kot svetli meč.

Tako je s svetlo šivanko zbadel na levo — švist, švist! — in zadel mačko.

»Mijav!« je zastokala.

»Eh, to že ni razbojnik,« je rekel krojaček Hlaček. »Malo jo zbodeš z iglo pa že zamijavka.«

Krojaček Hlaček je stopil dalje in sunil z ostro šivanko na desno — švist, švist! — pa zadel z njo telefonski drog. Telefonski drog se ni premaknil, še zastokal ni.

»Tudi to ni razbojnik,« je rekel krojaček Hlaček. »Ta je trden. Ne zastoka za vsako figo.«

Že je krenil dalje in zabodel z dolgo šivanko naravnost predse — švist, švist! — in zadel razbojnika Cincina. »Vdam se,« je rekel razbojnik. »Zadel si me naravnost v največji žep.«

Ko so potem prerezali razbojniku žepe, so našli v njih tristo enajst klobukov in en klobuček, sto sedemdeset celih štruc kruha in pol pojedene, devet pralnih strojev in tri škatle pralnega praška, sto škatlic vžigalic, devet ključev, enega preplašenega zajčka, sedem pip in bukvice za prvo pomoč. Le sončne ure ni bilo nikjer.

»Ne, ne, te pa nisem ukradel!« je prisegel razbojnik Cincin.

Prazne razbojnikove žepe je krojaček Hlaček lepo zašil. Niti zobotrebca si ne bo mogel več spraviti vanje. Okrog

vratu pa mu je obesil zvonček. Zdaj ga bo vsak slišal že od daleč. Cincin! Prav tedaj se je prikazalo sonce izza oblakov in so zagledali sončno uro. Bila je še zmerom na starem mestu.

S ČMRLJI ČEZ KORENINO

S prijateljem sva med počitnicami pridno delala. Žela sva plevel in praproto okoli smrečic. Med plevelom je bilo tudi mnogo jagod. Nekaj časa sva žela, nekaj časa jedla jagode. Nekoč je iz praproti pred naju skočila srnica. Hitro sva odvrгла srpe in stekla za njo. Kmalu se nama je skri-la v visoki praproti.

Ko sva se vrnila, sva dolgo iskala svoja srpa. Kako sem bil vesel, ko sem pri tem našel gnezdo čmrljev. Gnezdo sem skrbno prekril z listjem in odšel domov. Poiskal sem škatlo in se vrnil v gozd po čmrlje. Gnezdo sem položil v škatlo, jo zaprl, stisnil pod pazduho in odšel proti domu. Iz bližnjega grma je skočil lep ščinkavec. Gledal sem za njim..., se spotaknil ob korenino in padel, škatla pa se je skotalila po bregu. Hitro sem stekel za njo. Ustavila se je ob štoru.

Zaprl sem jo in pazljivo odnesel domov. Ko sem jo doma odprl, sem videl, da so ostali v njej le še trije čmrlji. Še te sem izpustil. Takrat sem sklenil, da ne bom nikoli več prenašal čmrljev.

Marko Černalogar,
učenec iz Čekovnika pri Idriji.

Ela Peroci

SONCE

Anka riše in na risbi je vedno tudi sonce.

Tako rišejo vsi otroci: hiše in sonce, človek in sonce, travnik in sonce, ptice in sonce, pomaranča in sonce, cesta in sonce in avto.

Sonce.

Le kako bi brez sonca?

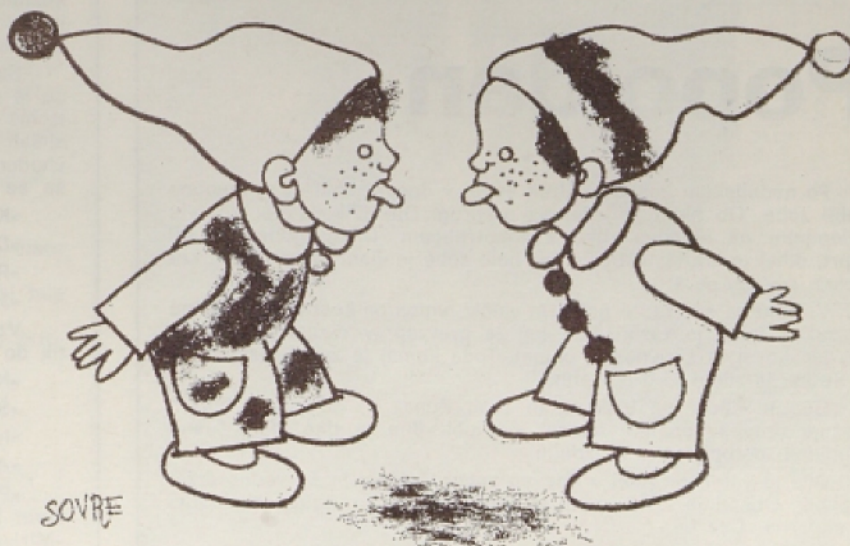
Niko Grafenauer:

DVOJČKA

Pedenjped dobil je brata,
ki mu je enak na las,
ista brada, nos in uhlji,
isti kodri na obraz.

Presenečeno strmita,
prst sesata brez olike
in znenada v istem hipu
si pokažeta jezike.

Drug na drugega kričita,
vsakemu se zdi zamalo.
Slednjič od srditih groženj
poči staro ogledalo.

PA ŠE ENA ZA SMEH

Mati sinčku, ki ga je poslala v
trgovino:

»Kod hodiš tako dolgo? Ali ti ni-
sem rekla, da pridi hitro nazaj?

Sin: »Seveda. Rekla pa nisi, naj
grem hitro tudi tja!«

Saša Vegri:

POSEBEN DAN

Nina ima danes poseben dan. Nima
rojstnega dne in ne bo dobila torte
s štirimi svečkami. Tudi sankat se ne
bo šla, ker še ni zima.

Poseben dan je zato, ker pojde v vr-
tec.

V vrtcu bo veliko otrok in na vse bo
pazila tovarišica Martina. V sobici za
malčke že čakajo majhne mizice in
majhni stolčki ter polne police igrač.
Ker mamice ne morejo sedeti pri
majhnih mizicah in majhnih stolčkih,
gredo v službo. Otroci se medtem
igrajo z vozički, traktorji in spajanka-
mi. Z vozički vozijo k zdravniku punč-
ke in medvedke. Na traktorje nalagajo
kocke in valje za novo stolpnico. S
spajankami zidajo garaže in bloke. V
teh blokih potem stanujejo sestrice
in bratci, včasih tudi kak dedek. Ka-
dar se otroci dovolj naigrajo, pride
očka in gredo domov.

Zunaj sije sonce in po pločniku hodi
veliko ljudi.

Lojze Beltram

UGANKA

Krila nosi in šest nog,
leta, pleše naokrog,
vsem nadležna je in sitna,
pajku pa na moč užitna.

(eynuw)

Dragi otroci!

Šola se je končala. K uspehu, ki
ste si ga prislužili, vam od srca
čestitam. Ne samo jaz, tudi Rodna
gruda. Hura za počitnice!

Če boste obiskali rodni kraj, obi-
ščite sošolke in sošolce, s katerimi
ste še prej v istem razredu trgali
hlače. Obiščite tudi razredničarko
ali razrednika. Videli boste, kako
vas bodo veseli. Z njimi se dogo-
vorite, da si boste dopisovali: vi
njim, oni pa vam iz dneva v dan,
iz tedna v teden, vse leto. Ta pisma
vas bodo razveselila, vsakikrat raz-
veselila!

Lep pozdrav!

Branka Jurca

Popoldan

Po nedeljskem kosilu je Uroš sedel v dnevni sobi in si lenobno trebil zobe. Ob njem je ležal na preprogi Dik. Dikove oči so bile prilepljene na njegovo roko z zobotrebcem. Dikov gobec je bil odprt, dihal je kratko, hitro in čez bele zobe je visel rožnat jezik, kot mokra, sušča se krpa.

V radiu so se vrstile polke in valčki, vmes pa čestitke za dvojne praznike. Začel je razmišljati, kaj je pravzaprav dvojni praznik in kdo je skoval ta skrivnostni pojem. Toda komaj je začel razmišljati, že se mu je zdelo to preneumno.

Oče je sedel na balkonu in bral. Zunaj so se zidovi hiš in krošnje dreves kopali v mlečni svetlobi. Bilo je tiko, dolgočasno popoldne, potopljeno v brezdelje.

Oče je vstal in prišel v dnevno sobo. V desni je še vedno držal dnevnik. Obstal je sredi sobe, si obrisal z robcem čelo: »Hudičevo je soparno. Dež bo.«

»Mislim, da ne bo dežja,« je rekel Uroš in vrgel zobotrebec v pepelnik.

Oče ga je skoraj začudeno pogledal, se ozrl k sosednji hiši in skomignil z rameni: »Ja, morda imaš prav. Soparno pa je, grozno.« Potem se je spet vrnil na balkon, razgrnil dnevnik in bral.

Pogledal je na uro, pa v mlečno nebo in dejal glasno Diku: »Ne bo deževalo, kajne, da ne bo?«

Dik je tiho zacvilil.

V radiu se je oglasil napovedovalec: »Franciju želi obilo političnih uspehov družina.« Sledila je koračnica.

»Vendar nekaj drugega,« je pomislil in prisluhnil ropotanju posode v kuhinji.

Pred hišo je ustavil avto. Sirena je zatrobila. Na kratko, trikrat.

Skočil je na balkon in se skoraj spotaknil ob očetovo nogo. Spodaj pred hišo je stal ob avtu Janez. Zrl je proti balkonu s pritrjeni očmi zaradi mlečne svetlobe.

»Greš, ali ne greš?«

»Dež bo,« je zaklical z balkona.

»Saj je vseeno. Pod streho bomo.«

Za hip se je obotavljal, potem pa zaklical. »Ne morem. Zmenjen sem. Dobro se imejte!«

»Brez skrbi!« je pritrdil Janez z jezo. »Živjo! Tudi ti se dobro imej!« Janez se je izgubil v avtu. Motor je preglasil glasbo iz radia. Avto se je zagnal po ulici, da so zacvilili plašči. Uroš je gledal za njim, dokler ni zavil za ovinek.

»S kom si zmenjen?« je vprašal oče za njegovim hrbtom.

»Z nekom. Ne poznaš ga.«

»Kam pa greš?«

»S kolesom.«

»Dika bi lahko vzel sabo.«

»Mogoče ga bom res vzel,« je rekel Uroš in pogledal na uro. Dik je zalajal, kot bi razumel. Vrnil se je v dnevno sobo, sedel, vzel s pepelnika zobotrebec in ga začel tretji med zobmi. Dik se je dvignil in pretegnil ude.

V radiu je spet zaigral valček za dvojni praznik.

V sobo je prišla mati. Nekaj časa se je pozibavala ob stojalu za rože, potem pa krenila na balkon. Tam je stala z rokami naslonjenimi na ograjo, z glavo obrnjena proti očetu in rekla: »Kaj je novega?«

Mož je zamahnil z roko: »Nič posebnega!«

»Saj,« je dejala mati in se vrnila v sobo. »Dež bo,« je rekla. »Si kam namenjen?« je še vprašala.

Uroš jo je pogledal. Zahotelo se mu je, da bi se ji na ves glas zasmel. Samo iz radovednosti, kaj bi naredila. Pa ni storil tega. Rekel je skozi zobotrebec: »Ne bo dežja. S kolesom grem.«

»Dika bi lahko vzel s sabo.«

»Bom,« je rekel Uroš, ne da bi pomislil.

Dik je spet zalajal. »Mir!« Pogledal je na uro. Še četrta ure je imel časa. Nenadoma se mu je zazdelo, da ne bo mogel niti minute več čakati v tem prostoru, napolnjenem s tričetrtinskim taktom. Čakal je, da se je mati vrnila v kuhinjo. Potem je vstal,

pohitel v predsobo, snel z obešalnika suknjič in zavpil: »Grem. Na svidenje!« Za njim se je kotrljal materin glas, toda besede so se zgubljale pod truščem njegovih korakov. Spodaj v veži je imel suknjič že oblečen. Zgrabil je ponija, stekel pred hišo na ulico in se v diru zagnal na sedež. Z vso močjo je pritisnil na pedale. Z balkona je zaslišal materin glas: »Kdaj prideš, Uroš? Kdaj prideš?«

Samo pomahal je in pri prvi ulici zavil na desno. Za vogalom se je oddahnil in se na ves glas zasmel. Imel je še dovolj časa. Iz hiš je lezla nedeljska radijska glasba, z dvorišča gostilne so se slišali glasovi balinarjev in udarjanje krogel. Ustavil se je pred vhodom, zaklenil ponija in stopil v točilnico. Bila je prazna. Pivci so se drenjali ob balinarskem igrišču.

»Kaj boš?« ga je vprašala Danica.

»Dva deci.«

»Rebule?«

»Ja. Rebule.«

Vzela je kozarec, dvignila štefan in začela točiti. Ko je prišla tik do roba, je kozarec postavila predenj. »Nisi šel z mulci?«

»Nisem.«

»Spet ga bodo kaj ušpičili. Zakaj pa nisi šel?«

»Imam zmenek.«

»A. Sicer bo pa dež.«

»Po moje ne.« Hotel je še nekaj reči, toda v točilnico je pridrvel Dik, zalajal z visokim glasom in skočil do njegovih ramen. »Mir! Za vraga!«

»Kaj pa je?«

»Pozabil sem ga vzeti s sabo. Zdaj pa je sam prišel za mano.«

»Lep pes, ta Dik... Zakaj pa se kdaj z mano ne zmeniš?«

Za hip jo je pogledal, potem mu je postalo nerodno. Skomignil je z rameni... »Kaj jaz vem. Saj nimaš nikdar časa.«

»Bi ga že našla.«

Zarežal se je, plačal in ko je bil že pri vratih, je še vrgel čez rame: »To kar si rekla, si bom zapomnil.«

Zajahal je kolo in se zagnal proti križišču. Dik je tekel ob kolesu, od časa do časa poskočil in zalajal. Na jugu so se valjali sivi oblaki.

Marijo je zagledal že od daleč. Stala je naslonjena ob kolo in se ozirala po glavni ulici. Pridrvel je do nje, sunkovito zavrl in naredil kristjanijo. Dik je zalajal.

Prestrašena se je obrnila in se stisnila k plotu ob kolo. Ko je prišla k sebi, je dahnila: »Si neumen! Kaj pa počenjaš!«

Vino ga je prijetno grelo. Zasmel se je: »Si se prestrašila? Priznaj!«

»Seveda sem se. Pa ta pes. Bojim se ga.«

»Moj je. Dik. Nič ti ne bo naredil.«

»Nisi rekel, da imaš psa.« Prestrašeno se je stisnila h kolesu. Dik jo je ovohaval z visoko dvignjenim repom.

»Pozabil sem. Ko sem se pogovarjal s tabo, sem pozabil na psa.«

»Zakaj si ga pa vzel s sabo?«

»Kar tako. Naj se malo znori.«

»Misli la sem, da bova sama.«

»Saj nama ne bo v napoto. Prav priden psiček je.«

»Ja, ja, kljub temu se ga bojim. Sploh nimam rada psov.«

Veselje, ki ga je nosil v sebi, je splahnelo. Zdaj, ko jo je gledal tako preplašeno, se mu je zazdelo, da bi bilo res bolje, če bi Dika pustil doma. Potem pa se je spomnil, da je pravzaprav Dik sam pritekel za njim. »Sam je prišel za mano,« je rekel.

Marija je pokimala. Dik jo je še vedno ovohaval in plesal okoli nje. Stegnila je roko in ga nalahno pobožala po vratu.

»Sploh ni hud.«

Saj res ne!« Skušala se je nasmehniti. Potem ga je pogledala. »Pozen si. Misli la sem že oditi.«

»Sploh ne. Do minute sem bil točen.«

»Potem ti ura zaostaja.« Ozrla se je čez strehe bližnjih hiš v mlečno svetlobo. »Dež bo,« je dejala. »Dež bo.«

»Ne bo dežja,« je rekel Uroš in stisnil ročaj.

Odlepila je pogled od neba, se zazrla v Dika in vprašala: »Kam pa greva?«

»Kam?« Pomislil je. Vso soboto je razglabljal, kam bosta šla. V mislih je bil z njo na sto mestih, zdaj pa, ko ga je vprašala, ni vedel odgovoriti. »Ne vem, kam želiš?«

»Ti povej!«

»Greva v okolico? Proti hribom?«

»Mama je rekla, da ne smem dolgo ostati.«

»Ne bova dolgo.« Videl je, kako je prišla kolo in šla počasi proti cestišču. Imela je ozke, modre kariraste hlače, rdeč pulover, svetlo modro jopico in lase povezane z rumenkasto ruto. »Dolge noge imaš!« je zaklical za njo.

Samo za hip ga je pogledala. Slišal je. »Kaj ne poveš!« Komaj je zdrževala smeh, tako ji je prišlo, kar je rekel.

Vozila sta po glavni ulici in potem krenila iz mesta, dokler se nista slednjič našla na poljski poti. Dik je tekel pred njima, nenadoma obstal kot prikovan in se spet zagnal proti njima. Vozila sta po poti, ki je prečkala polje z njivami in redkimi drevesi, po poti, ki se je izgubljala v modrikastem gozdu prvih gričev.

»Janez je hotel, da bi šel z njimi. Bili so pri meni z avtom.«

»Zakaj pa nisi šel?«

»Saj veš, da sva bila zmenjena. Raje grem s tabo.«

»Morda bi bilo bolje, če bi šla oba z njimi. Z avtom je čisto drugače. Človeku se ni treba bati dežja.«

»Saj sem te vprašal, če bi želela z njimi. Rekla si, da bi bila raje sama z mano.«

»Mama me ne pusti z Janezovo klapo.« Enakomerno je pritisnila na pedale in zrla naprej proti modrikastim gozdovom.

»Saj tudi jaz spadam v njihovo klapo. Kaj pa zame pravi?«

»S tabo me pusti. Pravi, da nisi takšna baraba kot oni.«

»A, pridna mama.«

»Ne norčuj se.«

Prehitel ju je avtomobil. Dik se mu je umaknil na polje v velikem loku. Oblaki so se dotaknili hribov za griči in vsrkali vase mlečno svetlobo.

»Dež bo,« je rekla. »Mama je imela prav, ko je rekla, da bo dež.«

»Nenadoma se ga je polotila jeza. »Tudi moj oče je rekel, da bo dež. In mama tudi.«

»No, vidiš,« je rekla, ne da bi opazila na njem spremembo.

Pogledal jo je in prvič pomislil: »Je pa res neumna. Vendar to ni važno. Važno je, da jo imam rad.« Približala sta se prvemu drevesom ob vznožju gričevja, zavila na glavno pot in se znašla med avtomobili, ki so se drenjali pred gostilno. Skočil je s kolesa. »Odpočila se bova!«

Stopila je s kolesa. »Nisem utrujena.«

»Nekaj bova pojedla.«

»Nisem lačna.«

»Nekaj bova popila.«

»Nisem žejna. Toda, če želiš, lahko to storiva. Mama je rekla, da moram paziti na svoje grlo. Mimogrede staknem angino.«

»Pila boš čaj,« je znil in se takoj prestrašil, da bi se razjezila zaradi te šale. Ona pa: »Ja, prav imaš, čaj bi bil dober. Mama mi zmeraj pravi, da je čaj zame najboljša pijača.«

Sedla sta na vrt in naročila čaj. Zase je naročil čaj in se pri tem neznansko zabaval. In to samo zaradi tega, ker ga je čaj venomer spominjal na njeno mamo. Na vrtu je bilo veliko ljudi, veliko otrok. Dik je ležal ob njegovih nogah. Pa ni dolgo ostal tam. Uroš tega ni opazil. Zdramil ga je šele Dikov lajež in vrišč otrok. Skočil je k Diku in ga zgrabil za ovratnik. Ni vedel, kaj se je zgodilo, toda pred sabo je zagledal zaripel ženski obraz in na bobniče mu je udarjalo njeno vreščanje: »Ugriznila ga je, mrcina! To boste plačali! Tožila bom! Kar poglej, tu v roko ga je ugriznil! Je tvoj? Pes spada na verigo! Plačal mi boš, smrkavec!«

Paglavec je gledal Uroša izpod oči in se režal.

»Kje, kje ga je ugriznil? Saj sanjate!«

»Na, zdaj bo pa še nesramen, smrkavec!« je vreščala ženska. Začutil je njeno roko. »Uroš, greva, pojdi!«

Pokimal je, prebil obroč ljudi in stekel okoli vogala pred hišo, kjer sta imela kolesi.

Sele dober kilometer od gostilne sta se ustavila. Kolo je naslonil na smreko: »Greva malo peš,« je rekel.

Ubogala je. Bila je še vedno razburjena, rdeča v obraz.

»Ta pes, ne bi ga smel vzeti s sabo. Kaj bo rekla mama, če zve za to.«

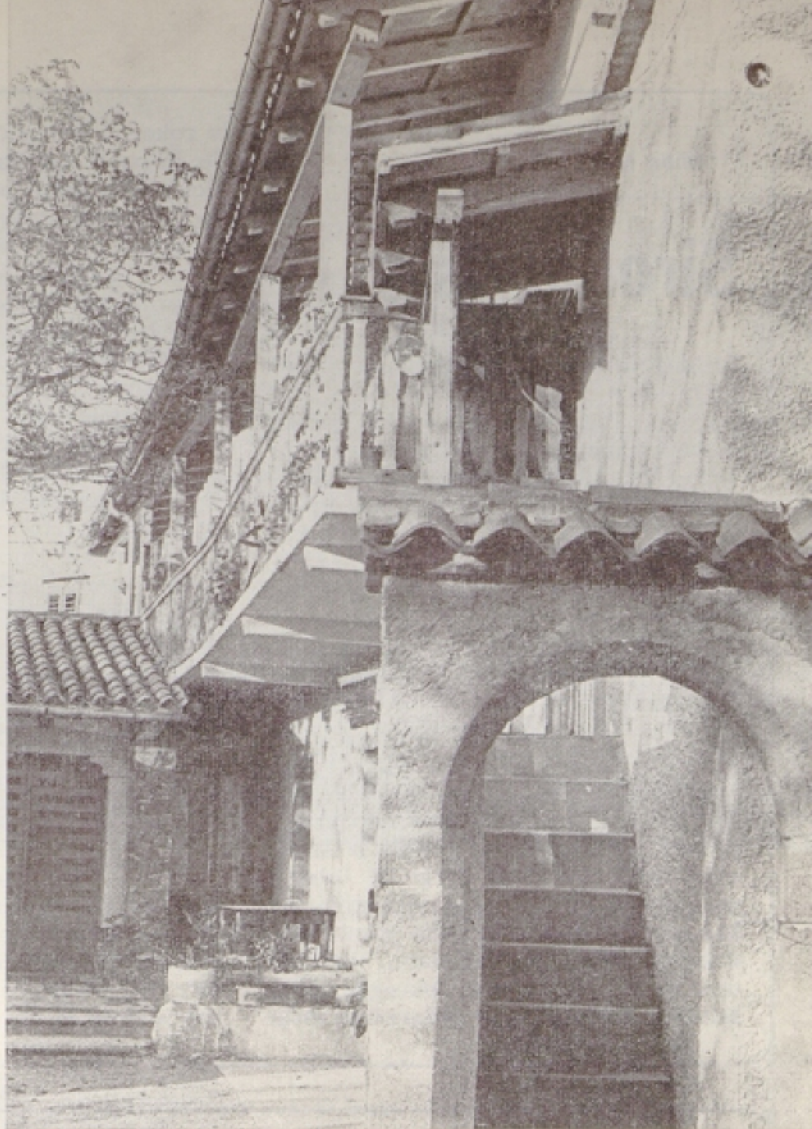
»Smrkavcu sploh nič ni bilo. Dik se je le igral. Potolaži se. Pridi!« Prijel jo je za roko in krenila sta skozi gozd, po ozki s koreninami prepleteni poti. Dik se je nekam izgubil. Bilo je tiho in veter se je upletal v vrhove smrek. Prijel jo je čez pas in pritisnil nase. Bila je presenečena, morda malo preplašena. Z roko se je uprla v njegove prsi. »Daj, poljubiva se,« je šepnil.

Sunkovito je stresla z glavo. »Samo mamo poljubljam,« je dejala živčno.

»Ne!« Hotel je še nekaj reči, toda sredi besede je utihnil, ker se je zaslislalo Dikovo lajanje. Stekel je v smer, od koder se je oglasil Dik. Ona mu je sledila. Na jasi sta zagledala Dika, ki se je zaganjal v možaka. Mož je stal ob grmovju, za katerim je čepelo dekle v rožnati obleki. Z nogami je odganjal Dika, z rokami pa si je zapiral hlače. Obstala sta ko prikovana. »Dik!« Dik se je še zadnjič zakadil v moža in pritekel. »Bežimo!« je zavpil Uroš. Stekli so po poti, od koder so prišli.

Ko sta bila pri kolesih in jo je pogledal, je videl, da joče.

»Kaj je?«

Značilna kraška hiša v Hruševici pri Stanjelu. Foto: Janez Zrnec

»Ta pes! Vse je pokvaril! Pa ti tudi! Nisem vedela, da boš nesramen. Prav je rekla mama. Vsi ste enaki. Prav taka svinja si, kot tisti zgoraj na jasi.«

»Pomiri se vendar. Nič ti nisem storil. Le poljubiti sem te hotel.«

»Samo mamo poljubljam. To sem ti že rekla. Tak si kot tisti zgoraj.«

»Kaj si znorela. Počakaj vendar!«

»Nič ne bom čakala.« Prijela je svoje kolo in ga zapeljala na cestišče. Ko je videla, da misli za njo, je rekla: »Sama grem. Nočem te več videti. Razumeš?« Sedla je na kolo in se odpeljala.

Gledal je za njo in ni vedel ali naj se joka ali naj se smeji. Nenadoma pa je nekaj v njem prekipelo. Nastavil je na usta dlani in zavpil: »Pa mamo pozdravi! Pa čaja naj ti skuha! Pa poljubi jo v mojem imenu! Stokrat pozdravi mamo! Tisočkrat poljubi mamo!« Zagnal se je na Dika. Dik je sprejel igro in začela sta se valjati po travi in vmes je venomer ponavljal: »Pomisli, Dik, če bi se z njo oženil. Pomisli, Dik!« In valjala sta se, dokler se ni v debelih kapljah vtil dež.

Črtica je iz knjige »Leta in dnevi«, ki jo je pred kratkim izdala Državna založba Slovenije.

Smiljan Rozman

Popoldan

Široka usta

Težka leta so bila po osvoboditvi, nič se ni dobilo in tudi zemljo je bilo potrebno čakati, če zna še kaj roditi. Moja Johana se je spomnila, in ne da bi kaj vedel, pisala sestri Mici v Ameriko, kakšni reveži smo pri nas in da bi bilo lepo in prav, če bi nam kaj poslala. Otroci nimajo kaj jesti, za obleko je še prav posebno težko, oni v Ameriki niso tako občutili vojske in prav gotovo bo lahko kaj poslala. Vedela je, da je njena najstarejša sestra Mici, ki se je pred desetimi leti izgubila v Ameriko, dobrega srca in če že nič drugega, usmilita se bo otrok in poslala kaj za ponositi.

In res. Mico ni bilo potrebno dolgo prositi, kajti kmalu je prispel iz Minesote velik paket. Iz njega je Johana med mojim godrnjanjem potegnila nekaj cap za otroke, žvečilni gumi, Trumanova jajca, dve čokoladi, čisto na dnu pa je ležala lepa, okrogla, zlata škatlica. Johana jo je radovedno vzela

v roke, jo nekaj časa obračala, potem jo je pa le odprla. Hudimana, v škatlici je bilo nekaj popru podobnega. Malo čudno se ji je vseeno zdelo, zakaj je škatlica tako lepa, mislila pa si je: »Hudir ga vedi, kakšne orange imajo Amerikanci. Bo že držalo, da so tako čisti ljudje, da dajejo poper v zlato.« Naj bo tako ali tako, škatlica je romala med ostale začimbe.

Johana je potem tisti poper prav pridno rabila in z nekakšno sveto pobožnostjo je dajala tisto reč na juho ali na kaj drugega. Meni seveda malo več, otrokom in sebi manj, kot se to spodobi. Kadarkoli smo se usedli k mizi, je pomlaskala z jezikom in dejala:

»Joj, kako je dober, kako fina juhca, Merikanci pa res vedo, kaj je dobro!« Vse bi bilo lepo in prav, če ne bi približno po mesecu dni prispelo pismo tete Mice iz Minesote. Moralo se je nekje zatakni in je šele sedaj prišlo. Johana ga je pobožno vzela v roke in ga pričela slovesno brati pred nami:

Draga sestra!

Najprej vas pustim vse prav lepo pozdravit. Istočasno, ko ti pošiljam to pismo, sem vam pripravila še večji paket od prvega, to pa zaradi tega, ker mi je prav te dni umrl moj ljubi mož

in vaš stric Jaka. Revež se je dolgo časa matral. Zdravniki pravijo, da je imel raka na želodcu, revček, Bog mu daj nebesa.

Od njega je ostalo precej oblek, pa jih ponosite. Vem, da ste v Jugoslaviji reveži, sem v cajtengah brala, in da vam bodo prav prišle. Ne moreš si misliti, kako hudo mi je v teh dneh. Srce mi joka od bolečin. Ves čas mi je govoril, da bomo enkrat še prišli domov, pa ga je prej pobralo.

(Johani so se pri tem vsule solze na oči in le s težavo je brala naprej.) Njegova zadnja želja je bila, da bi ležal v domači, slovenski grudi. Zato te prosim, da tisto tazlato škrinjico pokopljete na našem pokopališču. To je namreč žara mojega ljubega Jakata. Tako se mu bo izpolnila njegova zadnja želja. Priložila sem še nekaj tolarjev, da bo za maše, dajte jih...

Johana ni mogla več brati. Noge so se ji zašibile, padla je v nezavest. Šele po štirih urah močenja z vodo je prišla toliko k sebi, da je obupano dejala: »Otroci, otroci, molite, strica smo namesto popra na juhci pojedli!«

Potem jo je zopet zajela tema in ni mi preostalo drugega, kot da sem šel v gostilno. Ob litru sem potem dolgo v noč premišljeval, ali je rak nevaren

tudi zame, čeprav je bil že v pepelu. Drugi dan pa sem jih napel Johani, kaj fehtari Amerikance za tisto revščino.

oOo

Res je, časi se spreminjajo. Ni še dolgo od tega, ko je vsak Ribničan, ko je odhajal v svet, dejal: »Zdaj grem pa s trebuhom za kruhom!« Tega se skoraj več ne sliši in vsak, ki se odpravi v auslendarijo, le še pravi: »Zdaj grem s trebuhom za auspuhom.« Postal je takšen problem, da kmalu ne bo v vsej božji Ribnici prostora za parkiranje. To se najbolje vidi ob cerkvenih praznikih, ko je pred cerkvijo toliko auspuharjev, da se kar tre.

Saj se še spomnite tistega, ko smo cerkev pognojili, okrog nje položili rekelce in se uprli ob notranje stene. Hoteli smo jo razširiti, ker se nam je zdela premajhna.

Ko se nam je zdelo, da smo se že dovolj zaganjali v tiste stene, smo šli ven in res, rekelcov ni bilo nikjer. Segli smo si v roke in se objeli. Bili smo zadovoljni, da smo cerkev tako razrinili, da ni bilo več drenja pri mašah. No, zlobneži pravijo, da so prav takrat, ko smo se mi v kamne zaganjali, videli iti mimo Cigana Stefana, katerega so

zamikali naši rekelci. Toda mi jim ne verjamemo. To so le zlobni jeziki, ki nam zavidajo, da smo delo tako junaško in dobro opravili.

Kdo bi si mislil, da bo po tolikih letih in po tako težavno opravljenem delu kar naenkrat cerkev prevelika, parkirni prostor pred njo pa premajhen. Včasih so ljudje na božja pota hodili po kolenih, danes pa samo še z avtomobili. Še dobro se spomnim, kako je tarnala moja Johanca, ko so ji gospod župnik dali za pokoro, da mora iti k Novi štifti s fižolom v čevljih. Vzdihovala je in jamrala, pa sem ji dejal: »Kaj se pa cmeriš, baba neumna. Skuhaj ga, saj gospod župnik niso dejali, kakšen mora biti. Fižol je fižol in bo v čevljih menda ja molčal, sveta Marija ti pa tudi ne bo zamerila!«

Tako je menda potem res napravila, vsaj nog nisem videl ožuljenih in tudi Johana ni še nikoli prišla tako dobre volje domov z božje poti.

Nič ne rečem, tudi moj najmlajši, Jože, je delal v Nemčiji.

»Zakaj pa ne,« sem dejal, »naj gre, naj vidi malo sveta. S krošnjarjenjem je že tako in tako bolj slabo, ljudje so se na mesingaste in srebrne žlice navadili, doma bomo pa že sami ob-

delali tisti firkeljce, da bo kaj za v lonec.« In je šel.

Minilo je leto, minili sta dve in Johana je pričela tarnati.

»Joj, joj, kaj bo z našim? Poglej, sosedov Lojz se je vrnil. Štiri mesece je delal, pa se je z mopedom pripeljal. Špičkov je bil eno leto in ima motor, Zadnikov je bil dve leti, pa se baha pred cerkvijo s čisto novim rekordom. Joj, joj, kaj je z našim, kaj bo pripeljal...?«

In smo čakali. Leto, dve, tri..., kar neke noči potrkna na okno:

»Odprite, oča, odprite!«

»Kdo pa je?« sem vprašal.

»I, kdo, Jože, vaš Jože!«

»S kom si se pa pripeljal?«

»I, z vlakom.«

Takrat pa je že prišla tudi Johana, ki se je zbudila in slišala zadnje besede.

»O. Jezus, Marija, z vlakom se je pripeljal, kam ga bomo pa dali?«

Ampak verjemite mi, tisti vlak smo potem res lahko spravili in tiste marke tudi, saj jih ni bilo preveč.

Odlomek iz knjige »Široka usta«, ki jo je pred kratkim izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani. Njen podnaslov je »Vesele in pikre Ribničana Urbana«, avtor pa jo je posvetil svojim rojakom doma in na tujem.

Marička Žnidaršič

Vaški zvonik

Na kraju vasi stoji zvonik,
vitek in lep kot mlada breza
kadar oznanja pomlad.
Zvonik stoji pred nami
tenak in visok.
Komaj dosežem s pogledom vrh
zadelan s križem,
ki razkošno žari v junijskem soncu.
O, vaški zvonik, kako domač si in dober
s temi širokimi linami,
skozi katere se prelivajo
bronasti glasovi zvonov
v blažena, kristalno čista jutra.
V linah gnezdiijo golobi,
svetli, srebrno sivi,
lepši kot ljudje v modnih oblekah.

Na kraju vasi stoji zvonik,
sam, nikomur na poti,
z nikomur sprt.
Tako visok je,
tako blizu neba, da ga vsakdo doseže
samo s pogledom
in vsakdo ga ima rad.
Kako rada bi bila vaški zvonik,
z bronasto pesmijo zvonov
in nikomur napoti.

Golobi

Golobi, golobi...
Golobi po parkih,
kjer se na samotnih klopeh
zbirajo samotni ljudje,
tisti, ki jih je življenje postavilo
na stranski tir,
na katerega vlaki redkokdaj pripeljejo.
Odeti so v tihi nemir,
ki se nikoli prav ne razraste.
Odeti so v sonce,
ki na te samotne klopi še vedno sije,
ko so drugod že zdavnaj
polegle mračne sence.

Golobi, golobi...
Nemi oznanjevalci miru.
Dan za dnem vas boža oko
po sivo modrih perutih.
Vse okrog mene se je poskrilo
za razne pregrade, po svojih kotih,
le vi ste ostali v parku
prijateljsko vdani,
otroško razigrani,
vsem na očeh.
Golobi, golobi,
oznanjevalci miru.
Kdaj boste oznanili mir mojemu srcu?

Vas Podcerkev v Loški dolini

Pavel Golia

Izseljenci

Polagoma pomika se parnik od brega.
Solz težke rute zadnji mahajo adijo,
tisoč rosnih oči še po ostalih bega.
In s polno paro silni stroji zabučijo.

Le morje in nebo okoli in okoli.
Parnik hiti. Stroji ropočejo. Noč pada.
Ponajveč dremljejo. Tu, tam še nekdo moli.
In v snu smehljajo se: sedaj bo konec glada.

Ohola, lakomna dežela sužnjev čaka,
mašine brez srca, brez sonca vlažni rovi,
krvavožuljeva, ponižujoča tlaka,
daljni, pozabljeni, oskrunjeni grobovi.

Na to znano Golievo pesem, ki je sicer nastala že kmalu po prvi svetovni vojni, nas je opozorila naša bralka M. D. V svojem pismu nam je med drugim napisala: »Z našimi ljudmi, ki se za stalno ali začasno izseljujejo, odteka kri iz telesa moje domovine. Sama sem imela priliko videti, v kakšnih človeka nevrednih pogojih živi marsikateri naš človek na tujem. Prosim vas, objavite to Golievo pesem, ki je posvečena izseljencem. Naj pomaga koga prepričati, da se ne bo odločil za ta usoden korak, zakaj mnogi naši ljudje se preveč lahkomiiselno podajajo na dolgo in težko pot v tujino.«

Mariola Kobal

Dvom

Morda si res samo metulj,
ki ga nemir krvi preganja,
z nasladio srkaš nektar ene cvetke,
ko misel že o drugi sanja.

Slovo brez slovesa

Le hodi svoja pota,
saj si spet svoj.
In vendar boš nocoj,
kot vsak večer,
odkar sem te spoznala,
vsaj v mojih bolnih sanjah
ves samo moj.

Nove znamke v maju

Prve priložnostne poštne znamke, ki so izšle v maju, so bile znamke v počastitev Evropske PTT zveze (CEPT). To je naša četrta serija teh znamk in je izšla 3. maja. V seriji sta dve znamki, in sicer za 1,50 in 5 din. Serij je bilo 750.000. Na obeh znamkah je ista slika, ki jo je priporočila Evropska ptt zveza. Osnutek je delo finskega umetnika Pava Huvinena in upodablja električno prenašanje podatkov in sporočil.

Znamke je tiskala švicarska tiskarna Helio Courvoisier S. A. v rastrskem globokem tisku v polah po devet znamk. Na zgornjem belem robu je napis **EUROPA-CEPT 1972-JUGOSLAVIJA**. Pod srednjo znamko spodaj je privesek z istim besedilom. Pole z znamkami po 5 din so pod zadnjo znamko spodaj tudi oštevilčene. Njihova velikost je 36 × 26 mm, brez belega roba pa 33 × 23 mm, zobci pa grebenasti 11 3/4.

Vsako drugo leto izidejo tudi redne priložnostne znamke, ki nam predstavljajo lepote iz živalskega sveta. Letos je 8. maja izšlo šest znamk z zelo redkimi našimi pticami, obenem tudi v počastitev letošnjega Svetovnega leta za varstvo na-

rave. Celih serij je bilo 160.000. Vseh šest znamk skupaj je stalo 19 din.

Na prvi znamki za 50 par je skalni plezavček (*Tichodroma muraria*). Živi v strmih in golih skalnatih stenah naših gora.

Na drugi znamki za 1,25 din je mala droplja (*Otis tetrax*). Najraje živi na poljih in travnikih velikih ravnin. Pri nas je doma samo v Vojvodini.

Na tretji znamki za 2,50 din je kramparica ali planinska vrana (*Pyrhocorax pyrrhocorax*). Ima cinobrovo rdeč dolg ukrivljen kljun in dlakasto rdeče noge. Živi v Balkanskem pogorju na jugoslovansko-bolgarski meji.

Na četrti znamki za 3,25 din je navadna ali bela žličarka (*Platalea leucorodia*). Živi v slavonskih močvirjih.

Na peti znamki za 5 din je velika uharica (*Bubo bubo*). Živi pri nas na Kočevskem in v težko prehodnih planinskih gozdovih. Na zadnji znamki za 6,50 din je belka ali snežni jereb (*Lagopus mutus*). Živi v naših planinah nad gozdno mejo in do ledenikov (1500—2500 m).

Osnutke zanje je izdelal beograjski umetnik Andreja Milenković. Natisnila jih je ista tiskarna kot CEPT IV, le v polah po 100 znamk. Velike in zobčane so tudi enako, samo da so znamke pokončne.

V počastitev osemdesetega rojstnega dne predsednika SFRJ Josipa Broza-Tita so 25. maja izšle dve spominski znamki in spominski blok z njegovim portretom. Vse troje skupaj velja 11,75 din. Spominskih blokov je izšlo 140.000, dvojčkov obeh znamk pa 250.000.

Znamki in blok so bili izdelani v beograjski tiskarni za denar po risbi našega ljubljanskega akademskega likovnega mojstra Božidarja Jakca. Znamki sta tiskani v polah po devet znamk. Na vogalnih znamkah je zgoraj nad njimi oziroma pod njimi napis »TITO OSEMDESETI ROJSTNI DAN« v naših narodnih jezikih. Nad srednjo znamko zgoraj je napis **JUGOSLAVIJA 1972**, pod srednjo znamko spodaj pa je privesek z napisom **JOSIP BROZ TITO 25. 5. 1892**.

Znamki sta veliki 30 × 37 mm, brez belega roba pa 36 × 33 mm, spominski blok pa 60 × 76 mm.

Rubriko ureja Ivan Šimenc

Mali oglasi — Mali oglasi — Mali

V najlepšem predelu ljutomersko-ormoških gor, v Jeruzalemu (Slovenija), prodam vinogradniško posestvo in takoj vseljivo stanovanjsko poslopje z vinsko kletjo, primerno za turistično gostišče. Dobra naložba! Interesent naj se obrne na naslov:

ĐOKIĆ MANOJLO
62270 ORMOŽ
Mestni trg 5

Čestitamo!

V mestecu Berwyn v ZDA, živita naša draga rojaka *Rose* in *Frank Potokar*, ki letos, 12. avgusta, praznujeta 50-letnico skupnega življenja. Ob tem lepem in pomembnem jubileju jima čestitamo in želimo še mnogo skupnih zdravih let. Mali Boštjan pošilja stricu in teti polno naročje poljubčkov.

Nečakinja Mimica z družino

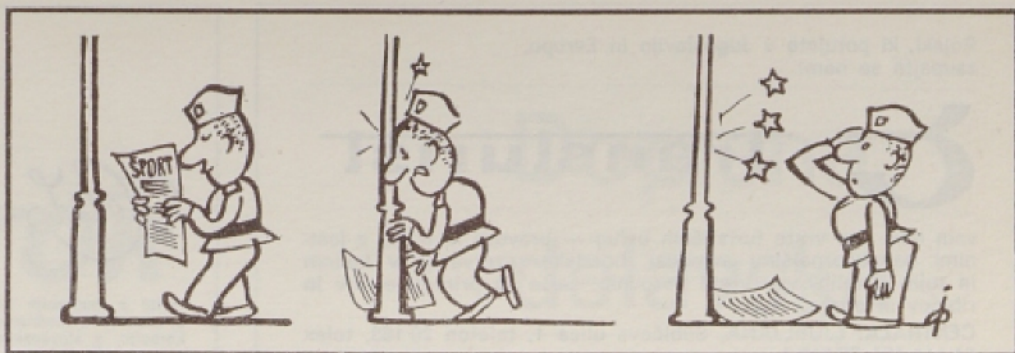
Poizvedba

Ahčin Cecilija, Križe št. 2 pri Tržiču na Gorenjskem, katere mati rojena Peterne-
lova je bila doma v Spodnjih Pirničah, išče svojega bratranca, sina Marjete, rojene Peternel iz Spodnjih Pirnič, ki je rojen v Clevelandu. Kdor bi kaj vedel o njem, ga prosim, da to sporoči na gornji naslov.

Iščem očeta v Argentini

Starše sem izgubil, ko sem imel tri mesece, a nista umrla. Oče je odšel na eno stran, mati na drugo. Jaz sem ves čas živel pri tujih ljudeh. Imam že 32 let, a mi to še vedno leži na srcu kot težak kamen. Čeprav nista bila poročena, ne morem razumeti, da tako lahko pozabita lastnega otroka. Tudi jaz imam sina, ki ga ne bi dal za vse na svetu. Od sestrične sem leta 1967 dobil očetov naslov iz Argentine. Glasi se: Ivan Žefran, Av. Lango-kamps Esq. Rivadavia, Glece F.N.G.R. Buenos Aires, Argentina. Na ta naslov sem mu pisal januarja 1968, a sem dobil pismo vrnjeno. Zdaj se obračam na vas. Morda bo oče ali kateri njegovih znancev prebral te vrstice in mi pomagal, da dobim stike z očetom. Oče, javi se svojemu sinu!

Ivo Veber,
Ulica Frankolovskih žrtev 1 a
Celje, Zgornja Hudinja

— To ni zaradi pozne ure, ampak zaradi tvoje prevelike porabe, ki ogroža stabilizacijo.

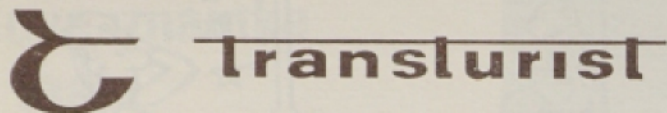
— Preveč kadite!

— Pravite, da ni zdravil, gospod doktor. Čemu me pa potem pregledujete?

— Storim pač, kar morem, gospodična...

Rojaki, ki potujete v Jugoslavijo in Evropo, zaupajte se nam!

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA: LJUBLJANA, Šubičeva ulica 1, telefon 20 188, telex 31 144 YU TRANLJ

POSLOVALNICE: Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Škofja Loka, Domžale, Piran. **Zahtevajte prospekt!**

POSLOVNO ZDRUŽENJE

vas vabi, da si ogledate bogat asortiment otroške, moške in ženske konfekcije. Poleg tega pa ne pozabite na širok izbor metrskega in dekorativnega blaga ter galanterijskih izdelkov.

Koteks Tabus

Telefon: h. c. 323 241
gen. direktor: 31 353
Brzov: KOTO Ljubljana
Teleprinter: 31-298
Poštni predal 415
Poštna številka: 61001

Predmet poslovanja podjetja je trgovanje na debelo.

Surove in predelane kože, vse vrste usnja, obutve, usnjena galanterija in konfekcija, umetno usnje, ščetine, dlake, volna, krzna, kožni in usnjeni odpadki, industrijske maščobe, strojila in pomožna sredstva za usnjarsko in čevljarstvo industrijo.

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH FIRM

Obiščite našo trgovino visoke mode »BOUTIQUE«, Miklošičeva c. 5

Mali oglasi — Mali oglasi — Mali oglasi — Mali

Prodaj dvostanovanjsko hišo staro 10 let. Eno stanovanje še nedograjeno. Hiša opremljena s pohištvo in takoj vseljiva. Garaža, 1300 m² sadnega in obdelovalnega vrta, 23 km od Ljubljane ob asfaltni cesti na lepi sončni legi pri Grosupljem. Cena 10.000 dolarjev.

Pišite na naslov: Metoda GLUŠIČ, LJUBLJANA, Športna 8

Sodni prevajalec za slovenščino v Münchnu je:
Milena Gratz, 8 München 50, Menzingerstr. 195, tel.: 812 1820

Samostojna organizacija
pravna oseba Emone Ljubljana
LJUBLJANA, Titova 10
Telefon: 24 601/607, 24 616/619
Telex: 31254 YU SLON
Telegram: SLON LJUBLJANA

LJUBLJANA

Hotel z modernim komfortom v strogem centru mesta. Klasična restavracija s prvovredno mednarodno kuhinjo. Narodna restavracija »Klet Slon« s tipično dekoracijo, s slovenskimi in jugoslovanskimi specialitetami. Nočni bar z mednarodnim artističnim programom. Kavarna z godbo, odlična slaščičarna, senčnat vrt. Bistró Slon z delikateso, ekspresom in snack barom. Globtour potovalna agencija. Lepo urejeni klubski prostori in banketna dvorana za konference, sprejeme, slavnostna kosila, cocktail parties in razne prireditve. Menjalnica v hotelu. Sedaž sekcije barmanov Jugoslavije

Ko obiščete svojo domovino, vas vabimo v naše priznane gostinske obrate:

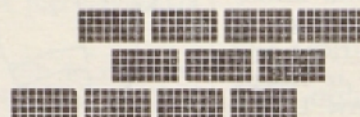

Restavracija Šestica, Titova 16
Samopostrežna restavracija Emona, Titova 11
Restavracija Pod lipo, Borštnikov trg 3

Gostinsko podjetje
ŠESTICA
Ljubljana
Cankarjeva 2

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE
KONSTRUKTOR
MARIBOR — SERNČEVA UL. 8 — TELEFON 25-930

slavi letos 25. obletnico svojega dela in upehov.

V preteklem obdobju je podjetje zgradilo številne pomembne objekte v Sloveniji, Hrvaški, Bosni, Makedoniji, Avstriji, Nemčiji in Franciji

V PROMETU — osebnem ali tovarnem —
V HOTELIH in v
TURIZMU

je podjetje

VIATOR

največje v Sloveniji in med največjimi v Jugoslaviji.

Sodobni avtobusi za mestni promet in za turistične linije, naj-novejši tovornjaki za hiter in zanesljiv prevoz tovorov, novi hoteli in številne žičnice ter naši turistični delavci so jamstvo za kvaliteto naših storitev.

V RAZNIH KRAJIH, NA ENEM MESTU, VSE INFORMACIJE O PREVOZIH, O IZLETIH IN O HOTELIH. Zato si zapomnite naše ime.

VIATOR (prej Ljubljana transport).

Prosveta

Glasilo Slovenske narodne podporne jednote

JE NAJBOLJ RAZŠIRJEN SLOVENSKI ČASOPIS V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE.

IZHAJA VSAK DAN RAZEN SOBOT, NEDELJ IN PRAZNIKOV.

ROJAKI V AMERIKI, NAROČITE SVOJ DNEVNIK!

2657 — 59 So Lawndale Ave
CHICAGO, Illinois 60632 USA

Pri založbi »BOREC« v Ljubljani so na razpolago tudi naslednja izvirna dela:

Tone Šifrer: MLADOST NA VASI — pripovedni spisi naprednega pisatelja, zraslega iz kmečkega okolja; 125.— din;

K. D. Kajuh: ZBRANO DELO — vsa dela nadarjenega pesnika, ki je izgubil življenje v osvobodilnem boju; 120.— din;

Zbornik: SLOVENKE V NOB — tri knjige o deležu slovenskih žena v boju za osvoboditev; 330.— din;

Š. Podbevšek: SVETI URH — pričevanja o najbolj usodnih časih na Slovenskem in o pokolih na tem morišču; 182.— din;

J. Vidic: BEG Z MORIŠČA — zbirka napetih pripovedi o raznih dogodkih med osvobodilnim bojem na Gorenjskem; 129.— din.

Vse knjige so vezane v platno in okusno opremljene.

Dopisna delavska univerza v Ljubljani

VPISUJE V DOPISNE ŠOLE

- osnovno šolo (5., 6., 7. in 8. razred)
- administrativno šolo (dveletno)
- ekonomsko srednjo šolo (dopisno, kombinirano)
- tehniško šolo (za strojno, elektrotehniško, lesnoindustrijsko in kemijsko stroko)
- delovodsko šolo (za strojno stroko)
- poklicno šolo kovinarske stroke

VPISUJE TUDI V DOPISNE TEČAJE

- nemškega in italijanskega jezika
- tehniškega risanja
- za skladiščnike
- za kontrolorje in predelavce v kovinarski stroki
- za varnost pri delu (skupinski vpis v posameznih delovnih organizacijah)

VPISUJEMO VSAK DAN od 7. — 13,30. ure, ob torkih do 18. ure ter drugo soboto v mesecu.

Podrobnosti o sistemu dopisnega izobraževanja, učnem programu in pogojih za vpis, boste lahko izvedeli iz prospekta za šol. leto 1972/73, ki vam ga pošljemo na vašo zahtevo.

SVOJ NASLOV NAPIŠITE S TISKANIMI ČRKAMI.

Za prospekt pošljite znamko v vrednosti 3.— dinarje na naslov:

DOPISNA DELAVSKA UNIVERZA, Ljubljana, Parmova 39, telefon 312-141, poštni predal 106.

DRAGI BRALCI!

Slovenski koledar 1973

Koledar za Slovence po svetu lahko naročite pri:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Cankarjeva 1/II. 61001 LJUBLJANA Jugoslavija

in pri vseh svojih zastopnikih

V ZDA boste koledar najhitreje prejeli od:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave.

CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.

6419 St. Clair Ave.

CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE

591 E. 185 St.

CLEVELAND, Ohio 44119

Želite redno prejemati lepo slovensko mesečno ilustrirano revijo?

— Naročite zase, za sorodnike, prijatelje revijo

Rodna gruda

Revija za Slovence po svetu

Odrežite naročilnico,

čitljivo izpolnite

in nemudoma odpošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

61000 LJUBLJANA Cankarjeva 1/II.

Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR za leto 1973

RODNO GRUDO od dalje

Pošiljajte mi na naslov:

.....
.....
.....

Prosimo, čitljivo izpolnite!

Podpis:

.....

IMATE OTROKE, VNUKE, PRIJATELJE,

ki govorijo, pišejo, berejo angleško, radi pa bi znali tudi materin jezik in se tako lažje spoznali z domovino svojih prednikov?

Naročite zanje učbenik slovenskega jezika

ZAKAJ

NE

PO

SLOVENSKO

SLOVENE

BY

DIRECT

METHOD

Učbenik sestoji iz albuma s šestimi gramofonskimi ploščami slovenskih lekcij in iz knjige s poljudnimi razlagami slovenskega jezika v angleščini.

UČBENIK naročite pri **SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI**

Cankarjeva 1/II.
61000 LJUBLJANA

Cena za inozemstvo: 15,60 US dolarjev.

Pogled na Planiko z Malega Triglava. Foto: Janez Klemenčič

Danes je svet
tako urejen, da se kaže
tudi na potovanju
pozanimati, kje je
najbližja banka.

Če greste
na dopust v Jugoslavijo,
se pozanimajte
pri Ljubljanski banki.

Vse, kar lahko sodobna
poslovna banka
za vas naredi,
opravimo hitro
in zanesljivo.

Ljubljanska banka
vaša banka v domovini